

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Bernardini Scardaeonii Patauini Presbyteri de Castitate Libri Septem

Scardeone, Bernardino

Venetiis, 1542

Liber Qvintvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-30433

sanctitate precellere. Sed quam peruerse aberrant plerique
à professione cellbatus, instauratis paululum uiribus
Deo adiuante sequenti libro dicemus.

BERNARDINI SCARDÆONII
PATAVINI DE CASTITATE
LIBER QVINTVS.
EXORDIUM.

De Male Profitentibus religionem.

LICET in ipso scribendi initio ni-
hil minus q̄ reprehendere, aut accu-
sare quempiam cogitarim, proptes-
rea q̄ omni prorsus uitio carere de-
bet, qui in aliorum uitia paratus est
dicere: tamen ex instituto opere, ni-
si præuaricator nostræ causæ effici-
uelim, uel inuitus non solum in fœ-
das quorūdam nostri ordinis libidines, sed etiam in affi-
nes libidinū mores, atq; alia uitia dicere coactus sum: ue-
ritus ne calumniatur me fortasse quispiam, quasi Afrorū
opinionē secutus sim, q̄ (ut scribit, D. Augustinus) unum
tantūmodo libidinis crimen imputāt sacerdotibus, cæ-
tera flagitia pro nihilo ducentes. Existimaui ergo operæ
præcium fore pessima quæq; facinora put mihi succu-
rerint nactus hinc idoneā occasionē amice, & absq; ulla
priuata cōtumelia odio ue alicuius incesse, quæ mo-
do in eo ordine uulgo, & ab omnibus bonis iure merito
tōq; dānantur: tā & si nihil est quod uerear hic affirmare
eū Afris, libidinis uitiiū unū eē ex grauiorib; q̄ possint sa-
cris hoibus exprobrari. Nullū enim malū potius audit,
spurci olet, lati serpit, frequētius adoritur hominē, seri-
derelinq; q̄ spurcissima hæc, et incōcessa libido. Quæ q̄
dē usq; adeo ē abominabilis: ut de nullo alio pctō legat

DE MALE PROFI. RELI.

I. Cor. VI.

dixisse Deum poenitere se hominem fecisse, nisi propter hanc ipsam foedisimam ueneris proluuiem: cuius forades, quum diluere uellet, depluit illud miserabile diluuium quo uniuersum terrarum orbem submersit: & hominum fere genus perdidit: itaque haec nullum peccatum fuit, quod generi pluris constiterit humano quam peccatum libidinis. Nec immerito quidem: nullum namque flagitium reperias, quod plus coinquinet, labefactetque; turpius existimationem hominum, & praesertim clericorum quam foeda haec commixtio coitus interdicti. Propterea Paulus apostolus instruens Corinthios dixit, Fugite fornicationem, omne enim peccatum, quodcumque fecerit homo, extra corpus est: qui autem fornicatur in corpus suum peccat. Verum tamen dum istam calumniam sedulo conamur effugere, uereor ne in alteram, mox incurramus hac ipsa fortasse peiorem: quod & hic reclamaturi sint plerique usque adeo difficile est iniquos iniquitatis arguere: ut nullibi, quicquid agas, deesse tibi possint calumniatores. Auguror enim fore aliquos, qui magnam in me excitent, tragaediam quasi in proditorum, & transfugam, quippe qui sacerdos sacerdotes accusauerim & in lucem, ac uulgus tacenda protulerim: & nimis superciliosus factus tanquam fictitius ille Paschillus Romae pepercerim interea nemini. Si exprobrare uitia, uitio dandum est, non equidem culpa carebo: exprobraui fateor. Sed quid quaeso culpandus: si zelo Dei, si amore proximi, si odio uitiorum id feci, ut nullo propterea pacto ordinem hominum quamquam damnauerim, sed uitia? Volui in eo Antigenidis musici excellentissimi imitari disciplinam: qui suis auditoribus malos prius cantores exhibendos putabat, & postea eos, qui bene modularentur. Arbitratus hoc pacto bonos concinatores multo iucundiores futuros, ac delectaturos suauius quicumque audirent, si hi malos praesertim experti fuissent. Ita nos quoque alacriores homines putamus fore ad bene uiuendum, ac firmiores in proposito

casti
iniqu
cuset
resq;
& di
cogn
daci
potiu
ue no
ut fac
remu
deside
ergo a
sibi co
ctus d
Sed n
mi in
re crim
caeteri
& fals
potius
mecur
mo fo
hac le
sunt fir
cient, se
do: qu
rantur,
Neque
rat eleg
tam ua
solo ui
matoru
intrepic
est in p

castitatis, si prius libidines, luxuriam, dedecus, infamiamque
 iniquorum cognouerint. Quamobrem nemo nos accu-
 set, ac uitio uertat, si eiusmodi hominum uitam, mo-
 resque damnemus. Et enim si quis nostram causam bene-
 & diligenter, examinauerit, & recte iusteque perpendit:
 cognoscat id sane totum, quod dicimus, non tam moro-
 dacitati ulli meae imputandum esse, quam improborum
 potius consuetudini pessimae. Mores profecto insectam-
 ve non homines, rursusque non ut acrius arguamus: sed
 ut facilius corrigamus: neque ut clericorum causam ones-
 remus, sed potius ut eorum animos errore cognito ad
 desiderium emendationis inflammemus. Qui purus est
 ergo ab his uitis, gaudeat, & Deo gratias agat, qui uero
 sibi conscius est doleat, & agat poenitentiam, & corre-
 ctus domino benedicat, & eius gratiae ferat acceptum.
 Sed nolo me hic tueri prolixius sequutus. D. Hierony-
 mi in hac edem re consilium, qui a Ruffino eiusdem fe-
 re criminationis reus factus, quum copiose, ac eleganter
 caeteris criminibus respondisset: hanc unam uti friuolam,
 & falsam, ac maledicam ita dissimulauit, ut contemptu
 potius quam obliuione praeterisse uideatur. Verum quid
 mecum tacitus nugor: & ultro mihi fingo somnias? Ne-
 mo fortassis ex his proceribus, qui reprehendendi sunt,
 haec leget, uel si legent, quaquam stomachosi sint, tamen ut
 sunt sine pudore, quid de se dicatur, parum, aut nihil fa-
 cient, sed ex sublimi deridentes oppedent (ut aiunt) sur-
 do: quasi quae ab obscuro, & humili homunculo profe-
 rantur, tangere non possint magnos & illustres heroas.
 Neque enim (ut dici solet) aquila muscas capit, aut cu-
 rat elephantus culicem. Sed quid, quod etiam elephantos
 tam uastos porcina uox terret: sitque eis pusillus sorex uel
 solo uisu formidolosior, quam instructa in se acies ar-
 matorum: & leones generosissimos ferarum, & alioqui
 intrepidus abiectissimus gallus fugat: atque etiam scriptum
 est in psalmo Sagittae paruulorum factae sunt plagae eorum.

DE MALE PROFITEN. RELIGIO.

rum & Ceterum quicquid erit, legant, reiciant, probent, contendant ve quæ dicimus (ut lubet): feremus æquo animo. Quod autem ad me attinet ita tēperabo sermonem, ut neminem prorsus offendat, sed potius ut deleat multos, & profit pluribus. Mel quidem portabit aculeus noster, non uenenum: pungetq; ut excitet, & iuuet, non ut execet, aut iugulet. Silete ergo & fauete animis beneuolæ nostræ curationi: nam si exclamaueritis, & impatientius agitabitur caput: non secus mouebor atq; medicus, qui intentus officio: non minus urit, aut secat, si lāgulus reclamitet, q̄ si taceat: aperiēdū siquidē est uulnus, & ex altis sinibus uirus, si quod latet, penitus emulgendum.

Quam peruerse profiteantur quidam nomen religionis. Cap. I.

VNde uero rectius ordiemur castigationem hanc nostram, q̄ ab illis, qui spiritualis militiæ stipēdiis, atq; honoribus aucti, labores respuunt, locum deserunt, mysteria ministeriaq; pariter dedignantur, male, atq; ualde iniquè ex alienis laboribus sua sibi cōmoda comparantes. Perspicuum esse potest iam plane omnibus: quo & luxuriæ, & omnium deliciarum lenocinia processerint: ex quo pleriq; in ecclesia male præsumunt, & peruerse proficiuntur: & postquam dignitates tribuuntur indignis: & spiritualis militiæ cōmoda impēduntur ignauibus. Et, n. habent hi cum militaribus ordinibus hæc fere omnia: licet etiam uidelicet, ferocitatem, apparatus, factum, scorta, asseclas, scurras, equos, accipitres, canes, seruos, mensas, coenas, concentus, suffitus, odores, & reliquas eiusmodi uitæ delicias: in quibus talium hominum totas ætates uideas esse contritas: Ceterum continenter uiuere, & pro sibi cōmissō populo (ut par est) excubare: sitim, famēq; pati: frigus, & æstus tolerare: lorica ferre iustitiæ: & contra principes, & potestates, & contra mundi rectores ten

nebrarum harum, atque contra spiritualia nequitiae ut docet
 Apostolus, pugnare continent: ac si nullo militiae mune
 re, aut sacramento tenerentur obligati. Vah, uah iterum uo
 bis, quae haec non agitis: & illis potimini. Non est mihi credite
 militiae huius sacrae affluere delictis, & uoluptatibus idul
 gere, sed belligerare cum uitiis, & cum diabolo, & mundo & Ephes. 6.
 carne assiduo, & acri duello consistere: atque a propriis ca
 uere peccatis, & sequestrare sese pro alienis offerre. Grauis si
 ma sane persona sustinet quae religionem professus est, & sacris or
 dinibus ascriptus, nam eum ex officio, quod sibi incumbit, &
 sua, & aliena uicem primescere necesse est. Tu quidem nimis com
 fides es, nimis inconsultus: si tibi persuadeas in tantis delictis,
 & tanto ocio, sine tuo aliquo labore, posse de supposito mun
 do agere triumphum in caelis: & quam tam molliter uiuas, ex his
 corporeis uoluptatibus ad pennam illam, & gloriosam caeli
 citatem perungere. Suscipienda quidem sunt bella, laboresque per
 rudi ut liberati postea ab his in caelo perpetua pace perfrua
 mur. Praeuiam enim semper triumpho uictoria: sed ea ipsa com
 stare non potest, nisi uiriliter laboriosaque prius pugna praer
 cesserit. Affluere quidem delictis, hosti cedere est, non certare,
 & tantis commodis, honoribusque, & immunitatibus clerica
 lis militiae potiri immerito, latrocinari est plane magis, quam
 Deo militare. Discite quaeeso quid contemptus ille rex in
 professione, sibi uelit, quid dispar corporis cultus a cae
 teris, quid praelatio praecunetis ordinibus hominum,
 quid denique tot tantorumque praediorum elargitum gra
 tis peculium. Scilicet ut eumentis nomen religionis fa
 ciat interim licentiosius quicquid lubet, nihil a ceteris
 hominibus differens, nisi solum habitu, opibus, app
 ellatione, licentia: Porro religio non solum debet per
 uestitum, & nomen, sed magis per mores honestos, &
 opera religiosa cognosci. Nam ut cum ethnico orato
 re quaerat: quod esse turpius potest, quam sine procura
 tione senator, legatus sine mandatis, atque ullo. R. P. mu
 neret (adiiciamus his) & praelatus ecclesiae sine religione.

DE MALE PROFI. RELI.

Proh pudor, uereor dicere, tamen dicendū est, simulq;
dolendum, quum is sermo, is cultus corporis, ea deniq;
uitæ inconstantia sit multis istorum, qui sublimes gradus
obsident, ut dubitare facilius possis christiani ne sint, an
ethnici: qui dubitare si sint religiosi an laici. Hos si repe-
rire uelis, in circo, in theatris, inter scorta, ganeonesq; tres
perles. Horum si uultum inspicias, cachinis, gesticulatio-
ne, uoce, nutibusq; dissolui cernes, si habitum, scænicam
exercentium nihilo honestiorem: si comites, parasitis, le-
nonibus, scurris, assentatoribus undique stipatos intuebe-
ris: si sermonē audias equos, mulas canes epulas meret-
riculas sonat, minasq; & bellum, & pugnas strepit, si to-
tam deniq; uitam discutias, nihil olet aliud, quàm tetrū
nidorem luxuriæ. Has oblationes, hæc thura, hos odor-
res, hæc holocausta offerunt Deo suo. Licet uidere quos-
dam præ nimia affluentia ita elatos, ut uix dignentur di-
ci, aut haberi christiani cum cæteris, nedum Christi mini-
stri: & ita omni prorsus religione exutos, ut parum differ-
rant à uita, & à natura brutorum, quæ, quum careant in-
tellectu, Deum cognoscere non possunt. De quibus op-
time præcinit regius propheta David. Homo quum in
honore esset, non intellexit, & comparatus est iumentis
insipientibus, & similis factus est illis. Etenim quicquid
ocui est his, ab alea, à poculis, à uenationibus, à scortis, id
totum ad inexplebilem auaritiā conuertunt: ut suæ libi-
dini, ambitioni, palato, & immoderatis sumptibus sensu-
sum abunde suppeditent, quo possint prouocare opib;
bus Crassum, Lucillum cœnis, Mœcenatem deliciis,
Apitium cōdimentis, cum Numa autem, siue Fabricio,
aut Catonibus nullum certamen uolunt. Et hoc pacto
illa opum affluentia, quæ in uiduarum, pupillorum, sen-
num, atque aliorum inopū necessitates olim fuerat com-
parata, nunc nefariis hominibus (nam bonos semper
excipimus) non nisi luxum ambitum, incestus, crimina
numq; cæterorum occasiones largius subministrat, uel

Psal. 48.

alioqui in suos ipsorum tantum, aut propinquorum suorum
 riuanos, atque superfluos sumptus consumitur: ut nihil iam ex
 omnium seculorum memoria sit peius auditum. Potentia
 namque, & honores, & dignitates, & reliqua, quae aucto-
 ritatem parere bonis solent, his licentioris uitae fomitem
 parant: ut pro dignitate, dedecus: pro religione, impietas
 pro humilitate, insolentia: pro castitate denique libido suc-
 cedat. Quod quod in tantis diuitiis praeter nimiam largitio-
 nem, & immoderata prodigalitate haec ipsa copiae eis saepe
 deficient: nunquam tamen inexaturabile abdomen
 cessat: nunquam in exhaustus libidinis, & omnium uolu-
 ptatum feruor extinguitur, nunquam in se reuertitur, ut filius ille
 prodigus, resipiscunt, nunquam abducuntur a suis pessimis in-
 stitutis, & peruersa consuetudine, quod facile factum foret
 eis, si tantum saperent corde, quantum sapiunt pala-
 to. Nam sapes, & iura gustant suauissime, & exorbent
 acutissime: sapientiae uero & laudis nullum habent gustum,
 quum sint stupore penitus cordis oppressi. Tenent
 ipsi quidem perbelle suorum genera, dulce, scilicet suauem,
 pinguem, amarum, austerum, acrem, acutum, acerbum
 acidum, salsum, lenem, & si qui alii sint, quos forte
 aut ignorauit Apitius, aut Plinius suis propriis uocabulis
 nesciuit exprimere: at eorum quae ad gustum spirituales
 pertinent, quae ex officio potissimum, & ultra ceteros cal-
 lere uel imprimis debent, nullum prorsus sensum retinent.
 Stomachantur hi quidem studiis diuinarum scriptu-
 rarum: perhorrescunt, carnis macerationem, & ieiuniorum
 abstinentiam: orationis autem & meditationis usum, &
 castitatis propositum & cetera eiusmodi, quae piis, & uere
 religiosi hominibus praecunctis saporibus corporis,
 edulcescere solent stupidi nihil penitus sentiunt,
 nec curant, perinde atque ad eos haec spiritualia
 nihil pertineant magis, quam olim
 ethnicis, aut quam modo
 do falsis christianis.

DE MALE PROFITEN. RELIGIO.

Cōtta lufuriosos cōuiuiorū, et epulaz apparatus. Ca. II.

Hic allatrabit credo mihi tota manus delicatorū, qui quum in cæteris rebus ubiq; negligentissime sese habeant, in parādis tñ cibis, & cōficiendis edulibus, tantopere intendunt animos, ut usq; ad superstitionem desipiant: dum noua genera condimentorum quotidie machinantur, quibus rursū extincta orexis & edendi aueritas excitetur. Hinc acria dulcibus acida lenibus, amara suauibus magno studio, & admirabili arte commiscent, atq; in his uarias quæstiones, uaria consilia sedulo conferunt, & subtiliter ac diu, uti de re ualde seria, inter se ratiocinando loquuntur. Adhibenturq; in eiusmodi consultationibus expertissimi, itidemq; ueracissimi quædam lurcones, qui ex in re præsent, & sciant præterea nihil. Hinc etiam euenit, ut hi multo frequentius, ac studiosius, longeque accuratius Apitium, & Platinam de re coquina ria, quæ uel Ambrosium, uel Augustinum, uel cæteros doctores de Christiana pietate tractantes euoluant. Quia etiam ad ea studia tanta sollicitudine sese præparant, & tam accurate in ea re obseruāt minutissima quæq; ut facile sit cōiectare suum cuiq; istorum Genium esse pro Deo: iuxta illud scitum uerbum Pauli dicētis. Quorum Deus uenter est. Diuis siquidem solent, templa construi, aræ erigi, sacraria poni, adhiberi ad cultum idonei ministri, immolari uictimæ, thura incendi: quæ sane omnia religiose, & maxima cum impensa exhibentur ab his uentri, ac Genio: cui efficacius plane sese conecrunt, quàm Deo: uocem illam Epicuri pro sanctissimo oraculo & ore, & animo semp retinētes. Indulge Genio: Carpamus dulcia: nostrū ē quod uiuimus. Et illud similiter Sardanapali elogiū, quod sibi moriēs cōdidit. Ede, bibe, lude, & quū te mortalē noris præsentibus exple delitiis animū, post mortē nulla uoluptas. Hic in ea re quanta sit religio (quā sint alioquin sine ulla religione) quæso audias. Sacrarūt ipsi quod suo illi Genio, quæ sane sibi cōstituerūt: pro Deo, popinā optime instructā pro templo: macellū pro sacrario: cellarios pincernas

Phil. 3.

dulciarios & coquos adhibuerūt p̄ sacerdotibus, et mīnī
 stris: nidores uero affor̄, atq; odores aromatū, et oīs ge
 neris unguetor̄ p̄ thure, p̄ dices at̄, turdos, coturnices, pa
 uones, uitulos, hādos, lepores, apros, et oēs, feras syluaḡ
 et omnia pecora cāpi, et uniuersa uolatilia, atq; altilia p̄
 nata p̄ hostiis: rūbos uero lupos, ostreas, murenas, carpio
 nes, et oē genus pisciū, et cōchar̄, quæ mouētur in aq̄s,
 et oē op̄ lactiaḡ dulciariūq; p̄ uictimis, et præcipuis ho
 locaustis. Interea ne q̄s sensus corporis à tali cultu deuū
 et, atq; minus sit eiusmodi sacris intētus: ut palatū saporib̄
 bus, sic aures sonis, et scurrilitatibus, oculos signis, et spe
 ctaculis, nares odoribus, et unguentis oblectāt. Vide mō
 quāta religione, quāto cultu isti ipsi q̄ sine religione esse
 credūtur. Genio, et uētri litāt: ita ut tanq̄ spurcissimi he
 luones nulli gl̄oriæ, aut laudi, sed ab domini et gulæ tā
 tū nati eē uideātur. Iure ergo, q̄ sic uiuūt, quocūq; illi no
 mine censeātur, nō ministre Christi, ne pastores ecclesiæ
 sed de pastores, et Genii flamines, uel martis salii potius.
 Sunt dicendi, eo q̄ saliaribus cœnis: et amplissimo appa
 ratu cōuiuor̄, et epulaḡ op̄pare, et laute, at̄quo Salior̄
 more fruātur. O miseros ultra oēs, et admodū infelices
 hoies, q̄ nō uidēt, q̄ta sibi apporet mala hæc crapula, et
 hæc nimia, et nimis lauta saturitas: neq; cōsiderant quos
 morbos, q̄s ve mortes, et quos eēt post mortē carceres p̄
 paret tāta et tā diuersa copia ciboꝝ. Homini (ingt Plinio
 us) cibus est utilissime simplex, at̄ aceruatio sapor̄ pestis
 fera, et cōdimēta p̄niciosa. Sed de corpore hæc dicūtur
 à Plinio: at̄ de p̄nicie aiæ multo formi dabiliora dicūtur
 in euāgelio à Christo, ubi delitiosus ille diues in p̄petua
 flāma post tot delitias cremari p̄hibetur, eo q̄ epulaba
 tur quotidie splēdide, et bona recepat in uita sua. At qd̄
 factū quātis possum uisib̄ hortor delitiosos oēs attēde
 re, ne et ipsi ueniāt ad ea loca tormētōꝝ ubi qui ditissī
 mus quōdā fuerat, quū sūmo fitis ardore adhuc flagret,
 nequæ quidē guttā ad refrigerandā linguam hætenus à
 quoq; potuit impetrare.

Luc. 17.

DE MALE PROFIDEN. RELIG.
De iniqua quorundam clericorum admini-
stratione. Cap. III.

Quid uero de illis dicemus, qui in ciati minoribus ordinibus, nulloque adhuc uoto affricti qui minus nuptias inire possint, si uelint, inexplibili tamen cupiditate correpti, ne ob copulam nuptiarum amittant celsum, & redditus præbendarum, matrimonio simulque pudore reiecto, uxoribus impudicarum abutuntur cõtuberniis foeminarum: Eloquar, an sileas piget, pudetque dicere, neque tamen in eo mihi ualeo temperare, quo minus satyrico quidem more, sed pio tamen, ac christiano animo inuehar, insultemque contra plerosque impudicos nostri ordinis: qui hac nostra tempestate ita abrenunciant saeculo, ut nihil amplius immutasse de anterioribus uitiis uideantur, quam ordinem, & indumentum, & nec hoc quidem satis: quum plerique neque habitum, neque tonsuram clericalem ferre dignentur. Ea nanque cupiditate tales ambiunt, uel potius armantur ad sacerdotia, ut non tam uideantur animarum custodiam, & tutelam pauperum susceptile, quam dirreptionem, & prædam, omnia pecudum more ad solam uoluptatem referentes. Desitum est iam plerisque impudentibus præ nimio usu, atque impudentia, uideri esse peccatum, scortari, & fornicari, ac cætera pudenda facere: tanta est eis lasciuiarum omnium licentia, atque religionis cõtemptus. Danda proinde est mihi uenia, si cum quodam sapiente, non uerear hoc tempore, atque his moribus exclamare contra eiusmodi impudentiam: bonos enim semper excipimus. O, secula, o mores huius ætatis: fuit fuit olim sacerdotibus, & clericis atque hominibus christianis continentia, castitas, sanctimonia, religio: sed dum innocentia in honore fuit, & paupertas, non contemptibilis. Nunc in tantis diuitiis, in tanta copia rerum, pro pudor, quæ sentina non mundior est, quam quorundam clericorum sacerdotumque uita: Hactenus

ille, Non sunt profecto (mihī crede) hęc tantę opes ad
 superbiam, & in luxum diuitum, collatę, ut ditiores
 fiant, nec ad largitionem, splendoremq; domesticum cu
 iusquam potentis: sed locis pijs ideo derelictę, ut essent
 ad communes usus egentiu, & pupillorum, & ad subsidio
 eorum, qui sibiipfis opem ferre non possunt, exilio,
 morbo, carcere, senectute ve oppressi. Rem cõmunem
 tractas, non propriam: tuque es eorum omnium dispen
 sator tantum, non dominus. O q̄ turpe est nõ agno
 scere Christianum procerem in ecclesia Dei, quod agno
 uit Alius Adrianus ethnicus in imperio uniuersi orbis,
 qui in contione, & in senatu sæpe dixit ita se Rempub.
 gerere, ut qui sciat populi rem esse, nõ propriam. Quas
 nam fronte quę sibi uendicat ducis, aut principistitulũ,
 qui nihil nisi priuatum commodum spectat: aut qui gre
 gem tantummodo deglubat, nec illius ullam curam gerit
 quomodo erit pastor & non potius prædo dicendus?
 Etenim in hac ipsa copia rerum, qua suppetunt tibi affas
 tim, & largissime omnia, talis parsimonię modus adhiben
 dendus est, ut tibi sanẽ parcissime uiuas, egenis uero quã
 abundantissime. Tibi nanque (si forte nescias) tam ac
 ceptorum, quã expensorum paulopost ratio tuo domi
 no reddenda est. Prætefers (ut uideo) non agnoscere
 cuius sint ista, quibus tute tantum iactas, ac luxurias lascio
 nus, & prodigus: nam si agnosceres in meliores, atque
 honestiores profecto usus dispergeres: ut ille, penes quẽ
 distribuendi facultas est, non abutendi. Tuus quidem est
 administratiõis acule: sed pprietas ipsa rei tua nõ ẽ, sed
 ecclesię: fructus, & tuus pariter & pauperum, omnia ue
 ro Dei: quę quicunque aut male dispertit, aut auare ser
 uat, sacrilegus certe, ac dilapidator potius habendus est,
 q̄ procurator: idem que euasator uerius, q̄ ad ministrato
 tor. Nam ut, D. Ambrosius ait aduersus Symachum, nihil
 ecclesia sibi, nisi fidem possidet: redditus, fructus, pos
 sessio sumptus est egenorum, At modo numeretur nõ

DE MALE PROFITEN. RELIGIO.

ri, (ut de nris christianis dicamus, quod ille ibidē de gētilibus dixerat) q̄ dicāt quos redimerint captiuos, q̄ cōtulerint alimēta pauperibus, q̄bus p̄fugis uiuendi subsidia administrarūt. Indignū est sane facere de sacro p̄phanā, et existimare eā diuitiarū copiā, eāq̄ opū uim, quā nunc parit plerisq̄ religio, ad lasciuā, et ostentationē, ac iactantia tm̄ mō referendā esse, et nō potius in pios usus, et ad eā liberalitatē, qua cōperimus usos fuisse olim maiores nros, quorū uita et inter uoluptates incorrupta, et in diuitiis ab omni cupiditate aliēa p̄sus fuit. Nihil, n. q̄c̄q̄ sibi tūc usi illi ex his opibus retinebāt, prāter uictū, et uestitū, et hūc ipsum decentē, et frugi: reliquū uero ut Christi p̄rimonū, et Christo debitū Cpristi pauperibus erogabāt, memores semp̄ uerbi illius saluatoris nostri dicētis.

Math. 25.

Quāobrē et misericordes ob largitatē in pauperes, et casti ob frugalitatē, semp̄ habiti sunt, et re uera fuere. Ambrosi. D. Ambrosium cōtra Auxentiū Arrianū de se ita p̄dicantem. Habeo (inquit) ararios, sed ararii mei pauperes Christi sunt. Hunc noui cōgregare thesaurū. Vtinam mihi hoc semper crimē ascribāt, q̄ à me aurum pro ecclesiae pauperibus erogatur. Haftenus illa. Ita est profectō faciendum ut docet Ambrosius si inter electos esse uelimus: quibus in nouissimo die dicturus est dominus. Venite benedicti patris mei possidete regnum paratum uobis à constitutione mundi. Esuriui, et dedistis mihi manducaret, et cetera misericordiae officia, quae sequuntur.

De lasciuia iuuenum consuetudinem.
Cap. IIII.

Math. 25.

Illa tunc sane fiebant, at modo nostris temporibus quanto secius contingit: quum iam (ut uidemus) à principio aetatis trāslatum sit omne certamen ad turpia, uersaq̄ omnis cogitatio, et industria ad uoluptates. Tor

pent ubiq; ingenia defidiosa iuuentutis, somnus, lāguor inertia inuasit animos. Cantandi modo, et pullandi, saltandiq; , ac ludendi præcipua sunt nostrorum iuuenum studia. Hæc sectantur, his gaudent, his sese oblectant in his deniq; assidue et intemperanter uersantur. Quotus enim quisq; nostrorum iuuenum nunc per hæc infelicia tempora inuenias benes moratum, recteq; institutum, et in studiis litterarum, et ingenuis artibus, ac diuinis lectio nibus, et meditationibus uersatum, ut decet candidatos, et ratio postulat religionis, atq; pietatis in Deum? Quã ob rem nihil mirum si eiusmodi studiis uacantes, eneruentur iuueniles animi, et ad incontinentiã prolabantur. Eneruant animos (ait ille) cantus citharæq; lyræq;.

Et uox, et numeris brachia mota suis.
 Extat prouerbiũ. Bonus cantor, bonus cupediarius, quã si eiusdẽ pene sit hominis, et aures cantu, et palatũ oblectare cupediis. Propterea Aristoteles (ut recte interpretatur Gellius) quare eiusmodi uitæ deditos incõinentiã reos faceret his argumentis, pbabat. Cur (inqt) id genus hominũ, quod dionysiacos technitas, idest artifices bacchanales appellamus, improbos esse moribus magna ex parte cõsueuerunt: nõ ne qã minime sapietiã studio, et ex eo q; in artibus nõ necessariis magnã partẽ ætatis cõsumunt suæ: et uitã ut plurimũ traducunt incõtinẽter? partim etiã cũ inopia, quod qdẽ utrũq; et uitia glõnit, et auget. Hæc illæ. Tales sunt et qbus nec in postremis est studiis, capillos ungere, incedere indigitos, numerare passus, ad blãditias muliebres uocẽ formare, atq; mollicie ipsa corporis certare cũ fœminis, earũq; corruptellis, et libidinibus delectari, ac deniq; ita cõptos et ex ornatos eẽ undiq; ut pcos potius, q; pbos, et cõpositos magis q; ppositos dicas. His sunt, p studio sobrietatis luxus, p carnis maceratione libido et uoluptates, pro horariis præcibus alea: pro studio scripturarũ uagatio, citharæ, et cantus, p sacris racionibus, comædiæ, et ipudica, spectacula.

DE MALE PROFITEN. RELIG.

Contra malam consuetudinem quarundam
à quibus bona ecclesiæ, & sacerdotia
male distrahuntur. Cap. V.

Libet hic exclamare, proh dolor, quam uersa, & im-
mutata in peius sunt omnia, quæ infimo loco res
christiana in præsentis æuo uitio quorundam impuden-
tium afflictæ, atque prostrata iacet, institores sanè potius
quàm antistites nacta. Ipsa quidem sacerdotia iam ut fieri uis-
demus, non ullis uitæ meritis, aut uirtutibus ut olim tri-
buuntur: sed quasi uenales merces, & prophanæ res præ-
ciis comparantur, & cõventionibus, commutationibus,
aliis uel foedioribus etiam causis quotidie distrahuntur,
atque iam in plerisque familiis, peruerso licet more, per
successionem, non ut religiosa, & sacra, sed ut hæreditas
ria & a uita paterna; bona sine discrimine possidentur.
Egregie quidem arbitrantur se plerique facturos, ac
præclare se beneficos uideri, si gentiles suos quauis in illi-
gnos sacerdotiis magnis, & pluribus locupletent: nec
intelligunt ex nimio affectu cognationis, & sanguinis
se se maleficos præstent in Deum, quum sic male trans-
lata sacerdotia, non rite, piequ; ut ecclesiæ bona, & confer-
crati redditus pauperibus dispensentur: sed indirecte, &
impie magis, tanquàm manubiæ, atque hostilia rapiantur,
quando hæc eis non uti custodibus ad tutelam pauperum,
sed ut raptoribus ad prædam proposita esse uidentur,
ac tanquam salmatia (ut aiunt) spolia, sine sudore,
ac labore parta. Hic mihi uidetur aduersus hos illud ca-
touis dictum per opportune competere: qui quum in-
priuatorum furorum in neruo in compedibus ætatem
agunt, fures uero publici in auro atque in purpura. Id
planè latius explicarem nisi res esset in ea conditione reser-
uata, qua quum in euangelio dominus dixerit, apostolis
suis, Vobis datum est nosse mysterium, cæteris in pa-
rabolis,

rabolfs, ut uidentes non uideant, & intelligentes non intelligant. Sed ut ad propositum redeat, non ita fecit Moses amicus Dei. Is utiq; in regendo populo Dei non habuit successores filios: nec etiam contubernalem quem, Deut. 31. praeatur, ut provideat populo suo, ei ducem parans & non proponit filios, uel cognatos, ut ex eis constituat quospiam in locum suum. Discant hoc factio ecclesiarum profecti, & rectores populi non recte aptum sacerdotia q; mereri, nec eos sibi successores destinare, quos amor sanguinis, aut humanus quouis modo commedat affectus: sed quos dominus ipse delegit, ut constituat in sortem diuini mysterii, & ad curam, & regimen animarum suarum, quas redemit non solutione argenti, & auri, sed effusione sanguinis sui preciosissimi. Non enim licet haereditarium ecclesiae tradere successorem, sed quem Deus ipse constituit, ad cuius iudicium totum hoc negotium est referendum: sicut de Iosue factum fuisse legimus: quem elegerit Deus uirum sapientem castum, dignum q; multis nominibus, ut post Mosem populo Dei praesiceretur. Propinquus ergo, & consanguineis, agrorum, & praediorum relinquatur haereditas: at populi & animarum custodia, ei, quem dominus eligit, quem mores commendat, cui a Deo est talentum datum: qui spiritu sancto repletus est: qui sanctitate uitae prudentia scientia, & castitate in populo uelut lucerna in medijs tenebris luceat. Atqui modo longe diuersa ratio in his ipsis rebus haberi capta est: quae ex affectu carnis absq; ulla discretionem imperiti phibiti, ac & flagitiosi, & omnino inutiles ecclesijs male proficiantur, & sacerdotis: & officijs reliquis nequiter augentur, pauperibus quantumuis dignis idoneisq; reiectis. Male sane factum: ut contemnantur uasa uacua, & plena super impleantur: quod non fecit Heliseus, qui uasa uacua adduci iussit, & oleum multiplicauit egenis, O q; multum nunc apostolicum sibi gradum uendicant, & primas

3. Reg. 17

Y

DE MALE PROFITEN. RELIGIO.

cathedras obsident, qui quidem nihil minus ad se, petere, arbitrantur quam curam, & regimē animarum: quasi eo immunes, & liberi seorsum à procuratione, & administratione rerum uacent, quo sese liberius & ocio, & uoluptatibus dedant. Præsunt hi quidem non ut subditorum saluti consulant, sed potius ut prætextu pietatis in omni deliciarum copia luxuriēt: aspernantes curam uiuentium subditorum & appetentes ditissimorum spoliatorum mortuorum: quæ sunt donaria legata, & ea quæ in ecclesiis Dei ad usus, & ministerium sacrorum ministrorum, uel ad necessitates inopum apud, ac religiosi mentibus sunt oblata: quibus eiusmodi homines ita insatiabiliter inhiant, ut manifestissime pateat, eos non esse Deo aut sacris, sed uentri potius, & sordido quæstui mancipatos.

Quam grauius irascatur dominus contra improbos qui male præsumunt & peruersè populum sibi commissum regunt. Cap. VI.

Quid uero sentiant de fide, & religione, qui hæc agunt, non magis est meum, aut nostri similitudinem iudicare, quam corrigere: ut intra pelliculam suam maneat, nec supra crepidam (ut aiunt) furor ascendat. Verum tamen horum plerique ita uiuunt, ut facile sit diuinare eos ipsos nihil quidem aut uereri aut sperare de futuris: ne quid boni, malique sacre polliceantur nobis littere attendere. Nam si quicquam profecto timerent, & diuinis oraculis quicquam crederent, audirent certe ac pauerent, quid Deus contra eiusmodi sardanapalicos mores per Ieremiam prophetam indignabundus inlameret. Saturati (inquit) & mœchati sunt, & in domo meretricis luxuriabantur: equi amatores in fœminas, & emissarii facti sunt, unusquisque ad uxorem proximi sui hinciebat. Nunquid super his non uisitabo, dicit dominus, & in gente tali non ulciscetur anima mea! Et idem rursus, Quiescebant iniqui

Iere. 5.

7. 21. 4

trouptuosa & interierunt in uis, qui nutriebantur in cro-
 ceis amplexatu sunt stercora. Nihilominus commina-
 tur eidem Ezechiel, uel potius per eum Deus. Vno es-
 go dicit dominus, pro eo q̄ facti sunt greges mei in ra-
 pinam, & oues mee in deuorationem omnium bestiarū
 agri: eo q̄ non esset pastor, neq; enim quaesierunt pasto-
 res me, gregem meum, sed pascebant pastores semetip-
 sos, & gregem meum non pascebant. Propterea pasto-
 res audite uerbum domini: hæc dicit dominus Deus. Ec-
 ce ego ipse super pastores requiram gregem meum.
 De manu eorum &c. O stulti & (ut utar uerbis domini)
 & tardi corde ad credendum his, quæ dicta sunt à pro-
 phetis, Ecquis est tam perditus animi, tantæq; uecordiæ,
 qui ex tantis in terminationibus non trepidet non horre-
 at, non concutiatur tremore? Quæ nam esse potest in
 corde hominis tanta duricies: qui animus in corpore hu-
 mano tam stupidus, ut tantis, tamq; manifestis propheta-
 rum oraculis non moueatur: non excitetur: non à pecca-
 to recedat? Memores estote miseræ, & infœlices animæ,
 subditorum uestrorum sanguinem, quos nunc tam pa-
 rum facitis, exquisitum iri, (sicut scriptum est) de uestris
 manibus prælatorum. Vah pastoribus Israel, (ait do-
 minus per prophetam) qui pascebant semetipsos non
 ne greges à pastoribus pascuntur, lac comedebatis, la-
 nis operiebamini, & quod crassum fuerat, occidebatis,
 gregem autem meum non pascebatis, quod infir-
 mum fuit, non consolidastis, quod ægrotum non sa-
 nastis, &c. Quid enim dici poterat apertius, planius ue-
 de his ipsis temporibus, quam quæ tot ante sæculis,
 prophetæ præcinerunt? Non sunt isti sane pastores illi
 quos pollicitus est nobis dominus per prophetam Ie-
 remiam dicentem. Dabo uobis Pastores iuxta cor me-
 um, & pascent uos scientia. & doctrina. Tales enim pa-
 stores requirit, Christus Iesus sibi: qui quum commissu-
 rus esset uniuersum gregem suum Petro apostolo, ita

Tren. 4.

Ezech. 34

Ezech. 163

Iere. 2.

DE MALE PROFITEN. RELIGIO.

ter prius interrogat. Petre amas me? atq; sic demum in-
tulit dicens. Pafce oues meas. Quafi diceret in his pas-
fcendis ostende amorem erga me tuum: quoniam quā
boni pastoris officio functus fueris, tunc te multum me
dilexiffe cognoscam. Hæc semel Petro dominus olim
dixerat, ac identidem nobis quotidie dici existimemus:
quibus oues dominicæ sunt commissæ. Est enim non
modo eius, qui hominibus: sed etiam eius, qui mutis pec-
cudibus præsit, eorum quibus præest cōmodis & utili-
tati seruire. Quanti autem sit ponderis præesse curæ ani-
marum, si quis recte noscet, nequaquam id ambiret,
sicut nunc mos est plariscq; peruersus, & improbus: ut
præficiatur unus diuersis sacerdotiis, nullam interim cur-
ram habens nisi fructuum rapiendorum: quod nequaquam
facere uoluit doctissimus, & prudentissimus uir Francis-
cus Petrarca: qui inuitatus ab Urbano, Pont. max. ut alibi
quid peteret, & quæ uellet sacerdotia: cuiuscq; generis im-
dicaret sic in sua quadam epistola respondet. Dicit quod
apud Ciceronem Cotta. Omnibus ferè inquit rebus quod
non sit citius, quàm quid sit dixerim. Prælaturam itaque
nullam uolo, nec uolui quidem unquam: similiter nec benefi-
cium curatum, quodcumq;: & quāuis opulentissimum
satis est mihi unius animæ meæ cura, atq; utinam illi uni
sufficiam: de reliquo faciat dominus noster, ut sibi placue-
rit. Hæc ille optime secundum christianam pietatem. Ceterum
sicut improbandos putamus, qui sese temere in
gerunt, & ambitione ducuntur ad subeundam animarum
custodiam, ita econuerso non concesserim carere repre-
hensione, qui uocatus (quum habeatur idoneus) pusillita-
timitate deterritus detractet onus prælati, & regimen, &
custodia gregis Christi: quæ quàm male ab improbis oc-
cupatur, tam male à bonis relinquitur. Indigne uero & ini-
que præpositos, D. Gregorius sub nomine pastorum ita
leniter, & per humane castigat, dicens. Quid nos inquit
pastores manet, qui mercedem consequimur, & operamur

nequaquam sumus: Fructus quippe sanctæ Ecclesiæ stipen-
 ditio quotidiano accipiamus, sed pro ecclesia æterna mi-
 nime laboramus. Cogitemus fratres culus damnationis
 sit, sine labore percipere mercedē laboris. Illa in nostrū
 stipendium sumimus, quæ pro redimendis peccatis suis
 fideles obtulerunt: non tamen cōtra eadem peccata ora-
 tionis studio, ut dignum est, insudamus: aut pro subiectę
 plebis commodis excubamus. At qui peccata, quæ de
 aliorū dorso debemus auferre, humeris nostris imponi-
 mus dūq; alios redimere nō curamus: efficimus nosmet
 ipsos captiuos. Hęc Grægorius pie sane & amice. At cō-
 tra asperrime beatus Hierony. in eos ipsos inclamat di-
 cens. Heu quot hodie, inquit, non pastores, sed mercena-
 ri, ad quos nihil pertinet de ouibus Iesu Christi: quinimo
 mo (ut uere dicam, & ipsimet sciunt) sunt lupi rapa-
 ces: & oues rapiunt, & dispergunt. Certe nihil peius, ni-
 hil abhominabilius, quàm quum ille qui custodire de-
 bet, dissipat. Heu quid hodie ab aliquibus ecclesiæ non
 pastoribus, sed destructoribus factum est: substantias, &
 labores hominum tanquam infernus insaturabiliter di-
 glutit: & non solum eos à peccatis non emendant: sed
 uel ex sua negligentia: uel ex suis pessimis ministris, uel
 suis nefandis operibus pertrahunt potius ad illicita. Itaq;
 dicam, hos tales si impunes Deus relinqueret, Deus amo-
 plius nō esset. Hęc, D. Hierony, quasi iratus in sui, & nos-
 tri tēperis pessimos p̄latos: nihilo sane magis indigni-
 tate rei accensus, quam animarum iactura commotus,
 quæ eiusmodi præfectorum culpa quotidie periclitantur.
 Nam, iuxta illud, quum canes luporum fungatur of-
 ficio, cui nam præsidio pecuaria ipsa credentur? Quid
 modo si sanctus is doctor præsentis mores uidisset, quā-
 to acrius exarsisset, quæ conuitia: quos clamores, quas
 satyras ædidisset? Id per se quisq; cogitet. His etiam ad-
 dendum censui, quæ Prosper antiquissimus doctor de
 hac ipsa re eleganter disseruit. Possessiones (inquit) obla-

DE MALE PROFITEN. RELIGIO.
tas ecclesie suscipiunt sacerdotes, & clerici, non ut inter
res mundi deputari debeant, sed Dei: quoniam si uestes,
& uasa, & cætera, quæ in sacris nobis usui sunt, sancta uo-
cantur, nec in usus proprios reuocari possunt: quomodo
non ea, quæ donata fuerant, sacra putanda sunt: nec ad
usus prophanos luxuriose, sed pie ad necessaria mini-
strorum, & in usus pauperum partienda: Hæc ille uerissi-
me omnia, quanuis pauci admodum animaduertant, ac
uelint intelligere, ut bene, agant. Hinc digne merito lau-
datur factum sapienter Antonini Pii Imperatoris qui
quum alioqui benignissimus ac liberalissimus haberet-
tur, tamen hoc Rei p. damnum patienter ferre non pos-
tuit: cuncta namq; stipendia illa subtraxit, quæ ociosos ul-
debat accipere, dicens. Nihil esse sordidius, immo crude-
lius, quam si Remp. ii roderent qui nihil in eam suo labo-
re conferrent.

Contra eos qui non diuina uocatione, sed malis artibus,
& quæstus gratia inicianur. Cap. VII.

EIusmodi autem omnium malorum causa, & q; ee-
clesiastica officia tam male exercentur, inde potissimum
emanasse uidetur, si coniectare uerum licet, quod
plæriq; multi ex nostro ordine sine ulla prorsus religio-
ne sunt, & absq; ullo consilio temere sese sacris ingerunt
non diuinitus (ut par est) sed improbe acciti, atq; affectu
ambitiose ad sacerdotium. Quod quam peruerse fiat,
non tam imbuti uera pietate homines, quam etiam ido-
latræ, & falsorum deorum cultores norunt: ideo Plato
philosophorum omnium facile princeps, quum in suis
legibus multa de ratione creandorum magistratum ac-
cute, scrupuloseq; differuisset, postremo de sacerdotibus
ita religiose præcepit. Quæ ad sacerdotum (inquit)
creationem attinent, Deo committenda sunt: ut quem
admodum illi placet, ita diuina fortuna cui tributum sit

fit sortes ferant. Sanciuerat ergo Plato, ut ceteri magistra-
 tus suffragiis, sacerdotes uero fortibus crearentur, ut ab
 ipso deo electi potius, quam ab hominibus uideantur. Quae
 res conuenit cum facto apostolorum, quum & ipsi do-
 minum rogassent ut casu sortium ostenderet ex duobus pro-
 positus, uter esset in apostolatu prodesti iudae ex Deo mente
 surrogandus: & cecidit fors super Matthiam, & renunciatus
 fuit apostolus, ut in ipsis apostolorum actis legitur. At qui
 modo in creandis sacerdotibus longe diuersa ratio habi-
 tura multus, quam sibi satisfacere, & non Deo placere deside-
 rat. Sed ne hic ego quem falso accusem, aut immerito
 tantum minus rite promotum dancem: intertoget semetipsum
 quos unumquodque nostrum, et admota pectori manu (ut alit)
 auctorem suae uocationis ingrat. uidebunt sane multi, si uol-
 uerint diligenter complicatas penitus animi sui notiones ex-
 uoluere, se non religiois, aut pietatis magis amore ad Dei
 cultum conuersos esse, quam necessaria potius ambitioe, aut impia
 cupiditate peruersos: atque praua, et iniqua ratione in hoc uitae ge-
 nus improbe, temereque coniectos. Huic profecto inter cre-
 punda ludaei, & mucosissimo adhuc infanti anxia, ac pro-
 cox parentum cura magnam quodpiam sacerdotium procurauit.
 Alium diues aliquis praelatus domi tantum melitaeum catulum (ut
 dicitur) blande ac molliter educauit, calidis fouens bal-
 neis, alensque ambrosia et nectare, ut sibi qui de familia suc-
 cedat, uel ad inferos, usque non desit, quum possideatur post
 se sacrum Christi patrimonium a suis inique per successionem tan-
 tum hereditas auita, & profana. Huic autem quo mollior educa-
 tio fuerat: eo animus corruptior, eo caro fragilior, ac pro-
 inde is ipse ad sacerdotium minus minusque idoneus. Nam qui
 tenellis nobis a nutritoribus uelut cum salua est infusa mol-
 litas, factis gradioribus infedit altius, ac tenaciter haeret, quam ut
 euelli postea aliqua disciplina ualeat, quocirca tales haud te-
 mere unquam bonae frugis euadunt. Nam etsi talis puer bonae indo-
 ctus, et eximiae spei fortasse fuerit, ita ut expectat suo tempore
 reuideri possit ad quemcumque gradum apostolicum et dignitatis

DE MALE PROFITEN. RELIGIO.

aptissimos, tamen flexibilis ætas adolescentiæ, delitiæq;
 quibus iam pridem consueuerat, reddūt spem illam p̄
 uectiori postmodum ætate fallacem: quippe quæ mox
 ob incuriam nutritoris sine fructu, tanquam præmaturus
 flosculus sæpe decidit. Alius uero præpositura, aut am-
 plissimo quouis sacerdotio dignus existimatur, uel quia
 diues, uel aulicus, aut comatulus ipse, alio uero modo quã
 ausim dicere, cõmendatus. Hic exaltatur quia uaser est,
 ac simulandi, & dissimulandi peritus: scurra, aut uernula
 herois cuiuspiam magni. Alius quod strenui militis filius
 us, uel ipse miles, uel in sui principis militia interepti p̄
 pillus, ille pecuniis: quidam obsequiis: alius alio modo,
 & manibus, & pedibus (ut aiunt) & quibus uaiet artibus,
 annitens apræhensar aucupatur, nundinatur, & ambit, ut
 sacerdotiis multiplicibus cumuletur. Quid de his etiam
 dicemus qui uel iudicio conuicti aliquo, aut etiam dam-
 nati: uel alicuius sceleris conscientia, & supplicii metu: aut
 exostulationibus, aut ære alieno uexati: aut aliter male
 diffamati, decoctores, mendiculi, profugi, fracti, afflictiq;
 aliqua calamitate, ad fugiendam interim inopiam, ad dis-
 uertendumq; forum, ingenio malo, prauoq; confugiūt,
 siue potius uiolenter irrumpunt in clerum: improbe, fœ-
 deq; sese ditantes exuulis & manubiis crucifixi: Nec des-
 sunt qui ad remos, & rastra nati, gule, & ab dominis gra-
 tia per simulationem religionis in sacerdotium, uelut ad
 diuerticula desidiæ auide sese proripiant: ut uel sic mer-
 cenario præmio, uelut sordidi, & putidi operarii, quo-
 rum laboris operæ, non ingenii artes emuntur: uictum si-
 bi uestitumq; pariant: frigusq; à sese famēq; depellant.
 Ito nunc & eiusmodi homines, eos esse seruos credito-
 fideles, ac prudentes, quos requirit domiuis ut constitu-
 at super familiam suam: quum uideas magis dignos esse
 se, ut gregibus, & armentis curatores adhibeantur, quam
 familiæ Christianæ rectores. Compertissima sane sunt
 hæc, quæ diximus, ut neq; inficiari, neq; dissimulare, etiã

fuol
 terem
 rem e
 ex ho
 hæc e
 piam
 ter m
 ri mir
 indig
 gibus
 animu
 scluit
 & uo
 tem i
 mus a
 tius te
 uit te
 in san
 per ip
 tins i
 abstin
 tia est
 derio
 est ab
 digni
 sacer
 custo
 rum e
 duxi)
 ducur
 aposto
 neren
 dei, d
 Quo
 re adp

5. 1. 1. 1. 1.

fuoluerit, quifquam pofit. At fi quem læferit, Adfit re-
 terentia uero, fibiq; non mihi quæfo succenfeat. Nemi-
 tem equidem prodo, neq; quicquã fingo à me ipfo, fed
 ex hominum moribus, tanquam ex refertiffimo aceruo
 hæc cuncta deprompiffimus: non tã ut mordaciter quæ-
 piam allatremus, quã ut omnes benigne, & amicabilis-
 ter moneamus. Cuinam ergo (ut ad rem redeam) uide-
 ri mirum debet, fi tam male ac perperam uocati, atq; tã
 indigni facris iniciati myfteriis, male etiam facerdotii le-
 gibus, & religionis uoto respondeant: & ficut ab initio
 animus, fic ad extremum fides defit: Quos enim præ-
 ſciuit Deus (ut Apoftolus docet) & prædeftinauit, hos **Rom. 8.**
 & uocauit, & quos uocauit, hos & iuftificauit: quos au-
 tem iuftificauit, illos & magnificauit. Quid nam dice-
 mus ad hæc: fi enim uocauit te Deus, & non te ipfe po-
 tius temere inieciſti, (ut dicebam modo) nempe uoca-
 uit te (ut idem Apoftolus ait) non in ignominiam, fed **1. Tes. 4.**
 in ſanctificationem. Et ne cui forte fit obſcurum, quid is
 per ipſam ſanctificationem uelit potiffimum intelligi, p-
 tinns inferat. Hæc eſt uoluntas Dei ſanctificatio ueſtra, ut **ibidem**
 abſtineatis uos à fornicatione. Sanctificatio igitur pudici-
 tia eſt, & carnis mundicia: ad quam uocati ſumus in deſi-
 derio, & ſpe uitæ æternæ. Fons ergo, & caput tanti mali
 eſt abſq; dubio, quod nunc ad ſacra ſint ullo discrimine:
 digni pariterq; & indigni promiſcue promouentur: & q-
 ſacerdotia immeritis committuntur: à quibus poſtea ad
 cuſtodiam animarum indocti, ac ſordidi homines, quo-
 rum copia exuberat, pro exigua mercedula (ut proxime
 duxi) ueluti meſſorum, foſſorumq; uiliſſimæ operæ cõ-
 ducuntur, Q uanto conſultius facerent præſules, ſi iuxta **Timot. 5.**
 apoſtoli præceptum nemini facile, & cito manus impo-
 nerent: ſed eis tantum, qui ſint ad ſacerdotale officiũ ido-
 dei, doctrina, moribus, & uitæ integritate præſtantes.
 Quod ſi fieret, & non potius omnes promiſcue, ac teme-
 re admouerentur ſacerdotio, nec eſſet tantus ſacerdotũ,

DE MALE PROFITEN. RELIGIO.

numerus: nec esset cur nunc tanto tumultu de uxoribus dandis sacerdotibus ageretur. Atqui modo in tanto numero sacerdotum impossibile est non inueniri per multos impudicos: qui fidem, & auctoritatem derogent castis. Negabat Pythagoras ex quouis ligno debere Mercurium exculpi: quod dictum, ceu prouerbium, iactatur: non esse à quoq; passim, ac temere omnia exigenda, sed ea duntaxat, quæ ab eo rite, atq; laudabiliter exhiberi, ac perfici possit. Satis quidem liquet, magis expedire negotio fidei, ecclesiam habere paucissimos sacerdotes idoneos, q̄ innumeram turbam ineptorum, qui perdere ceteris animas subditorum possit q̄ saluare. Iam satis manifestum esse potest, q̄ male conueniat quemuis hominum indiscrite sacerdotem constitui: quanq; iniquum sit iniuriari temere, ac improbe sacris: reliquum est ut dicamus etiam aliquid de his, qui quum primo reprobis putarentur, mutata mente, ac reformatis in melius moribus præterea q̄ inter electos postea numerantur.

Solere plerosq; qui uidebantur bene coepisse, indeterius labi: & contra, qui male, in melius comutari.

Cap. VIII.

Math. 22.

Non eo quidem inficias, uocari à Deo etiam plerosq; qui indigni postmodum tali uocatione redduntur, affectuq; libidinibus, & mutatis in deterius moribus reprobantur. Nempe ad prandium illud euangelicum, paterfamilias ille omnes uocari præcepit, attamen ex conuiuantibus quendam ibi acriter obiurgatum, q̄ ueste nuptiali careret, ligatis manibus, & pedibus in abyssi tenebras iubet deici. Est & illud iam pridem factum in toto sermone prouerbium. Multi sunt uocati, & pauci electi: & est id uerbum summæ ueritatis, cui contradiceret non licet. Vocantur similiter & fatuæ illæ uirgines, & tamen quæ earum lucernæ oleo carerent, hoc est quia superbe essent & mente, & corpore castæ non essent, nuptias, ad quas erant inuitatæ, prohibentur intrare. Et enim quod quis uocetur, munus tantum est Dei, quod autem elige

Ibidem.

Math. 25.

LIBER Q VINTVS. 174

Osee 8.

tur, & uocatione dignus efficiatur, esse utriusque uidetur.
 Dei scilicet, qui per gratiam uocat, hominis uero quod ex
 suo libro a bitrio uocatus non aspernatur accedere. Ve-
 rum si ex uocatis multi quoque reprobantur: quid de illis
 modo sperandum est, qui quo minime uocati sunt, sese
 arroganter ingesserunt: Audite quæso quid super hac sor-
 de hominum indignans dominus ore prophetico incla-
 mitet. Ipsi inquit, regnauerunt, & non ex me, principes ex-
 titerunt, & ego non uocaui eos. Audiant ergo qui præ-
 sumptione sui spiritus non uocati intrudunt sese in clerum,
 & in ecclesiasticam functionem, munusque sacerdotii, qua-
 si uiolenter inuadunt: & respicientes, cedant male usur-
 patos honores his, quos non ambitio humana, aut fauor
 corruptus puerit: sed diuina dignatio acciuerit, atque uel
 iuitos in ecclesia ad gradum sublimiores extulerit. Non est quod
 quædam desperet posse effici idoneus, si uita morisque in me-
 lius emendauerit: Euenire enim plerumque solet ut quædam mo-
 dum multi ex uocatis sepe sua culpa decidant à gratia uoca-
 tionis, ut sceleratus ille proditor iudas: sic et nonnulli, qui &
 si primo intrusi uideri possint, potius, quam uocati, mutata ter-
 mine adiuti diuina gratia in melius conuertantur, & in elec-
 torum numerum reponantur: sicut de Magdalena, & Publi-
 cano legitur, quorum altera à pedibus domini propter fidem, alter propter
 humilitatem de templo Dei iustificatus exiuit. Neutrum plane
 uitio dandum est, si quis mutatis moribus conuersus aliquando
 ad meliorem (ut aiunt) frugem sese recipiat: atque post factum, quod
 seruiscule, errore tamen animaduertat suum, quem antea aut patre
 aut fortæ nunquam cogitauerat. Vetus est adagium, gladiatorum
 in arena capere consilium. Quod uobis non negamus posse fieri,
 ut multi bene, et religiose, quoquomodo coeperint, finiant,
 ac denique saluentur, quum in his rebus non principia, sed exitus
 attendatur: & ex eo quod, aut primum recipiat, aut supplicium
 citum. Porro quod plurimos legimus, & nouimus etiam multos,
 qui longe clariore fuerunt conuersione à libidinibus, quam a
 illi tenore perpetuæ castitatis: atque multo potiorum repara-
 tam quam alii retentam innocentiam habuere.

DE MALE PROFITEN. RELIGIO,

In quosdam qui præ nimia arrogantia dedignatur haberi, aut dici præbyteri. Cap. IX.

Sed heu quam infelici sæculo nati sumus, & in quam peruersis moribus uersamur. Est enim facile reperire multos hac nostra tempestate qui eo animo accedat ad religionem, ut post susceptos honores sub adumbrata religionis imagine non religiose, sed deliciose uiuere, & impune delinquere ualeant, atq; accipiant, immo rapiat sacerdotia, non ut sacerdotale munus exerceant, sed sacerdotiorum opibus repleantur. Et propterea isti ipsi homines sic affecti, præ nimia insolentia, ac factu diuitiarum ita mores clericales, ac nomina etiam stomachantur, ut si forte quempiam ex his præbyterum, aut sacerdotem nomines, & non potius ambitiosa quæpiam nomenclatura, quæ profanis magis conueniat principibus quam clericis, agat protinus contra te iniuriarum: & in maledicti loco habeat obiectam uulgarem appellationem: quasi his præbyteri nomen non officii, aut dignitatis: sed nescio quid præbeicæ sordis oleat. Heu quo nunc redacti sunt mores, & ad quid pietas christiana deuenit: & o quam male factum, ut præbyteri nomen alioqui uenerabile, & sanctum, ipsis etiam præbyteris probro sit, atq; etiã maledicto. Cathedras hi quidem, ac primos accubitus, fastusq; & opes, atq; prælationes, & similia ornamenta ambitiose sibi uendicant: quæ uero annexa his sunt pudicitiam, scientiam, pietatem, modestiam, liberalitatem, existimationem, speculationem, curam, custodiam, labores, & eiusmodi ita floccipendunt, ut ea iam non pluris uiciose (quod dicitur) nuce faciant. Heu quantum in eo miseri homines falluntur, et aberrant à semita ueritatis: quum nesciant, quæ se credunt ornari dignitate, non esse dignitatem, sed dedecus: quum proprium ueræ dignitatis sit, non honore digna obtinere, sed honore digna mereri: atq; non præesse populis sed prodesse. Non enim intel

ligunt hi non eos habendos esse magnos uiros, qui magna nomina sortiuntur, sed qui res magna quoque uirtute perficiunt: sicut neque qui longiorem dorso uestem induit, longior habendus est sed fuerit membrum procerus: quoniam nec corporis habitum ueste, sed statura metimur nec hominis dignitas ex honore, sed ex meritis proficiens extollitur. Falso igitur gloriantes breui gaudebunt, sicut miles histrionibus, qui saepe quum sint inopes personam diuitis agunt, et quum fortasse serui sint personas referunt dominorum, uerum peracta fabula, nihil aliud sunt, quam quod prius fuerant, et inopes et serui. Sic sane sunt dignitates, et honores, quibus afficiuntur indigni: nam peracta uitae fabula, apparebunt falsa, ac ficta omnia: atque eiusmodi homines personas scaenicas induisse, non ueras.

Grauisime peccare qui praesunt, si committant ut alii suo exemplo peccent.

Cap. X.

ET enim cuiusque fasces honoris, et potestatis insignia tribuuntur: atque ex officio tutela, et salus animarum mandatur, is scire debet non propriae gloriae studendum esse, sed pro communi potius commodo, et praesertim subditorum sibi semper excubandum. Nam ut pupillaris tutela, sic et ecclesiastica procuratio ad eorum maxime utilitatem spectare debet, quorum est tutela commissa, non autem ad commodum illorum, quibus committitur. Hic autem si quid aduersi contigerit, primo induces ipsos, atque procuratores seuerissime animaduertenda iniuria est, deinde in ceteros. Neque id sanos ab re: tanto enim perniciosius peccatur, quanto rei malae auctor fuerit ipse praestantior. Homo namque quum facile suapte natura ad deteriora labatur, quid erit si ad perniciem dux accesserit, qui datus fuerat ad salutem? Quid enim uel fieri, uel dici turpius potest, quam illum ipsum qui personam doctoris, et consultoris acceperit, ea face-

DE MALE PROFITEN. RELIGIO.

re, ad quæ dissuadenda sit ipsæ præsertim doctor electus: atq; in his ipsis uetitis ita delabi, ut sit ipsæ accerrime castigandus: In consiliis sane ducis posita est uirtus, salusq; militantium. Bonus dux (ut aiunt) bonum reddit comitem: & sicut populus, sic et sacerdos. Pereunt siquidem cum malis pastoribus greges: contra uero perituri alioqui boni pastoris studio conseruant.

Scilicet in uulgus manant exempla regentum. Non enim quilibet quam imitatur libentius, quam quod à uiris principibus, et religiosis conspexerit factitari, ita q; isti ipsi ruere non possint quin et cæteri unà secum eodem labefactati contagio, atq; eodem impulsu motu concidant. Nam his, uti sapientioribus, ac iustioribus, tanta fides habetur, ut nulla uideatur esse in eis fraudis, iniuriæq; suspicio. Quare eis et salutem suam, et fortunas, et liberos rectissime, et tuto committi quisq; posse arbitratur. Eidem nanq; maiorem solemus habere iis quos plus sapere credimus, atq; existimamus maiori iustitia, prudentiaq; poliere, quam cæteris. Propterea, M. Tullius in libro quem de legibus ædidit, Non inquit tam malum est, quod principes peccent, (quanq; est magnum hoc per seipsum malum, quantum illud, q; multi etiam imitatores principum existant. Nam uidere licet, si uelis replicare memoriam temporum, qualiscunq; summi ciuitatis uiri fuerint, talem, et ciuitatem fuisse, et quæcunq; mutatio morum in principibus extiterit, eandem quoq; populos insecutam: atq; cuiusmodi fuerit dux, tales, ut plurimum, fieri subditos. Quocirca perniciose de R. p. merentur uitiosi principes: q; non solum uitia concipiunt ipsi: sed q; ea quoq; in fundunt in ciuitatem, neq; solum peccant, q; illi ipsi corrumpuntur, sed etiam q; corrumpunt cæteros, plus uere exemplo, q; peccato nocentes. Videte quam recte: quã p; præclare hic auctor, licet ethnicus, de ea re sentiat, q; q; studiose, atq; eleganter, et principum, et prælatorum uitia ipsa redarguat. Verissimum id sane

est, et annotatu dignissimū, quod hic Cicero differuit: nā
 semp ut in corpore, sic et in populo, granissimus est mor-
 bus, q̄ à capite diffunditur: nā si quoduis mēbrum: in reli-
 quo corpore læsum, corruptū ve fuerit, nō tantū dē mali
 affert: aut dāni: (q̄q̄ et hoc quoq̄ malū sit) q̄tū quū idē ip-
 sum caput ī aliq̄ sui parte grautter elāguescit. An nescitis
 q̄ oēs unū corpus sumus in Christo, et huius corporis
 caput est ipse Christus, et huius capitis, hi, qui in ecclesia
 præsunt oculi esse dicuntur: Ad hoc. n. p̄tinet circūspicere,
 et circūlustrare omnia, cuncta summouere scandala, p̄ca-
 uere cūcta discrimina: et tanq̄ duces, et pastores nō sinere
 ouiculas dñi ire præcipites, et p̄dere ex præruptis uitio-
 ri: ne forte pereant cū pastoribus greges, et mēbra male
 affecta simul lāgueāt cū corpore, et impingāt oculoꝝ uī-
 tio in petrā scādali, et in foueā decidāt peccatoꝝ. Nemo
 nāq̄ istoꝝ prælatoꝝ, seu prepositoꝝ cadit unq̄: q̄n mul-
 tos sibi subditoꝝ secū trahat: quādoq̄ dē in frequēti pop-
 ulo, si q̄s forte ceciderit, exitio, et ruinæ esse soleāt sem-
 p̄ sequētibus primi, aliis sup̄ alios temere ruētibus. Sicut
 enim grues in tergum præuolātium capita reponunt, ut
 tuto, rectaq̄; ducātur, quo tēdunt: sic populi salus in præ-
 cedētium principum ductu reponitur: quoniā quocūq̄
 ductores ipsi pergunt, subditi ultro facileq̄; sequuntur.
 Quāobre quēadmodū boni prælati distributas à Deo
 bifariā mercedes accipiēt: et q̄ ipsi uirtutē amplectātur,
 et q̄ alios in uia uirtutis inducāt: ita improbi contra, du-
 plici poena plectentur, q̄ et ipsi peccauerunt, et q̄ alios
 suo exēplo induxerūt ad peccandū. Et. n. q̄cūq̄ altior cæ-
 teris quasi in specula lōge lateq̄; cōspicius factus ē, is in
 se cōspiciētibus tā boni q̄ mali faciendi occasionē cūctis
 præstat. Nō sic ignobilis, uel priuatus: is. n. si ceciderit, nō
 aliis cadit, sed sibi: neq̄; cōmuni salutē, sed propriæ tantū
 infert cladē. Nihil profecto æque offendit, ac officit reli-
 gioni, quam eam protectionis ansam præbere infirmis,
 ut sese prælatorum suoz exemplis excusent. Nā quū uis

DE MALE PROFITEN. RELIGIO.

dent aliquos ex his minus recte facere, protinus idē qua
si rectum et ipsi sibi licere putant: et quod depræhendit
ab uno istorum fieri, itidem de cunctis male suspicantur,
Hinc data occasione statim linguam exacuunt in omnes
eiusdem ordinis, homines, et absque delectu, et bonos, et
malos: dilacerant: et ex unius, uel plurium delictis totam
religiosorum manum diiudicant. Quamobrem uæh sa
cerdotibus, prælatisq; omnibus improbis: et uæh cuius
Matt. 18. que homini per quem scandalum uenit: et qui sese corā
cæco ponit offendiculum. Sed heu quod hæc pauci
considerant, et hoc uæh pauci uerentur: et tamen Deus
est qui minatur: qui nec fallit unquā, nec fallitur. At qui
nunc tantum potest, et in tantum præualuit cupiditatis ue
sania, ut plerique nihil pendant Christi uerbum: et irruant
in sortem domini, existimantes adeptos se esse imperia
et principatum, et non laborem potius curæque et custo
diam Christianæ plæbis tuendæ: pro cuius salute uoluit
Christus crucis supplicium perferre et miserabiliter mori

Quam peruerse faciant, uel qui abutuntur officio suo,
uel qui non pietate, sed præcio aut ambitione
adducuntur ad euangelizandum.

Cap.

XI.

Neminem equidem mereri de humano genere
peius arbitror quam qui infulas, et prælaturas, et
principatum in ecclesia Dei ambiunt, et ministerium spū
rituale ueluti sordidum quoddam opificum, ac sæcul
lare mercimonium inique ad nundinationem, sub ficta
specie religionis exercent, nihil minus interim quā plebi
tem, et salutem animarum curantes. Nam uitam uiuere
fœdam, et ad religionē adduci præcio, et mercede, pro
ximum sanè est latrocinio: et tantum abest ut hæc sit pie
tas, aut religiosi officium, ut nihil pietati, ac religioni ma
gis possit esse contrarium, sordidissima quidem, et in
quinatissima

quatinatissima uiuendi ratio est: uel quum quis officii spiri-
 tualis mercedem percipiat, & opus ipsum derelinquat,
 uel quum officium eiusmodi præstandum cupiditate,
 & ambitione potius quam pietate ducatur: non curans
 bonis operibus (ut requirit Apostolus) sed ambitionis
 tantummodo honoribus in ecclesia Dei præstare: uel quum
 æquitatis patrocinium, & pauperum necessitates, & plas-
 defunctorum uoluntates deserat, & solum ipsi sibi suisque
 commodis, & uoluptatibus anhelat. Male siquidem res
 se habet in utranque partem: & quum id, quod pietate ef-
 fici debet, efficiatur pecunia: & quum id, quod uirtute præ-
 standum est, ambitu, & largitione paretur. Improbe planè
 atque peruerse factum, ut officium docendi in ecclesia Dei
 à pietate nequiter abductam, ad mercedem, & quæstum
 pertransierit. Hoc autem ideo euenit, quod hi qui prædica-
 re debuerant iusticiam aliis, ipsi iniquæ uitæ, sese exemplar
 præbent: & officium ipsum docendi, quod populis de-
 bent respuentes præmia, & nomen solummodo docto-
 ris usurpant: atque tanquam muti canes (quod aiunt) ad caulam,
 nil nisi impensam parent: gregi sane ipsi magis, quam furi-
 bus, aut lupis infestis. Hoc quidem nihilo secius execra-
 tur redemptor noster Christus, quam sicum illam quon-
 dam sterilem, quæ foliis tantum luxurians, quum frugife-
 ra appareret, nullum fructum retinebat. Siquidem annun-
 tiare euangelium, atque erudire populū, hi debent in pri-
 mis, quibus ex officio id potissimum incumbit: sin minus,
 cedere muneri: ne uti scæntici histriones in comediis
 personam agant, quam non habent. Pontificium sane mu-
 nus est gratis, atque ex pio affectu pietatem, charitatem si-
 dem, castitatemque populos edoceret & parere aposto-
 licis præceptis, quæ dicunt. Argue, obsecra, increpa, in
 omni patientia, & doctrina. Verum enim uero negligem-
 tia prælatorum multorum, qui suis tantum rebus, & sen-
 sibus student, iam diu tam necessarium officium docen-
 di obsoleuit prorsus ab usu: atque opus tam pium, & tam

DE MALE PROFITEN. RELIGIO.

sanctum, & quod precipuum quondam fuit in Christiana religione, totum est & questu, & ambitione uitiatum. Caueamus quæso ne in illorum numerum computemur, quos Apostolus Thadæus appellat nubes sine aqua, quæ à uentis circumferuntur: ac arbores autumnales infructuosas, bis mortuas, & eradicatas: ac fluctus feri maris despumantes suas confusiones: & sidera errantia, quibus procella tenebrarum seruata est in eternum. Nostra sane est si nos antistites sumus, si populorum iudices, si duces atq; doctores: nostra est, inquam, omnis ista ueræ, & sinceræ pietatis docendæ prouidentia: quâquam in eam quasi caducam, & uacuum alieni homines iamdiu: nobis male tacentibus inuolarunt. Verumtamen quam præposterum sit modo doctorem in ecclesia Dei præcio, & cupiditate, & non officio, aut charitate adduci ad euangelizandum: atq; gloriam propriam in docendo potius, quam Dei laudem, & populorum salutem quærere: iam ex peruersis populorum moribus digniosi facile potest: male enim edocti, male etiam emendantur. Et enim quicumq; sic docent, non apostolice more, & affectu charitatis, ut discipulos Christi docent: sed uti rhetores, & oratores seruales operas locant: non tam quod aliis, quam quod sibi ipsis prodesse possit, in medium adducentes: neq; tam quomodo profint, quam quomodo placeant laborantes: atq; ea præsertim dicentes quæ ualeant oblectare aures populi potius quam mores emendare: quum tamen non modulis, siue aucupis uerborum, & sonoro boatu, sed christiana simplicitate ac piis admonitionibus & exemplo morum disciplina tradenda sit. Vnde Apostolus. Non enim inquit, in sermone est regnũ Dei, sed in uirtute. Nãq; eiusmodi doctores (ut ait Cassianus) disputandi tantũ peritiã, & elocutionis ornatum habere possunt: cæterum scripturarũ uenas, & archana spiritaliũ sensuũ intrare nõ possunt, quãdãquã de uera scientia nõ nisi à ueri Dei cultoribus habeatur.

Iudæ. 5.

1. Cor. 4.

Quanto sane melius esset multis tacere, quam ea dicere, uel docere, quæ ad rem non faciunt, & quæ tantum ualeant aures auditorum, uelut æs sonans & cymbalum tinniens, sine aliquo fructu uel moleste obtundere, uel inaniter demulcere: aut (quod peius est) deducere audientes, dum nouitatibus student, frequentius in errorem. Superuacanei profecto est operis hæc uenatio, seu aucupium: quod in inuidiam potius uocat occultæ cuiuspiam fraudis: aut reddit elationis, & inanis gloriæ suspectos. Nam qui eiusmodi homines audiunt, non Christi discipulos loqui, sed fiducines canere, aut rhetorem declamare, aut histrionem agere fabulam putant. Quocirca delectantur populi magis istiusmodi spectaculis, atque concentibus, quam erudiuntur. Is non est modus docendi, quem Apostolus dicebat se accepisse à Christo nostro. Ait enim Mi-

1. Cor. 1.

1. Cor. 2.

sed me Christus euangelizare non in sapientia uerbi, ne euacuetur crux Christi. Et alibi. Loquimur inquit non in doctis sapientiæ uerbis: sed in doctrina spiritus, spiritualibus spiritualia comparantes. Sancti itaque Apostoli atque eorum imitatores, quod euidentissime constare uidemus, non inter philosophos disputantem, & bysso, & purpura indutum, & eburneo solio strato auro sedentem Christum prædicabant: sed inter Iudæos, nudum despectum, crucifixum: & id tamen maxima cum admiratione, & populorum conuersione attentissime audiebatur. At uero non negamus eiusmodi sermones oportere esse quæ plurimis rebus instructos, ac etiam gratos, & lucidos auditu: ut in eorum qui audiant suauius faciliusque sensus influant: sed tales esse uolumus, ut perspicui magis sint, purique & casti, quam concinni, & cerulosa, & fucosa, & uerborum lenocinio adulterati: quatenus nihil existimetur dici melius, quæ quod uerius. Illud namque genus orationis (ut ait Quinilianus) quod ostentationi compositum est, solam petit audientium uoluptatem: ut

DE MALE PROFITEN. RELIGIO.

pote, quod ad solam finem laudis, & gloriæ tendit. Hinc quicquid dicitur, totum erit sententiis populare, uerbis nitidum, figuris iucundum, compositè elaboratum, & modulate pronunciatum. Quamobrem is, quisquis erit, qui delectare concionem eiusmodi ornamentis plus iusto nitatur, uelut aduocatus quidam in foro, non ut concionator in templo haberi debet: quum eloquentiæ admirationem magnam habeat, & audientiam maximam, sed respicientiam, & emendationem exiguam: fructum uere salutis nullum.

Indocenda pietate plus persuadere uitam concionatoris quam uerba. Cap. XII.

Non eo tamen pertinet quod dicimus, ut honestum concionis ornatum damnem, sed potius, quicquid dicatur, eo tendat, ut pietati, & animarum salutem multo accommodatius, quam theatro, & auræ populari: quatenus suauitas illa orationis perfundat animos audientium spirituali gustu, non autem perfringat copia, & admiratione eloquentiæ: & ut denique euentus omnis ad eum potissimum finem referatur, ut audientes in melius emendentur: quod nequaquam solo orationis ornatu consequi possumus, nisi adsit etiam honesta existimatio de nobis, quæ est ad persuadendum efficacissima. Hinc est quod quæ apud Grecos Demosthenes in omni genere dicendi emineret supra omnes oratores, ei tamen à multis prælatus fuit Phocion philosophus: ut qui non oratione, sed auctoritate, atque existimatione, qua apud omnes maxime polleret, eum in persuadendo longe superaret. Siquidem tantæ est uirtutis existimatio in utraq; parte, ut cuiuscumq; defuerit certa opinio illius uirtutis, quam commendat, etiam si eloquentior fuerit Cicerone, nunquam persuadeat: contra uero fit, ut cui fuerit sanctitatis opinio, quo quomodo loquatur,

excitet animos, ac sermone illo suo uel incompto præ-
 henset, ac uelut unco trahit auditores ad cælum: atq; ex
 eo, uel solo, afficiat persuadentq; quod dicit. Carneades
 ideo (ut legitur apud Ciceronem) caput oratoris esse
 existimabat, ut is illis ipsis, apud quos ageret, qualem se
 haberi optaret, talis etiam uideretur: atq; id fieri, non nisi
 uitæ: morumq; probitate dicebat. Ideo legitur, in uita
 Catonis, aliquando aduersus hominem perditum uerba
 in senatu facientem de honestate & continentia assurre-
 xisse quendam stomachatum illius oratione, & dixisse.
 Quis te ferat coenantem ait Crassus, ædificantem ut
 Lucullus, & modo loquentem nobis ut Cato? Valêt ergo
 go multum ad persuasionem, probati mores, instituta,
 actaq; & uitam deniq; omnem eorum, qui dicant, ab
 his qui audiant: quando ex rebus gestis, & existimatio-
 ne uitæ, soleant uel in primis existimari, quæ dicantur.
 Nemo nãq; emendaturus est in se uitium ex tuis uerbis,
 quod in te esse cognoscit. Natura omnes sequaces suo-
 mus, & facillime in quancunq; partem sequimur uesti-
 gia prælatorum. Quocirca non tam doctrinæ tui, atque
 uerborum ornatu opus est ad emendanda populi uitia,
 quam exemplis bene institutæ uitæ: quæ regula sit aliis
 emendandæ, & corrigendæ facilius prauitatis. Suadet
 enim loquentis uita magis, quam oratio: & uehementi-
 us mouent facta quam uerba: usq; adeo ut omnes ferè
 alienis & seruamur, & perimus exemplis. Quàm uero
 sit absurdum, & præposterum exprobrare cuiuspiam ui-
 tium, quod in te recidat atq; inæqualem ac imparẽ uer-
 bis uitam agere nemo sanæ mentis ignorat: nãq; de his
 merito dici potest quod uulgo solet. Qui sibi semitam
 non sapit, alteri monstrat uiam. Et noster Paulus dicit.
 Quid ergo doces alios, & te ipsum non doces? Si qui-
 dem tu furtum damnas uitanda est protinus tibi om-
 nis suspitio auaritiæ: corruptorem seu adulterum repre-
 hendas, prouidendum tibi est in primis ne quod in ulta Rom. 2

DE MALE PROFITEN. RELIGIO.

uestigium libidinis appareat: omnia denique, quæ in alio
ro obiurgas, tibi ipsi in primis fugienda sunt: alioqui sim
mulata, ficta, falsaque uidebuntur esse cuncta, quæ dicis.
Quid enim prodest extollere uirtutem uerbis, factis aut
tem eam ipsam destruere? Verum, quo promptior, atque
copiosior quisque est in accusando, & increpando aliorum
uitia, hoc inuisior, & suspectior redditur, detractata opor
tione uirtutis: quæ quidem uel sola sine ulla facundia
plurimum ualet ad persuadendum: & alioqui parum,
aut nihil ualet eloquentia. Celebratur in hoc proposito
Pacuuu dictum. Ego inquit odi homines, quorum igna
ua opa est, lingua prompta: uita foeda, philosophica or
ratio. Sicut enim non mediocriter sane offendit aurem,
quæ discrepat uox à lyra, & qui aliter canit ore, & aliter
pulsat manu, ita quoque qui aliud docet lingua, & aliud pro
suadet opibus. Et enim quæ ea simulatione, & inani ostē
tatione proficere in populis posse credit, admodum is
ipse decipitur. Nam uerba Dei tum demum radices ar
gunt, lateque propagantur, si in ueritate seminantur: ficta ue
ro, ac simulata quum careant fruguitate charitatis cito sine
ne fructu, tanquam flosculi uerni decidunt, & arefcunt. Quia
obrem recte, & præclare Paulus apostolus Romanos
de eadem hac ipsa re instruens ita disseruit. Inexcusabilis
es homo, inquit, qui iudicas, in quo enim alterum iudica
cas, te ipsum condemnas. Et rursus contra eiusmodi cal
stigatores ait. Qui dicis non mœchandum, mœcharis:
qui abominaris idola, sacrilegium facis: qui in lege glori
araris, per præuarcationem legis, Deum inhonoras. Exor
tat de hoc, & doctrina nostri redemptoris dicentis. Erue
prius trabem ex oculo proprio, & exussa subinde festu
cam ex oculo alieno. Et Seneca de his ipsis dixit. Papu
las obseruatis alienas obsiti pluribus ulceribus. Tale est,
quale si quis pulcherrimi corporis neuos, aut uerruculas
derideat, quum sit ipse foeda illuuiæ totus scaber. Docto
res eiusmodi sane qui dicunt, & non faciunt, haud aliter

Rom. 2.

Ibidem.

Mat. 7.

admirari licet, q̄ medicos, quorū tituli remedia pmittant, Luc. 4.
 pyxides uero habeāt uenena: quibus dominus dicit. Me
 dice cura te ipsum. Neq̄ est pr̄tereundum illo pacto
 hoc loco percelebre illud Comici uerbum. Sapiens
 tem scilicet in primis sibi sapere oportere: quoniam qui
 sibi ipsi sapiens prodesse nequit: ne quicq̄ sapit. Profecto
 ita est, quē nā recte instruet, qui nō sese instruit ipse prius
 aut qua ratione reget alium: qui errās nescit ipse quo uas
 dat. Et enim in uia morum non magis prodesse poterit
 talis pr̄ceptor, q̄ gubernator in tempestate nauis abun
 dus, & stupēs. Ideo Saluator dicit, Qui fecerit, & docue
 rit, hic magnus uocabitur in regno cœlorū, Et merito de
 eo ipso legitur Cœpit Iesus facere, & postea docere. Mat. 5.
 Qui enim tantū modo docent, nec faciūt, ipsi pr̄ceptis Act. 1.
 suis detrahūt pondus. Expediit ergo recta, & honesta pr̄
 cipere: sed nisi tu id primū facias, in cassum pr̄cipis: bo
 nū nāq̄ q̄ doces, una tecū tua ipsius culpa despicitur.
 Vnde Apostolus ad Timotheū, Nemo ait adolescens 1. Tim. 2.
 tā tuā cōtemnat. Et statim subdit, quid sit, quod faciat ne
 contēni merito possit, dicēs. Forma esto fidelis in sermo
 ne, in cōuersatione, in dilectione, in fide, in castitate. Hoc
 de doctoribus, & cōcionatoribus dictū sit. Quomodo Mat. 26.
 uero & populus equiorē in ea re prestare sese debeat, ita
 quoq̄ dominus edocet. Sup cathedrā, inq̄, Moyse sede
 rūt scribæ, & pharisei: quæ dicūt, facite, quæ autē faciūt,
 nolite facere: dicunt enim & nō faciūt. Quare boni, & si
 deles auditores, nō hominis personam attendere tantū
 debent, sed Iesu Christi doctrinam: & eam ubiq̄ à quos
 cūq̄ dicatur, agnoscere. Sed, ut ad propositum reuertar
 meū, qui à pr̄latis utrunq̄ pr̄standū sit, facere scilicet,
 & docere: qd̄ tūc in iudicio erit de illis, q̄ neutrū fecerint
 Estuat hic mēs, cōfiteor, & animus excandescit desydes
 rio erupendi stomachi, ac dicēdi quæ sentio, atq̄ ex eo
 paulo p̄gressa nostra uidetur oratio, & ab instituto ope
 re & à proposito castitatis aliquanto longius euagata.

DE MALE PROFITEN. RELIGIO.

Quàm male audiant impudici qui altiores cæteris sunt: quâq; grauius peccent sacerdotes in eodem genere peccati, quàm alii.

Cap. XIII.

Sed quid est, quod hic tantopere uerum dicere formidamus? quæ causa terroris? Fortassis sat erit propriis duntaxat nominibus parcere, ut reliqua tuto dicantur: quæ & publica sunt et notissima. Dicere enim de his, ut minus uerear facit, quod multi existunt hac nostra tempestate, ex his præsertim, qui repræhensione sunt maxime digni, adeo perfrictæ frontis: & inuerecundioris, ut iam impudenter, & passim pro sua quisq; libidine agat, uelitq; omnia: tanquam neq; turpis, neq; honesti ullum discrimen norint: persuadentes sibi licere, quod lubet, reatum, quod delectat: nihil interim curantes, uel quid à me dicatur, uel quid de se aut homines existiment aut uulgo loquantur. Non enim ius fas ue, aut malum bonum ue quid sit atrendunt: neq; (ut aiunt) melius peius, pro sit, ob sit, uident: quum male uiuendi consuetudo eis altera iam natura sit facta. Vsq; adeo ut quicquid hic impune agunt (agunt autem impune omnia) sibi licere putent: & quanto despiciatui sint, quancq; contemptibili ter subsannent sibi oēs homines, soli ipsi miseri nesciunt: atq; si sciāt, susq; deq; ferūt (ut aiūt) quicquid dicatur. His profecto de uia cuncti semita cedunt: caput ad aperiūt genua flectunt: salutant: supparasitantes ducunt: deducūt: & omni cultu ob os & honestant, & reuerentur, & blandis sermionibus demulcent: atque denominationibus regiis, & adorationibus penè diuinis adulantur: secreto autem oderunt, malum illis imprecantur detrahunt: & execrantur. Hos in conuulsis heluones, infestionibus otiosi, in tonstrinis officinisq; uulgas, in agris rustici, & demum cuiuscunq; gradus homines undiq; conuictis, & male dictis incessunt, uellicant, carpunt, rodunt, secant. Nam

LIBER QUINTVS 181

quibus omnes invident nemo ignoscit, nemo excusat
 nemo defendit. Tanta uero hi homines apud reliquos
 mortales onerantur inuidia ob insolentiam rerum supra
 modum secundarum: atque ob luxuriam, fastum & aua-
 ritiam: ut nemo bonus, nemo honestus, nemo denique
 sit (modo se meminerit esse Christianum) qui eos non
 oculis fugiat: & animo aspernetur. Hi bonis inferunt in-
 famiam, castis probrum, integris labem: & de se fari: &
 maledicere cunctos cogunt. Sunt enim præ nimia inso-
 lentia in inferiores iniuri, & contumeliosi: in pares inui-
 di, in superiores contumaces: in omnes fastidiosi, & in-
 grati: exhibentes offensionem, & scandalum qua in-
 cedunt: ex quo facti sunt odiosi Deo, angelis, & homini-
 bus: atque eo magis damnabiles quo sunt cæteris altio-
 res: quoniam non tam ex suis malefactis, quàm ex ho-
 nor e, & dignitate, qua ipsi præ eminent improbantur. In
 eos enim ita oculi omnium coniecti sunt, ut nullum eor-
 um uel dictum, uel factum omnino esse possit abditum,
 aut obscurum. Quamobrè si quis horum fuerit super-
 bus, iracundus, auarus, libidinofus, alio ve quopiam af-
 fectus uitio, statim prodire de tenebris ex ipsius dignita-
 tis splendore compellitur: qui alioqui, ut in glorius sine
 honore, ita obscurus sine dedecore latuisset. Priuatorum
 nanque uitia, atque errores infra cubiculum, & intra do-
 mesticos parietes in operto delitescere solent: at uero pec-
 cata prælatorum, & antistitum, uelut in æditissima specu-
 la, & frequentissimo theatro omnium oculis sunt exposi-
 ta, ut latere nullatenus possint: quin ex eorum abditis,
 uel tenuissimæ etiam suspensiones in uulgus ubique pro-
 ferantur. Vnde peruulgatum carmen illud.
 Omne animi uitium tanto conspectius in se.
 Crimen hebet, quanto maior, qui peccat, habetur.
 Quod & salustius ingenita sua breuitate scite & admo-
 dum eleganter complexus est. Qui in obsecro (inquit)
 demissi uitam agunt, si quid deliquerint, pauci sciunt: fa-

DE MALE PROFITEN. RELIGIO.

ma enim & fortuna eorum pares sunt: at qui imperio præditi in excelsis gratiam agunt, facta eorum cuncti mortales norunt. Itaque in maxima fortuna minima licentia est: et quæ apud alios iracundia dicitur, hæc in imperio superba crudelitas appellatur. Hæc ille per quæ breuiter, elegantius, et uere. Nam ceteri quidem homines, si quid aliquid quando parum recte fecerint: lapsi sanè aut imprudentia aut humana fragilitate, aut iusta quapiam ratione puniuntur: at sacerdotis, & clerici, aut monachi peccatum, si quod est animaduersum, summæ impietatis crimen, inexcusableque, & citra omnem exculationem, ueniamque censetur. Nec immerito fortassis: quoniam horum uitia ex ipsa dignitate, & religione non solum conspiciuntur, atque elucescunt magis: sed etiam magis magisque grauantur: atque efficiuntur ex eo maiori probro, maiori que supplicio digna. Sicut enim si quis grammaticum se professus barbare loquatur: aut si absurde canat is qui se haberi uelit musicus, hoc turpius peccet, quod in eo ipso, cuius profitemur scientiam, delinquit. Ita pari ratione de religioso censendum, qui eo grauius Deum offendit, si quid delinquit, quo uitam sanctiorem ex sua professione promiserit exhibere. Augetur namque delictum iuxta gradum mensuramque delinquentis: quatenus unum, deumque, idem peccatum in maioribus grauius, in minoribus leuius habeatur, & idem sæpe quemadmodum ille Terentianus senex disceptat, impune facere huic liceat, illi non liceat: non quod dissimilis res sit, uerum is qui facit. Sic profecto res se habet, iuxta illud euangelicum dictum, ut cui multum datum est, multum queratur ab eo: & cui commendauerit multum, plus petat ab eo. Et propterea tantam differentiam facit Mosaiica lex inter sacerdotis, et priuati hominis peccatum, ut in expiationem tantum pro unius sacerdotis peccato offerri iubeat, quantum pro uniuersi populi delicto: nam quanto amplior est summa honoris, & dignitatis, tanto maior exigitur et usura poenarum. Et

Luc. 12.

Leuit. 4.

quo manifestum esse deprehenditur, tantæ grauitatis esse ubius sacerdotis crimen, quantæ simul omnis multitudinis reliquæ. Neq; enim indigeret maiori piaculo sacerdos, quam reliqui, nisi grauius delinqueret quam ceteri: non disparitate quidem peccati, sed disparitate personæ. Honoris siquidem magnitudo durius facit eos puniri, quam reliquos: quoniam peccatum in sacerdotibus non tam malum est, quod ipsi peccant, quam quod faciunt (ut nuper dicebam) ut alii quoq; eorum corumpantur exemplo. Hæc est profecto propria superiorum, atq; prælatorum conditio, ut quicquid ipsi faciunt, uel boni, uel mali, iudem aliis præcipere uideantur. Nec est quod hinc sibi horum quisquam arroget, quasi præcæteris familiarior Deo sit: ac aris eius propius adsidueat, et sacra ipsius sæpe contrectet, quando uel ex hoc ipso magis plectendus sit. Eo namq; ingenio omnes sumus, ut domesticis, si quid in nos committant impudens, succenseamus grauius, quam extraneis, ac delicta, quæ aliis facile condonamus, in nostris consueuimus seuerissime uindicare. Quamobrem legitur in Ezechie

Ezech. 9.

le propheta, quod cum dominus statuisset punire uerum populum, mandauit ut à suis inciperetur punitio. A sanctuario, inquit, meo incipite. Neq; iniuria, nam peccatum quod in alio genere hominum tolerabile est, atq; ueniale, in his qui ex officio diuinis rebus præsumunt, est maxime damnabile, atq; mortale.

Quam execrabile sit mysteria sacrosancta corde immunido, et incestis manibus contrectare. Cap. XIII.

Verum quid de his modo dicemus, quorum potentas ferè ad immortalis Dei proxime accedit? uicarios Christi dico, quibus cõmissa est dominici corporis, et sanguinis dispensatio: quæ (ut ait Apostolus) duplici honore digni sunt: Et enim dum horum dignitatem, et mysteria contemplantur tantus me repente stupor

Tim. 5.

DE MALE PROFITEN. RELIGIO.

aggreditur, ita me sacerdotalis nominis reuerentia absterret, ut quo me uertam, unde ve exordiar proorsus nesciam. Præ ueneratione mutire non ausim, præ charitate tacere non possum. Perterrefacit me etiam magis specimē sanctitatis Hieronymus, q̄ talis tantusq; uir de his tamen quicquā sinistri loqui, sine præfatione sibi fas esse non putauit: quum hi sint (ut eius utar uerbis) qui apostolico gradui succedentes Christi corpus sacro ore conficiant: & per quos omnes Christiani sumus. Verumtamen dum id mecum recte perpēdo nihil repero, quod in hac re mihi inuidiosum fore putē si sacerdos sacerdotum arguam: uel etiam dum conducere spero, si liberius accusem. Date præcor mihi hanc ueniam fratres, nisi malitis potius habere gratiam: quando uos per hæc, quæ dicimus, non morsos, sed monitos: nec tam increpitatos, quam potius emendatos optæmus. Neque enim arroganter facere mihi uisus sum, si monuero, ut attendamus quod nobis officium iniunctum sit, & quam ad mirabile: & quam sanctum, ad nos ut studiosus curemus quicquid impuri est: quædam nefarii abdicare prorsus à corde: quandoquidem (ut scimus) nullum nisi purgatum ab omni labe ad tantum mysterium accedere oporteat. Pura enim non nisi à puris, & sancta non nisi à sanctis tractanda sunt: iuxta illud propheticum præceptum, Mundi estote, qui fertis uasa domini. Tales quidem esse decet sacrorum ministros, qualia sacra, quæ ministrantur, ne sceditas ministrorum inexplabili scelere polluat, quod infectis manibus contrectatur: & fiant eiusmodi ministri ex numero eorum, de quibus dominus per prophetam conqueritur dicens, Sacerdotes eius polluerunt sanctum iniuste egerunt contra legem. Et rursum alibi O uos sacerdotes (inquit) quæ fallitis nomen meum, offerentes ad altare meum panes pollutos: non est mihi uoluntas in uobis: sacrificium non accipiam de manibus uestris, quia polluti estis. Itemq; alio loco idem p̄

Esa. 52.

Sopho. 3.

Malach. 1.

pheta
ni pri
uestri
stim
& ad
rum, &
ctum
offera
hi. Hac
moru
facien
ram ui
pus, of
tare in
demna
dis pec
marum
suman
Christi
ria exist
fuit ma
cium c
fidelium
ptum f
ceptum
mibus
allis qu
et dele
meritis
plex, et
teris ap
uerat, e
lus, quia
quonia
et bibit

pheta sic minabundus in clamat. Audite uerbum domini
 ni principes Sodomorum: auribus percipite legem Dei Esa. 1.
 uestri populus Gomorrae, quorsum mihi multitudo ui
 ctimarum ueststrarum? Plenus sum. Holocausta arietum,
 & adipem pinguium, & sanguinem uitulorum, & agnos
 rum, & hircorum nolui. Quum ueniretis ante conspe
 ctum meum, quis quæsiuit hæc de manibus uestris? Ne
 offeratis sacrificium frustra, incensum abominatio est mi
 hi. Hactenus contra sacerdotes pollutos. Porro Sodo
 morum principes, & populus Gomorrae, ii sunt, qui in
 faciendis sacris principem locum tenent: et ad Christi a
 ram uictimam illam sacrosanctam, quod est Christi cor
 pus, offerre incestis manibus non uerentur: ausi, frequen
 tare indigne, quod sibi mox cedat in iudicium, et con
 demnationem: inuertentes præpostere, quæ pro redimen
 dis peccatis fuerant introducta, in certam perniciem ani
 marum. Sicut enim optima quæque medicamenta, nisi
 sumantur apte, non morbum leuant, sed augent: ita et
 Christi sacramenta digne accipientibus summe si saluta
 ria existunt: at indigne sumentibus maxime lætalia. Tale
 fuit manna illud cœleste, quo præfiguratum est sacrifi
 cium corporis et sanguinis Christi: quod erat in cibum
 fidelium: consecrandum: nam si colligebatur, ut præcep
 tum fuerat, suauissimus cibus erat: sin uero contra præ
 ceptum domini seruabatur: scaturientibus undique uer
 mibus putrescebat: quatenus una eadēq; species mannae
 aliis quidem putredinem: et uermes, aliis uero lapidum,
 et delectabile alimentū præstaret. Pro accipientium itaq;
 meritis sit uariū et diuersum, quod ex sua natura est sim
 plex, et unum. Iudas proditor sit exemplo: qui cum cæ
 teris apostolis, et ipse pariter de uno corpore participa
 uerat, et de uno calice biberat: attamen saluis reliquis, so
 lus, quia in peccato erat, arreptus à diabolo miser periit:
 quoniam (sicut attestatur Apostolus) Qui manducat,
 et bibit indigne, iudicium sibi manducat, et bibit. 1. Cor. 11.

DE MALE PROFITEN. RELIGIO.

11. 107
to sane melius esset obstinere se à tanto mysterio, quam
ore polluto, indigne, & perperam sumere tale sacramen-
tum, et cum Iuda, ac reliquis hypocritis mox apud inferos
pendere suspèdio sempiterno: Libet hic cõtra quos-
dam nefarios homines exclamare. O cõecam hominum
temeritatem. O miram Dei lenitatem, placabilemque su-
per omnem malitiam. Nunquid tantum peccauerunt,
uel quos ignis absumpsit: uel quos tellus absorbit: uel
quos diluuii aqua demersit: Quid tetrius: quid ue sceler-
atius potest excogitari: quàm eiusmodi tam admirandum,
atque ineffabile sacramentum incoestis, et cõtaminatis ma-
nibus contrectare: & pollutis, et foetidis labiis ex oscula-
ris: et ore immundo, ac lingua infecta suscipere: Illis in-
manibus, quibus (proh pudor) paulo ante putidas foras
se meretricis carnes attractauerat: ac illis labiis quibus se
se nuper tam nefandis impudicitis profanauerat. Vix
nefariis hominibus, qui tam foeda mente, et conscientia
tam impura, huic mysterio sacrosancto corporis, et san-
guinis domini tantum opprobrium, tantamque iniuriam
non timent inferre. De tam nefario scelere multo ante
hęc tempora grauis doctor ecclesie Ambrosius ita gra-
uiter conquestus est. Ex inordinata (inquit) atque indiscipli-
nata multitudine sacerdotum, hodie contemptui plerum-
que datur nostri redemptoris uenerabile sacramentum.
Nã qui debuerat esse uicarii apostolorum, et filii Petri, facti
sunt socii Iudae, et præbuli Antichristi. Hęc ille de suis
poribus. At quomodo quãto certe uerius hęc eadẽ de ho-
stris dicere possumus, quando multo magis refriguerit
charitas bonorum, et accreuerit et numerus et iniquitas im-
proborum. Quadrat me mirifice Iudae exemplum: nã et li-
ceat Iudas palam, et coram turbis Christum de osculantes ados-
cãt, corde autem introrsus, et cõsilio occulto perducit. Verum
enim uero ut hi cum Iuda iniqui simulãt, ita propediẽ
cum Iuda supplicii deputabuntur æternis. Quid aliud que-
situm est frequẽtare eiusmodi sacrosancta mysteria indigne

Lydorum in sacris ritum imitari: Hi quidem, ut memi-
nit in suis institutionibus Lactantius, apud Lydum, quod est
Rhodiorum oppidum sacra Herculis, non laudibus, aut ullis
piis precationibus, uerum maledictis tantum et execratio-
nibus celebrare solebant, ut ea pro uiolatis haberet: si quan-
do inter solenes caerimonias, alicui uel imprudenter exci-
disset bonum uerbum. Haud multo fere secius (si con-
ferri exempla licet) sese habent ad Deum optimum max.
eiusmodi improborum hominum preces, quae non lau-
des sane magis quam blasphemiae sunt censendae. Vnde do-
minus per Isaiam dicit contra facinorosum quod si immo-
lat bouem, est quasi qui interficiat uirum, et qui mactat
pecus, quasi qui excerebret canem, et qui offert oblatio-
nem, quasi qui suillum sanguinem offerat, et caetera. Pro-
ponat ergo suo quicquid animo, ac reuoluat se pessimis secu-
larum personarum tenentem, quod quod operis sit aggressus, et quem nouerit
deponat suam tantam uerborum, et nihil foede, nihil turpiter
esse sibi faciendum putet, ac desinat agere peruersum.

Esa. 66.

Ecclesiasticos homines debere candore uitae

caeteris praestare. Cap. XV.

Propter considerare, atque attentius animaduertere de-
bet rem diuinam facturi, et quae sunt animarum curae praerogati-
uae, se quasi duabus indutos esse personis, quarum
altera imposuit eis natura cum caeteris hominibus commu-
ne, ex quo participes sunt rationis, altera uero praestantia
dignitatis attribuit, ad quam pertinet ante omnia seruire spiritui, con-
templationi, orationi, lectio, et meditationi uacare, spreto omnium
uoluptatibus corporis. Haec etiam munia his sunt sane potius cum
angelis, quam cum hominibus communia. Talis quidem propria est angelo-
rum, fueratque ab initio et hominis in illa prima innocentia puls-
illius temporis ante peccatum. Hi ergo et si cum aliquo genere ho-
minum, ex quo homines sunt, carnis equalitate iunguntur, of-
ficio tantum et quod praediti sunt admirabili potestate, et angelis com-
parantur. Et id facit eos non natura, sed diuersa quadam ra-
tione uiuendi a uulgo et a caeterorum hominum uita differre,

DE MALE PROFITEN. RELIGIO,
et ex eo supra cæteros, et supra semetipsos eminent, ma-
gno, atque excellenti sacerdotii fastigio elari. Quod in-
dicant manifeste uocabula, et appellationes, quibus ec-
clesia consuevit ministros suos uarie, et multipliciter ap-
pellare. Quid nam quæso indicat confessus istorum
supra cæteros: et præclaræ illæ denominationes dignita-
tum, præmiorum officiorum, et tanta uarietate distinctæ?
Nam (ut de cæteris ordinibus taceam) quidam dicuntur
Diacones, uel præbyteri, alii episcopi, seu archiepiscopi,
copi, uel patriarchæ, aut cardinales, et postremo papa:
alioque præfecturæ cuiuspiam insigni nomine. Nunquid
eiusmodi denominationes ita cassas, et nudas credimus,
ut nihil aliud præ se ferant, quam uanum, et inanem cre-
pitum uerborum: an potius ut quemadmodum istæ ap-
pellationes, nos à uulgo nominis diuersitate distinguant,
ita et morum probitate, et uitæ sanctitate discernant.
Et enim appellari clericum, quod interpretatur in sortem
domini electum, et in Belzeub sortem dari, aut diaconum,
quod exponitur, Dei ministrum, et Diabolo ministrare:
aut præbyterum, quod sonat senioem: et pueri esse
sensibus: uel episcopum, quod exponimus latine speculato-
rem: et sibi tantum intendere, et sic de cæteris ordinibus,
qui re ipsa ab etymologia nominis longe recedunt:
quid quæso est aliud iniquam suppositio: atque no-
minis, et personæ et officii impia, et detestanda præuarica-
tio? Quid sibi uult etiam quod ubique in diuinis scri-
pturis legimus, hunc ordinem appellari gentem sanctam,
populum acquisitionis, regale sacerdotium, luminaria
mundi, Sal terræ, interdumque angelos deos, et Christos,
et mille eiusmodi admirabilibus appellationibus: certe
nil aliud, nisi, iuxta etymologiam uocabuli ut cæteros re-
gant, erudiant, seruent, nihilque agant, quod non sit con-
sentaneum istiusmodi nominibus, uel quod discrepet à
cultu, seu professione religionis. Reges sane uocantur,
quod spirituale in animas imperium teneant, ligandi atque
dissoluendi

dissoluendi potestate præditi. At qui etiam plusquã re-
 ges esse uidentur, quippe qui censuram agere soleant eti-
 am in reges. Luminaria mundi ideo nominantur: quòd
 sicut sol, & luna, & stellæ toti mundo splendori, atq; or-
 namento sunt, ita sacerdotes casti, & probi, decori & lau-
 di sunt uniuersæ ecclesiæ Christianæ. Sali uero iccirco
 comparantur, quoniam sicut sal condire epulas solet, &
 foetores auertere, & uermes non sineret exoriri: sic sacer-
 dos exiccare debet & in se, & in aliis omnem putredio-
 nem carnalis concupiscentiæ, & condire corda fidelium
 sapientiæ scripturarum, amoto inde procul tetro malæ
 consuetudinis odore: & excussis edacissimis uermibus,
 qui sunt stimuli peccatorum, Quocirca nihil præbe-
 tum, aut commune cum uulgari uita, seu cum moribus
 inconditæ multitudinis requiritur in ministris altaris: sed
 potius admirabilis quædam continentia cœlibatus: præ-
 matura grauitas, integri, atq; incorrupti mores: uita imma-
 culata, sapientiæ singularis. Addas etiam horum quòd
 quisq; sit fama integerrimus, castitate nitidus, consci-
 entia purus, sanctitate conspicuus: quatenus quotidie offer-
 re sacrificium Deo digne possit, & sacris altaribus pu-
 re, ac sancte ministrare. Quo nam pacto quæso erit uel
 Deo charus, uel populo uenerabilis, sicut decet, qui ni-
 hil habet seiunctum à populo reliquo: cui nihil sit dispar
 à uulgo: nihil diuersum à reliqua multitudine? Superes
 minere profecto debent sacerdotes, ac reliqui clerici, qui
 altari seruiunt, & præmiis sacris aluntur, excellenti qua-
 dam opinione sanctitatis, ac præcipua christianæ religio-
 nis obseruantia: qua merito digni omni honore præmio
 & laude esse uideantur: Quod esse nullo pacto poterit, si
 darentur sacerdotibus uxores: & essent sicut alii coniu-
 ges, uxoribus, liberis, & curis, & uoluptatibus pariter ma-
 cipati. Quid nam sibi uolunt demissæ, & candidæ ue-
 stes: concisa coma? cultusq; diuersus ac dispar ab aliis?
 nonne ut spreteis quibuscunq; superfluis, & omni cura,

DE MALE PROFITEN. RELIGIO.

& voluptate corporis, castis, & incontaminatis moribus viuamus vt nihil discrepet ab exteriori cultu corporis in tentio mentis interna: quæ absclis vanitatibus, candore vitæ, & honestate morum debet vbiq; coram Deo, atq; oculis hominū clarescere. At qui modo ista pauci conderant: quippe qui nihil attendunt nisi expleri voluptatibus, quæ sibi haud multo post allaturæ sunt grauisimas, atq; perpetuas pœnas quū illud omnīū testimonio certissimum sit: q̄ neq; malum vllum neq; bonū cōueniēti premio, aut pœna carebit.

Enumeratio multorum in quos exercuit grauem vindictam Deus. Cap. XVI.

Gen. 3. 1

Gen. 4.

Gen. 8.

Gen. 19.

Num. 22

Iosu. 7.

Exo. 32

Exo. 14

A Spiciunt oculis superi mortalia iustis: nō est ergo q̄ q̄sq; impunitatem speret. Angeli namq; peccauerunt, & irremissibili vitione æternis ignibus deputati sunt. Adam peccauit, & statim ē paradiso eiectus est & qui poterat non mori, necessario ad mortem cum omni posteritate damnatus. Cayn occæcatus inuidia fratrem insidiatus occidit, & cōtinuo punitur. Lamech scortat, & septuagies septies afficitur grauius q̄ Cayn parricida. Orbis vniuersus fornicatur, & vniuersus etiam diluuiis aquis submergitur. Sodomitarum gens quia nefandis libidinibus tota contaminata fuerat, flammis, & sulphure tota consumitur. Ex sexcentis tribus milibus quingentis quinquaginta hominū bellatorū, a viginti annis & supra qui ab Ægypto egredientes intrauerunt desertum, quoniam ob ingluuiē murmurauerant contra Moysen vniuersi periere: ita vt ex tanta multitudine nullus perueniret in terram promissam, Caleph & Iosue exceptis, qui non peccauerunt. Vna etiam die ex hoc ipso numero propter adorationem vituli ceciderunt viginti milia hominum. Pharaō rex Ægypti iniuste persequens Dei populum abeuntem, mari Rubro cum toto exercitu submergitur.

sus est. Achan q contra præceptum dñi prædam sibi de
 Hierico absconderat vna cum familia sua iussu Dei ab
 exercitu lapidibus obruit & quæ illius fuerat cuncta igne
 coburuntur. Sichen filius Emor quum stuprasset Dinam Iosu. 7.
 filiam Iacob, non tulit impune, sed in ultionem violatæ
 pudicitia, vna cum tota gente sua interfectus est. Vxor Gen. 34.
 Loth post angelorum etiam obsequia contra præceptum
 domini ad incensam patriam respiciens, in figmentum sa
 lis repente mutatur. Nadab & Abihu Aaronis summi
 sacerdotis filios, quum impie obtulissent ignem alienum,
 de coelo sacer ignis exusit. Filii item Heli summi simili
 ter sacerdotis, quum fornicarentur cum mulieribus, & sa
 cra foede sibi mysteria vindicarent, ambo uno plio cæsi
 sunt paterq; ipse ob nimiam indulgentiam in filios reus
 factus audita victoria hostium, & cede filiorum, qua for
 te sella sedebat cadens præ dolore animi, fractis cervici
 bus expiravit. A chab uero quum uel solus sacrilegium
 admittit, cū eo tñ totus est passus exercitus. Zambri cū
 scorto Madianitide cōcubuit, & cū vniuerso Israel penas
 dedit. Oza temerario cōtactus, dū incōsulte cupit foede 3. Reg. 22.
 ris arcæ succurrere, cadit illico exanimis. Ozias rex Iuda
 ingressus tēplū dñi, quū pfanus tanq; sacerdos adolere
 incensum vellet, statim exorta in fronte lepra, eiectus de tē
 plo, inter leprosos, & immundos extra ciuitatem vsq; ad 2 Para. 26
 mortē fuit. Blasphemus ille spurius, ex dñi pcepto tractus
 Leuiti. 24
 ex castra, lapidatus est. Dauld populū suū arroganter
 enumerās, atq; ob id in supbiā elatus, peste grauisima af
 fligit: vt ea lue caderēt septuaginta milia hominū. In Be
 thel ppheta vir Del ad Ieroboā pphetādi grā destinatus
 3. Reg. 13.
 mirabilia primū opatus est: atq; in inobediētia postea
 errore, plapsus statim diuina ultione pcutit: nam domū
 4. Reg. 1
 redies immisit a Deo leonis diro morsu cōcidit. Quin
 quaginta regis Achab milites ad cōprehendēdū Heliā
 missos demissa cælitus flamma cōbursit: & idē scdo aliis
 quoq; quinquaginta euenit: euenisset itidē & tertio aliis,
 AA ii

DE MALE PROFITEN. RELIGIO.

nisi humiliter impetrata prius uenia: mandata regis placidius nunciassent Pueros irridentes. Helisæum urfi la-
4. Reg. 2 cerarunt: Gibezi eiusdem Helisæi minister, quum emen-
 titus argentum, & uestem à Naaman Heilseï nomine pe-
4. Reg. 5 ritur, Chore, Dathan, simulq; Abiron, q; Mosi proca-
Num. 16 ceter insularant, contra ius, fasq; sibi sacrificandi licentia
 uendicantes, una cum comitibus suis repentino telluris
 hiatu absorpti sunt. Maria prophetissa quum aduersus
Num. 12 eundem Mosem fratrem suum propter aethyopissam
Hester. 7 uxorem uerba obtrectationis scurriliter effudisset, dira le-
 pra quasi uiue perfunditur. Aman superbissimus, quum
 inuidia commotus, necem Iudæis parasset, diuina ultio-
Dani. 5 ne factum est, ut eodem patibulo suspenderetur, quod ip-
 se pridem extruxerat Mardochæo. Sed & Nabuchodō-
 nosor propter peccatum mutatus in bouem, septēniū
Ibidem. deserta inter armenta errans peragrassè dicitur. Baltha-
 sar uero & ipse secutus patris exemplum & regno priua-
 tus est, & crudeliter necatus, Quid: & in nouo testamē-
Luc. 16. to: Diues ille ob suas delicias sepelitur cruciandus in in-
 ferno. Iudas Scariothes propter peccatum proditiōis,
 suis mox manibus suspensus crepuit medius. Ananias
Act. 1. & Saphira ob simulatam abdicationem opum suarum,
 uterq; subita morte mulctatur. Elymas magus quum
 euangelicæ resisteret ueritati subita cœcitate percutitur.
Act. 5 Q nām male autem cedat repugnare euangelio Simon
 & ipse magus est testis: qui dum emere pecuniis spiritus
Act. 13 sancti gratiam cōcupiscit, cum pecunia sua datus est peri-
Act. 8 ditioni. Herodes sedens pro tribunali, propter suam
Act. 12 impietatem, eo q; non dedisset honorem Deo, percussus
 est ab angelo, statimq; consumptus à uermibus, ex-
 pirauit. Iudæi propter necem saluatoris, sicut eis prædi-
 xerat Iesus, obsessi ab hostibus, & uallo circūdati, fame,
 & gladio fere innumeri periere: qui uero superfuerant,
 in captiuitatem ducti, uenundati, exules ad hunc usq; diē

toto orbe dispersi uagantur: & in testimonium sui scelesti
 facinoris despecti ubiq; terrarum infœlicissime con-
 spiciuntur, Arius ille hæresiarches famosissimus, in pœ-
 nam publici criminis, quum ad publicum humanæ neces-
 sitatis locum sedisset, uiscera, atq; intestina omnia in cloa-
 cas egesit: atq; ibi in loco illo fœtido, digna nece pœ-
 nas blasphemiar, & fœtidæ mentis, exoluit. Iulianus cæsar
 postquam baptizatus, & professus Christianam pletatē,
 recessit à Christo, unde Apostata postmodum sibi cog-
 nomen fuit, in exercitu inter suos milites ab incerto
 auctore, certo tamen ictu sagittæ percussus est: dicensq;
 Nazarene uicisti: repente concidit. Quid & alij penè in-
 numerabiles simili exitu perfuncti: sed nihil attinet plus
 ra eiusmodi ultionum exempla referre: innumera quidē
 sunt quæ leguntur, & frequentissima quæ quotidie
 uidentur: ut iam nemini profecto, nisi prorsus desipiat,
 sperandum sit posse peccare impune. Quis modo spiro-
 ritus præsumptionis: quæ confidentia impunitatis: quæ
 licentia delinquendi: quod clementiæ aconitum in tan-
 tum quorundam mentes subuerterit, ut quum legant ul-
 ros alioqui iustos de leuibus etiam culpis punitos, ac uis-
 deant quotidie flagitiosos dare pœnas suorum scelerū,
 neq; quenq; nocentem diuturna impunitate gaudere: tan-
 men securi perseveret in peccatis: nihilq; Deum uerean-
 tur, quum sub eadem censura positi sint, & grauiora cō-
 mittant: Heu q; non attendunt miseri quasi res alias agen-
 tes, quid supplicii sibi impendat: & quæ ultio maneat:
 quando non impunitati ex hac dilatione iudicii, sed teter-
 rimo carceri, & sempiterno incendio reseruantur. Si quis
 dem uellent hi prouide attendere (ut par est) quid aliis
 improbis antea acciderit, facile ex aliorum exemplis pos-
 sent, quid & ipsi aliquando euenturum sit, prouidere. Ni-
 hil enim cuiq; accidit, quod pariter, & nobis non possit
 accidere. Tanta ne ergo (ut cum Comico exclamem)
 affectum quemq; hominem audacia: Dehiscite terræ, ab-

DE MALE PROFITEN. RELIGIO.

forbere tam impios homines, indignos sane vt a terra sustineantur amplius. Quid fulmina cessant? quid in caesum turres, aut arbores percutiunt fulgura? Hi sunt profecto dignissimi in quos iaculetur suas sagittas certis ictibus Deus: vt in Titanes aliquando fecisse ethnicorum fabulae, perhibent, & vt in pluresq; etiam nunc occulto sapientiae suae iudicio aliquando facere videmus.

Debere nos corrigi exempli eorum qui peccatorum poenas luerunt, Cap. XVII,

O Caecos igitur leuesq; et amensissimos homines, qui ex tot ultionum exemplis, non vident Deum omnium malorum esse ultorem: quicq; aliorum poenis moniti interim sibi cauere non discunt. Etenim quid hoc est, si dementia summa, & extrema caecitas, mentis non est? Astutus inquit Salomon videns malum puniri vehementer erudietur. Hoc scitum est, inquit Terentius, periculum ex aliis facere sibi, quod ex usu fiet. Praebetur profecto vniuersis idonea documenta emendationis, quum vel paucis seuera irrogantur punitiois supplicia. Vnde dominus in euangelio. An putas inquit, & Galilaei praeter omnibus Galilaeis fuerint peccatores, qui talia passi sunt? Amen dico vobis nisi poenitentiam egeritis, similiter peribitis, sicut illi super quos cecidit turris in Syloa, et occidit eos. Hi ergo iuxta verbum seruatoris, non tam ex eo, puniti fuerunt, & soli fuerint peccatores, (& si propter ea merebantur puniri) quam in exemplum potius caeterorum: vt paucorum interitus, salus, & incolumitas fieret plurimorum. Sed & ipsos quoq; Romanos legimus idem fecitasse, quum esset a pluribus flagitium quoddam rei militaris admissum: nam ne dissolueretur impunitate militiae disciplina si nemo puniretur: & si omnes punitione digni plebentur ne nimium minueretur exercitus, sortitione animaduertebant in alio

LUC. 13.

quot: vt scilicet metus ad omnes, poena ad paucos perueniret. Haud multo secius Deum facere videmus: qui quum ad vnum perdere improbos vniuersos nolit, partim propter suam iustitiam statim punit, partim fert dissimulante: expectans propter suam misericordiam vt peccatorum poenis deterriti caeteri resipiscant. Multi si quidem in his temporibus eadem peccata committunt, quae olim induxere diluuium, nec tamen diluuii aquis demerguntur. Multi perpetrant qualia Sodomae ciues: nondum tamen combusti sunt. Multi Pharaonis duriciam imitantur: nec ullis tamen fluctibus absorbentur. Quid ergo non credendum est euadere eos posse impunes? Minime quidem: sed quae hic euasisse videntur supplicia, haud multo post in abyssum praecipitati, illa ipsa multo grauiora sine fine sustinebunt. Nam poena quae hic pro peccato inferitur, non tam ultio est, quam expiatio potius peccatorum. Quocirca qui temporalia in hoc mundo non soluit supplicia, apud inferos expendet aeterna. Poenas ergo maleficiorum, quantumcumque sero contingant, nunquam tamen irritas fore tam certum debemus credere, quam quae bina & bina faciunt quatuor. Differunt quidem saepe ultio peccati, sed nunquam donatur. Neque enim videtur expedire hominum saluti, neque diuinae clementiae conuenire, ut statim, ubi quis peccauerit, puniatur: ne cuiquam desit aliquando resipiscendi facultas, si uelit emendari: neue si nolit, ulla sibi remaneat nimis approperatae ultionis excusatio: quum tam diu expectatus fuerit, & usque ad mortem procrastinata punitio. Caue tamen nequid ea mente facias, vt spes interim usque ad mortem euadere impunitus, quae scias multos idem quod tu fecitasse eo usque impune. Non est cuiusque hominis (vt aiunt) tuto adire Corinthum. At qui sane magis tibi timendum est, ne forte in te constituae exemplum iustae animaduersionis: quo deinceps per te caeteri terreat, & caueat tuo exemplo territi similia prope

DE MALE PROFITENS RELIGIO.

trare. Irrogantur quotidie diuinitus plagę: & quotidie inferuntur pro peccatis modo uni, modo alteri, uerbera, & flagella: & si non agnoscas, nec pau eas, nec tibi interim quicquam ominaris aduersi. Verum & si forte contingat ut tu de tuis tantis flagitiis hic nihil supplicii patiaris, compertum insit tibi ex longanimitate illa diuina aggruari super te pœnarum cumulum: ut maiori certe malo tuo differantur, quam insistantur supplicia. Iudicium quidem trahitur: sed non dissoluitur: ne adhuc pusillum, & scies. Manet te iugis fletus, horridus dentium stridor, tenebrarum carcer teterrimus, ardens gehænna, uernis æternus. Ante illud Valerii Maximi præclarissimum dictum fugit: lento gradu ad uindictam iram diuinam accedere, tarditatemq; supplicii grauitate pensare. Confut esse immortales Deos, Cæsar in suis commentariis dixit, quos pro sceleribus ulcisci uelint, interdum eis res secundiores, & diuturniorem impunitatem concedere, quo grauius postea ex commutatione rerum doleant. Nec id sane iniuria Cæsar est opinatus: quum uideamus etiã in rebus humanis cum fœnore sæpe exigi solere quicquid institores ad longũ tempus mutuauerint referendũ. Nulli profecto magis probatur insensus Deus, quam ei quem peccantem non flagellat, uel cui multa prospera male merito donat. Itcirco Apostolus ad Romanos scribens ait. An ignoras quoniam benignitas Dei ad penitentiam te adducit: secundum autem duriciam tuam, & impœnitens cor tuum, thesaurizas tibi iram in die ire, & reuelationis iusti iudicii Dei: qui reddet unicuique secundum opera sua. Intellige ergo miser peccator lenitatem illam diuinam non polliceri tibi ullo modo impunitatem tuorum peccatorum: sed sub blandiri, & prouocare ad penitentiam: quam si pergas contemnere, tanto grauiori postmodum supplicio plectendus es, quanto maiori indulgentia fueras antea expectatus. An non percipis animo, ex ista tua peruicacia, & obstinatione peccandi

Rom. 2.

præter futurum, supplicium, quod te manet, quâ tum etiã infamiam, atq; dedecoris accumulatur tibi & uniuerfis bonis: quando ex eiusmodi nefariis moribus, iam uulgo peius audiat ecclesia Christianorum, quam synagoga Iudæorum: & credis hoc tibi abire impunitum? Aberratu quidem, & uehementer falleris. Sed hæc intelligere uolenti, satis.

Contra incontinentes, qui abutuntur bonis ecclesiæ.

Cap,

XVIII.

Sunt etiam pleriq; (adeo se male habet inter impudentes professio castitatis) qui licere sibi putent habere concubinas: q; habere sibi nō liceat uxores: scelus profecto nefarium, ac ualde detestabile. Nulla est enim capitalior nequitia quam eorum, qui quum maxime peccent, haberi tamen uolunt probi: & in re uetita intra se opinionem quandam honestatis concipiunt: quales sunt, quos modo dicebamus qui malint excusare improbe uitium, quam honeste discutere. O bone Deus quanta est cæcitas, quanta est improbitas istorum. Generalis, & unica clericorum omnium sponsa esse debet ecclesia sancta catholica, uel etiam ecclesia specialis, cui quisque præest: quæ cum illa uniuersali tamen una est, nec scissa ullo pacto, nec diuisa, sed maxime connexa, & indissolubili compacta & coaugmentata compage ueluti in uno corpore cohærentium sibi inuicem membrorum. Nam ut scribit D. Augustinus, uniuersa terra ex multis terris, uniuersa ecclesia ex multis constat ecclesiis. Hæc ergo, quum legitima sponsa sit clericorū, ægerrime fert obscœnam sibi pellicem præferri. O tempora, o mores aui nostri infœlicis: hac tempestate superinductæ à clericis pellices (de malis intelligo) strata auro, & purpurea, ac gemmis undique perlucentes magnifice incedunt, domini dextræ accumbunt, appellitantur & ipsæ à

DE MALE PROFITEN. RELIGIO.

cunctis domina: Sponsa vero ecclesia, cuius dote ipsi
superbiunt, & luxuriant, pauper, lacera seminuda, &
miserabili macie confecta, in sordibus iacet. Iacere in
quam despecta, & misera: atq; alienorum curæ male
commissa, & credita, vel potius impie derelicta: ut iam
præ turpitudine sponsi & contemni ab omnibus cœpta
sit, & haberi vulgo infamis. Quid cedo tanta cum au-
ditate, tantaq; cum ambitione dotem surripis, si dedi-
gnaris sponsam: & tam despiciatam habeas illius puri-
tatem: & tantopere pudicitiam stomacharis? Scio quid
sis dicturus, si ingenue uerum fateri uelis. Accepi, dices,
non ut amem non ut ornem, non ut pascam, non ut
custodiam: quin nec ut inuisam aliquando: sed lucrum
consecratus sum dotis, ut hoc fruatur interim & illam vel
expilando, vel etiam venditâdo prostituam. O insaniam
detestabilem: q̄diu desipies miser? quousq; tandem ab-
ti posse confidis Dei paciētia? Heu cadit in quenquā tan-
tum scelus? O infelix homo q̄ falsus sis, q̄ aberras a uero
si speras istuc tibi sic abire, teq; sic delinquere impune.
An qui fecit oculos non uidet? & qui fecit aurem non
audit? & qui fecit mentem non considerat? An non cre-
dis foeditas impudicitia: tuæ foetorem suū ad celum usq;
exhalasse? Vbi timor iustorum iudiciorum Dei: ubi
imminentis iam iam mortis memoria: ubi infernalis gehē-
næ metus? & extremi deniq; illius iudicii horrida, atq;
terribilis expectatio? Sponsa hæc quidem tua sacratissimā
ma prostituta est lenonibus, & malo tuo ita contemni-
tur, opprimitur, laceratur, ut iam ex suis tantis opibus
non habeat, quo operiat nuda ac lacera membra cor-
poris infelicis. Tu tantos ecclesiæ proventus tibi reputas
gratis datos: tu tibi psuades citra semētē, ac citra culturā
cantando (quod alunt) aut (quod ēt peius) luxuriâdo
mereri tantas opes? quum tu helleuo uorax nihil interim
de tuo conferas nisi uentrem? Iam dixi te errare uehe-
menter: sed non credis: uerum post pusillum temporis

rum tua maxima pernicie tunc certo cognosces quod
nunc euenturum non præuides: sicut multi elusio-
di iam damnati cognoscunt, & dolent. Quere (ut ait
poeta.)

Quam uellent æthere in alto,
Nunc & pauperiem, & duros perferre labores,
Fata obstant, tristiq; palus innabilis unda.

Quanto sane melius foret multis, putare, & fodere
quàm sese his sanctis ordinibus hequiter immiscere: &
tantis simul delitiis oblectare: quos tam tristis exitus, tan-
taq; pernicies subinde maneat, & que tãtis paulopost ex-
pendantur suppliciis. Bona quidem ecclesiarum (si for-
te nescias) ad usus uitæ necessarios æquo iure & clerico-
rum, & pauperum sunt: non autẽ exoletorum, & me-
reticum, ac spuriorũ canum, equorum, accipitrũ, ut plæ-
runcq; fieri a multis uidemus. Ex quo fit ut his iam nul-
læ opes sufficiant: & ardentissima pecuniarum cupiditas
semper flagrent, Iudẽ est profecto sacerdotium talis-
simum non Petri, aut Pauli, aut cæterorum apostolorum,
atq; discipulorum Christi. Iudæ siquidem fuit loculos
habere, & parum, aut nihil de egenis curare. Sic & ho-
rum est quum ex nimia largitione & luxu defuit pecunia
negare patrem, filium prodere, uendere spiritũ sanctũ.
Iniq; sane patris, qui de his tantis diuitijs maximam
partem effundis ad luxum: uel si serues eo seruas ut Mã-
monẽ potius, quàm domino largiaris. An ignoras Ana-
niam ex eo q; non totum, quod promiserat, reddidit
cum Sapphira uxore sua sacrilegii, et fraudis fuisse dam-
natum: et tamen quod promiserat suam fuerat, uel a
seipso partũ, uel a parentibus derelictum. Quod autem
de te iudicium censes futurum: qui non tuum, sed alie-
num, tam auare, impieq; dispertis: neq; (ut par est)
das egenis, quibus debet quicq; habes: sed tibi, tuisq;
in tuã, tuorumq; maximã pnicie totũ diffundis? Quã
graue sit hoc flagitium apparet manifestissimo exẽplo

29A

DE MALE PROFITEN. RELIGIO.

Leuit. 5.

in Leuitici libro, ubi legitur. Anima si præuaricans carere
monias per errorem, & in his, quæ sunt sanctificata, peccauerit, offeret pro delicto suo arctem immaculatum de gregibus, qui emi potest duobus siclis, iuxta pondus sanctuarii, ipsumque quod intulit damnū restituet, & quintam partem ponet supra, tradens sacerdoti, qui orabit pro eo. Verbi causa (ut sapienter interpretatur Origenes) si furatus sit quinque nummos, ipsos quinque restituere tenetur, & alios quinque uno superaddito. Quæ etsi alio legorice, ut omnia alia interpretari possunt, tamen etiam secundum literam ædificare debent legentes. Valde enim utilis, et admodum necessaria est eiusmodi observatio iis præsertim, qui ecclesiasticis rebus præsent: ut distent ab his, quæ in usum sanctorum, et pauperum oblata sunt, cautius, ac diligentius abstinere: ne quid sibi fraudulenter assumant, et in usus profanos, et malos convertant: quum tam grauis sit eis postmodum facienda restitutio: ut et reddere teneantur, quod iniuste acceperint, et duplum, et quintum plus duplo. Verum si id statuitur de iis, qui per errorem præuaricati fuerint in rebus sanctificatis: quid statuendum de illis censemus, qui insidiosè, et fraudulenter agunt omnia, et maximo sacrilegio sibi rerum sacros redditus: qui mox secum male sint perituri, nec ad posteros, ut miseri sperant, ullo pacto transmitturi? Dicitur sanè tibi, quisquis es, qui hæc moliris, quod et Ananiæ olim dictum fuit. Non mentitus es hominibus, sed Deo. Heu miserum seculum: quanto quidem latius, atque in dies profusius clericalis ordo diffunditur: opesque affluentius suppeditantur: tanto religionis robur magis magisque minuitur, ecclesia segnius regitur, accuratius spoliatur: tantumque uidetur detractum esse de meritis, quantum diuitiis accreuit, et numeros: ut possumus cum satyrico uate ita de nostris temporibus merito conueniri.

Act. 5

Nunc patimur longæ pacis mala, sæuior armis

LIBER QUINTVS 191

Luxuria incubuit, totumque ulciscitur orbem.
 Prodiit sanè iuxta propheticum illud, quasi ex adipe ini- ^{Psal. 72}
 quitas eorum. Proinde alibi dicitur incrassatus, impin- ^{Deut. 32}
 guatus dilectus meus, et recalcitrauit.

Deploratio imminentis desolationis, et magni contem-
 ptus religionis. Cap. XIX.

Quid enim iam expectandum? Non ne adhuc in
 modico, et breui, (ut Isaias prædixit) Libanus
 conuertetur in Chermel, et Chermel in saltum ^{Esa. 29.}
 reputabitur? Candor scilicet ecclesiæ qui interpretatur
 Libanus immutatus est in molliciem foedam, quod est
 interpretatum Chermel. Quid modo sequatur uide.
 Chermel in saltum reputabitur. An est cuiquam oculis
 tum quanto nunc probro sit uulgo et sacerdotis, et cleri-
 ci, et monachi nomen? quantaque cum nausea per ora
 quoti die laicorum iactemur. Non secus profecto nunc
 appellatio clericalis accipitur, quam si prædonis, aut si
 carii sonaret nomen: aut atrocis cuiuspiam magni flagi-
 tii uocabulum, quasi ea appellatione incestum, aut auari-
 tiam, aut si quod peius est, obiectent, ac exprobrent toto
 ordini religiosorum, nullo habito bonorum discrimine.
 Inique sanè ac impie factum: ex improbitate malorum
 (quotquot hi fuerint) inuehi tam acerrime in omnes bo-
 nos: et quod deterius est, ac multo scelestius, de ipso sa-
 cro sancto ordine tam impudenter detrahere, eiq; male
 dicere impune. Quidnam attinet professionem, aut stu-
 dium quodpiam uituperare propter quorundam uitia
 in quibus uersantur, qui eadem professione, studioque
 censentur? Iniquum sanè et perperam, ex improborum
 moribus, sanctitatem totius ordinis, ac sacratissimæ pro-
 fessionis uotum esse contemptui. Neque enim si Iudas
 proditor fuit, professio est ex eo apostolica ullo iure im-
 probanda, sed illius duntaxat iniquitas, atque impietas,

DE MALE PROFITEN. RELIGIO.

qui peccauit tradendo Christum Iudæis. Quid si quis
medicus interdum præuaticatus pro remediis uenena
propinet: nūquid protinus medicina damnabitur? Ne
quaquam profecto: sed ille magis qui peruerse artis offi
cio sit abusus. Sic pari quoque ratione, si uiderit quis sacer
dotem, seu monachum cōmittere aliquid calumnia, &
probro dignum siue supplicio etiam graui plebendum,
non est quod statim calumniat propterea sacerdotium, aut
monachale institutum, quod est sanctum: sed eum tan
tūmodo, qui deliquit quia iniquus est. Qua propter
cui recte, pieque uiuendi cura est nequaquam se his laque
is capi permittat: ut ex eo quod male uiuatur a plerisque non
sistri ordinis uelit impie cum nefaria hereticorum factione
aduersus uniuersam Christi ecclesiam coniurare. Quis
potius rectum & sanctum ecclesie catholice & apostoli
ce dogma secutus, malis tantum operibus inlames,
& doctrinae sacrae, et orthodoxe ecclesie placitis firmus
fixusque adhæreat, iuxta doctrinam redemptoris nostri
dicentis. Super catedram Moysi sederunt scribae, &
pharisæi, omnia quæ uobis dicunt, audite, et facite: iuxta
autem illorum opera nolite facere: dicunt quidem, et non
faciunt. Non est ergo quod rumpamur, et murmuremus,
propter culpabilem uitam ministrorum Dei, nisi uidea
mus in his doctrinae falsitatem, et dogma ab ecclesia
alienū. In operibus quidem nullus nobis necessario im
ponitur imitandus, nisi solus Iesus. De cæteris scriptum
est, Omnis homo mendax. Illud est enim exemplar cer
tum, et solidum cunctis propositum, quod tuto, et sine
ulla prorsus erroris suspicionem sequamur. Vnde domi
nus ipse. Quemadmodum ego feci, ita et uos facite.
Quid enim attinet queri, quod quis male uiuat modo be
ne doceat: quum doctrinam magistrorum dominus be
cat considerandam potius esse quam uitam. Veruntan
men o quam doleo, quod non sint hoc loco tam excu
sandi turpes, ac perditū mores clericorum nostri aui, &

Mat. 23.

Psal. 115.

Ioan. 13.

damnandi: quodq; tanta sit syncære probitatis inopia
 abunde pius censerî possit, qui nihil agat impie: et ius
 stus satis qui nihil agat iniquè quàm non sit amplius qui con
 sequatur sublimiora illa prænomina sanctitatis, quæ an
 tiquis patribus iure meritoq; suæ sibi peperere uirtutes.
 Quis nam unquam peius audiuit: quàm noster nunc cle
 ricalis status, qui modo viget: qui quæna omnium uo
 ce uitupatur, neq; a quoquam defenditur quicq; ab om
 nibus damnatur, et accusatur, et a nullo indicatur: qui
 ue inuisus, aut potius odiosus fere omnibus et à cun
 ctis expetitur: Flagrant quidem nunc ubiq; delicta, nec
 est qui extinguat: pa'sim noxia peccatorum pestis dif
 funditur, nec est, qui medeatur. Porro quis illic rerum pu
 dor: quæ ue aut corporis, aut mentis integritas esse pos
 test, ubi abundant, qui delinquant, desunt, qui corrigât,
 nec reperiantur, qui condemnent: Cessere iura, legesq;
 peccatis: cœpitq; iam improbis uideri licitum, quod im
 pune, publice, palamq; peccatur. Scortandi iam nulla
 dissimulatio, quasi ille, qui hoc facere nolit, desipiat.
 O summum et immortalem Deum quale decus, quan
 tus honor, quantaq; auctoritas ob reproborum cul
 pam à bonis et à catholica iam recessit ecclesia, atq; in
 dies recedit. Heu qui contemptus iam cœpit, quæ ca
 lamitas instat, quæ strages, quod exitium. Nutat pro
 fecto nutat ecclesiæ sanctæ columen et corrosis prope
 modum fundamentis pronum ad casum, instar parietis
 inclinati et maceræ depulsæ labat. Parum iam parum
 syncæri usquam est, atq; si dicere licet, nihil firmi. Disper
 si sunt. (ut ait eremita, ppheta) lapides sanctuarii in capl
 te omniū platearū. Adest sane tēpus qd nobis euāge
 lii sermo denūciat: dicēs. Ecce iam securis posita ē ad ra
 dicē arboris: et merito qm̄ (ut in eodē legitur euāgelio)
 Omnis arbor quę nō facit bonū fructū excidet, et in ignē
 mittet. Et, n. adducta ē. R. p. christiana in maximū pristina
 existimationis p̄dendo discriminē p̄ impietate multorū.

Thren. 4.

Luc. 3.

DE MALE PROFITEN, RELIGIO,

Quis nam adeo cæcus est, ut non uideat quomodo pro ueteri pietate, ac sanctimonia orthodoxæ religionis christianæ, omne iam impietatis genus successerit: Retrorsum sanè cesit probitas, atque in incertum cancri in morem uerso retro capite obambulat. Obscuratum est aurum, et in scoriam conuersum est argentum. Quæ uero pro his tantis malis sit ultio secutura: equidem uereor omninari: proinde faciam Timanthis egregii illius philosophi exemplo, qui quod satis exprimere penniculo non ualebat, aliquo tunc colorum uelamine contegebat: ita ego quæ nec commode, nec decenter explicare oratione possum silentii uelamento cooperiam: ut qui legant, et ipsi ariolentur quid hic esset dicendum. Non est sanè dubium, hæc sic diutius persistere non posse. Faxit Deus ut falso uaticiner: et hæc omina meliores habeant exitus, quàm speramus. Sed (ut arbitror) tanta est grauitas peccatorum, ut iuxta Ieremiæ uaticinium non possit hoc dominus ultra portare.

Iere. 44

In nefandam licentiam quorundam clericorum non agnoscentium peccatum suum. Cap. XX.

Hoc sanè in loco inuita & dolens nostra uersatur oratio, ut inde tamen expedire sese nescit, arctissimis charitatis nexibus alligata. Vereri equidem incipio, ne is sermo duriusculus cuiquam esse uideatur, quàm uel modestia uel mediocritas nostra patiatur. Haud enim ignoro quantopere admonitio ueritatis ostendere soleat aures multorum iam desuetas assentatorum uitio audire uerum, et salutare uoces bene admonentium consultorum. Nam si quando antea, in hac præfatum ætate apparet uerissimum esse illud celebre comico poetæ dictum. Obsequium amicos, ueritas odium parit. Amara profecto est ueritas, et quisquis sibi conscius est,

est in se ipsum dictum putat, quodcumq; de similibus dicitur. Moderandum itaq; nobis est, ac linguæ, calamoq; si sapiamus parcendum. Sunt, n. quidam adeo suis uitiis indulgentes, ut etiam putent sibi licitum esse peccare & propterea indigne ferat a quoquam, uel leuiter tangi uel prope conspici etiam si maxima indigeant curatio. Quin etiam tantum absint quidam à pudore flagitiorum, ut flagitiis etiam gloriantur suis: tanta est uis, & de prauatio male consuetudinis. Hi nanq; quum tueri aliter honestius sese non possint, uana quædam patrocinia suis sceleribus machinantur, et quum turpissime uiuant, uiuere honeste contendunt, peruersæq; uirtutum nomina suis uitiis inscribunt eisq; pro uirtutibus fauēt. Quam re quis neget manifestissimam esse hominis phrenesim? Si aut enim phanatici aut qui phrenesim patiuntur, & si multa agant, ac dicant turpiter, nolunt tamen à quoquam reprehendi: quoniam nec pudoris, nec timoris quicquam sentiunt: immo sibi & honestiores, & prudentiores sanis uidentur: ita profecto & his solet euenire ex longa consuetudine peccandi: qui quum multa nefaria committant tamen apud semetipsos honestissimi sunt, & propterea reicientes omnem castigationem, nullo metu iudiciorum, nullo pudore infamiae desinunt agere impudenter. Ah quanto melius esset his, si quicquam saperent, ut colligerent sese aliquando & ut à uita clericorum, ita pariter & a sacerdotiis abstinerent: atq; si fœminarum consortio delectantur, oblectarent sese interim uxore, dum licet: nam quandiu quis in minoribus ordinibus est constitutus, mutare propositum licet ac relicto præbendarum censu, licet uti coniugio si uelit. Quam ob rem non est quod quisquam istorum abutatur fœminis interdictis, quibus fas sit eis si continere nolint, ducere uxorem, & matris monio licite copulari. Quid queso clericis, qui redditibus sacris aluntur, cum scorcis, cum fidibus, cum cytharis? Quid scenicæ artes? quid choreæ? quid spectacula?

DE MALE PROFITEN. RELIGIO.

quid lacinata, vel intercisæ caligæ: quid prolissa barba et
compta: quid immodicus totius corporis cultus: ut plerumque
solicitude maior sit de corporis ornatu, quam de
sua, aut de commissi sibi pupilli salute: malentibus se
comptos uideri, quam honestos: atque pexatos pulchre,
quam egregie probos. Sunt & qui initiari sacris contem-
nunt, ac dedignantur ferre tonsuram in uertice, quasi apud
eos tantummodo decorum sit sacerdotiis, & sacris pro-
uentibus abundare, initiari uero, aut rem diuinam facere
sordidum: ut merito prouerbiale illud carmen huic no-
stræ ætati conueniat. Plures thirfigeros paucos est cen-
nere bacchos. Si quidem qui ueram religionem, et chri-
stianam pietatem pure, ac sincere teneant pauci sunt:
qui autem umbram, & imaginem, utique plurimi. Sed quid
sceleratius esse potest quam sacrum illud stipendium in
ministeria sancta dicatum, inique sine ullo officii opere
furari, atque in profanos usus conuertere? Habere enim
quæstui religionem, & aucupari sub titulo pietatis di-
uitias, non modo turpe est, ac sceleratum, sed sacrile-
gum, et impium.

Contra eos qui facultatibus ecclesiasticis abutuntur,
cum adhortatione ad respiscendum, & de re-
mendo iudicii die. Cap. XXI.

Proh dolor discrutior animi, & rursus uel inuitus
præ dolore in uerba plena reprehensionis prop-
tere cogor: æqui boni quæso facite quicquid di-
xero: nec offendat uos ueritas dictorum, si quid, quod uobis
minus fortasse placeat, audieritis. Te hic alloquor im-
pudens, quisquis es, (nam bonos ubique & semper excipimus)
te inquam alloquor, & appello: qui sacris sacerdotum
spoliis ditatus, & auctus nihil minus facis, aut cu-
ras quam sacra, quam pietatem, quam pauperes, quibus
ex officio tuo, licet negligas, es tamen datus, tutor patro-

nus, & defensor. Tu si quidem uentre tumes & ex pridia
 nis cruditatibus quotidie hesternum ructas: tu mollibus
 stragulis opertus ad multam lucem stertis: tu cutem cuo
 ras, unguenta oles, genio, & libidini indulges: te spacioſa
 atria accipiunt, tibi uestes innumeræ à carie, & a tineis ui
 tiantur: pauperes uero, quorum necessitati hæc omnia,
 quibus frueris, legata fuerunt, immo Christus in pauperi
 bus, non habent quo sub testum sese receptet humo nu
 da lacent pene nudi, macie, frigore, fame sordeq; confes
 ſi. Tu arca posita ludis, & mille nummos damnosa per
 dit unius noctis alea: quum interim multæ uirgines, quæ
 poterant ea summa ac minori etiam honeste nubere, co
 gente inopia nefarit uirginitatem suam misellæ prostitus
 ant. Attende miser & infelix homo quod iudicium, &
 quis exitus immineat tibi: quum tamen securus ludas,
 atq; in malum tuum cunctis uoluptatibus oblectes. Ve
 nit profecto uenit, atque tibi cito aderit ille tremendus,
 & inuitabilis iudicii dies: quando frustra sine ullo mæ
 roris fructu absque ulla spe misericordiæ præ summa
 doloris angustia miserabiliter eiulabis, illud propheti
 cum uerbum, dicens: montibus cadite super nos, & colli
 bus operite nos. Vah tibi, uah etiam atque etiam ti
 bi. An ignoras oportere manifestari te ante tribunal
 Christi: ubi te miserum urgebit dura populorum accu
 satio, iusta ac grauis subditorū querela prælatis suis ascri
 bentium quicquid delinquerint, & quicquid commise
 rint, mali. Quid ni ascribant: quum quos intineris, atq;
 certaminis duces acceperant erroris eos, ac defectionis
 habuerint persuasores: fuerint quæ eis pro pastoribus im
 postores & tanquam lupi in caula, ut dici solet. Accusa
 bit nempe iniquos prælatos etiam ipsa mater ecclesia:
 & proferet templa dissipata, aras destitutas, sacra om
 nia profanata, gregem suum dispersum, & perditum.
 Astabunt ibi sane & ipsi fundatores fanorū atq; templo
 rum, ut de prædiis, atq; redditibus iniquè possessis, & ma

Luc. 23.

BB li

DE MALE PROFITEN. RELIGIO.

se disperis exposcant tunc expensum sibi referri, atq; rationem reddi in quos usus, abierint census fructusq; tantorumq; prædiorum. Arguent præterea sua unumquency peccata: & omnia crimina quatumuis abdita uel luti male curata ulcera in superficiem cutis foras erumpent & erit unicuiq; pro ueste conscientia: quatenus suo quisq; iudicio reum sese fuisse censebit, et æterno supplicio dignum. Nusquam latere poterit incoelix peccator, nulla ei spes, nullum profugium. Tunc palam faciet iram suam, pariterq; iustitiam contra peccatores Deus. Et si iustus (ut apostolorum princeps ait) uix saluabitur, impius & peccator ubi apparebit? Quid faciet uirgula deserti, ubi in tanta trepidatione, & terrore concutietur cedrus paradisi? Quid faciet agnus, ubi aries, trepidabit? Horrendum est (ait Apostolus) incidere in manus Dei uiuentis. Non ibi amicus, intercedens, nec precium redimens, non aduocatus defendens tibi ipsi pro te in tanta corona erit dicenda sententia: Quis nam poterit apud illud tremendum tribunal cuiuspiam præstare patrocinium? aut pro se ne dum pro alio hiscere cuiuspiam in tanta, & tam aperta luce ueritatis? Quæ uenia, aut probabilis excusatio erit ibi coram eo iudice, qui nec uerbis flecti, nec falli ullo dolo, nec corrumpi ullis precibus, aut præmiis potest? Nunquid te fortassis defendet bona opera, quæ non fecisti? aut sancti, quorum disciplinam spreuisti? aut angeli quorum contubernia repulisti? aut eleemosinæ quas non dedisti, aut auare dedisti? Heu quæ non erit illic usquam aut defensionis, aut excusationis, aut deprecationis locus. Seductores tuos forsan caue faberis, & in alienam malitiam culpam tuam transferes sed id tibi nihil magis proderit, quam profuit Adæ iudice Deo in mulierem occasionem peccati transferre nec rursus Eux, in serpentem. Omnia nuda, & aperta sunt oculis Dei: ipse quidem est testis, qui & iudex: cognosce idem, qui et inspector nec tantum factorum, uerum etiam

1 Pet. 4

Hebr. 10

118

ecogita
standa
sti uites
dus di
erit ei,
fecto tr
pie, ca
in med
rit, uel
rietur, c
quæ lo
de pro
risimū
de prop
postula
tio. Il
malefa
ullæ pr
ritate iu
re, aut
uisimo
ultra qu
ctium, r
tempor
amicus
ne, aut n
Exemp
miseru
feros to
uisset, n
pestue
facere h
graue iu
tionis se
tione iul

cogitatum. At qui uero nulli exactius actorū ratio præ-
 standa est, quàm præpositis: ac prælatis: quippe qui Chri-
 sti uites in terris gesserint. Si enim in sacris literis maledi-
 ctus dicitur, qui opus Dei facit negligenter, quid quæso
 erit ei, qui egit illud idem etiam fraudulenter? Nihil pro-
 fecto tunc proderit diuitiis, aut honoribus affluxisse: sed
 pie, caste, atq; innocenter uixisse. Opera illic singulorū
 in mediū deducuntur: ut boni malive, quod quisq; gesse-
 rit, uel premium: capiāt uel supplicium. Sed si uix repe-
 rietur, qui ibi ualeat pro seipso satisfacere: quid hic faciet
 quæso qui præfuit: cui non de subditorum minus, quàm
 de propriis peccatis ratio subtilissime reddenda est? Du-
 risimū iudiciū inquit Salomon, his qui presunt, fiet. Vn-
 de propheta ea de re ualde sollicitus, aliorum errata sibi
 postulat ignosci, dicens, Domine ab alienis parce seruo
 tuo. Ibi ergo sicut nullus erit, qui sua possit, prætexere
 malefacta in tam manifesta ueritate iudicii: ita neque erūt
 ullæ præces, quæ placare iudicem possint in tanta seue-
 ritate iustitiæ: nec ullæ occasiones, aut causæ quæ differ-
 re, aut declinare sententiam iudicantis ualeant in tam no-
 uissimo tempore, sine, & clausula omnium sæculorum:
 ultra quod non erit amplius, uicissitudo dierum aut no-
 ctium, nec annorum computatio, sed perennitas absque
 tempore sempiterna. Non fratrem frater redimet, non
 amicus amicū: quin neq; ægeli, neq; sancti quoquo nomi-
 ne, aut merito censeantur, tunc pro peccatoribus orabūt.
 Exemplo sit diues ille delitiosus: qui q; Lazari mendici
 miserus non fuerat, quum igneo æstu acerrime apud in-
 feros torreretur, & aquæ tantum guttulam Abraham pe-
 tisset, nō potuit impetrare. Quanto ergo melius est tem-
 pestiue prouidere salutis nostræ, & cauere nobis: nec tanti
 facere has momentaneas uoluptates, ut subeamus tam
 graue iudicium: & illam denique sempiternæ damna-
 tionis sententiam audiamus, quàm exasperatus indigna-
 tione iusta dominus, ore fulguranti aduersus impios de-

Iere. 48.

Sapi. 6.

Psal. 23.

DE MALE PROFITEN. RELIGIO.

Mat. 25

tonabit, dicens **ITE MALEDICTI IN
IGNEM ÆTERNVM.** qui paratus est dia-
bolo, & angelis eius. Quis tam ferrei quoque pectoris,
quem sententia hæc & iudicium istud non terreat? Quis
tam alienus à Christiana pietate, qui hæc non credat,
atque expectet futura? Quid in causa ergo quod ista non
cogitas? non attendis? non paues? Certe aut saxeus
es, & nihil sentis aut exlex, & nihil credis. Nam quis
cunque non timet hæc, profecto non credit futurum
esse iudicium, quod si crederet, aliis sane operibus sese
ad id pararet, quam istis, quæ uidemus nunc a multis
ex nostratibus fieri. Verum haud procul abest, quum
uel inuitus, non iam uerbis amplius, & scriptis, sed re-
bus ipsis id esse uerum credas: edoctus passione ipsa
pœnarum, quibus iusto Dei iudicio subiiciendi sunt
omnes iniqui. Ah miser quanto tu eo iudicio conuincis
fuisse Esau stultior, qui pro uilissima esca ciceris
cescit fratri sua primogeniti iura: quum, & tu pro tantilo-
lo uoluptatis bolo, perdidideris regnum cœlorum. O
flendam, & lamentandam eorum stultitiam, o uelana
capita, o pectora cœca, o mentes cemeris (ut aiunt)
tenebris inuolutas: qui hæc non uiderint, non atten-
dunt, non considerant. Audi quid de his ipsis rebus
Ioannes Apostolus in Apocalypsi testetur, Quantum
glorificauit se, & in delictis fuit, tantum date ei tormen-
tum, & iuctum. Aut illud Esaiæ. Detracta est ad in-
feros superbia tua, concidit cadauer tuum, subter te ster-
netur tineæ, & operimentum tuum erunt uermes. Quæ
tunc illis plane melius fuisset, latuisse obscuris, & sub
modio, quam super candelabrum constitutis, pro luce
& splendore populis fumum tantummodo, & tenebras
induxisse.

Apoc. 18

Esa. 14.

Haud multum interesse in peccatis libidinis an mona-
chus, an clericus peccet. Cap. XXII.

Arelidit q
fese cla
chorum
quiete a
huc in iu
uideant
omnibu
enim del
hi ut imp
do post
tabrum
dentius
multum
tum mul
asidua,
mum in
quamqu
fornicati
cus occa
candi, ni
nentur: a
est de cle
uidetur e
sunt præ
citiæ, reg
nō tantu
oporteat
re: q̄ qdē
est arctius
cādi inter
quatenus
cet minus

AT qui modo ne forte quæ diximus uideantur de sæcularibus tantum clericis dicta, et non de his etiam qui damnatis publice sæculi moribus relictisq; parentibus ac domo & cognatis, abdidere sese claustris, ut in congregatione, et conuentu monachorum communi uictu extra tumultum pacifice & quiete ætatem agerent: adducamus hos ipsos quoque huc in iudicium: quando pleriq; eorum et si profiteri uideantur sanctiorem uitam, efficiantur tamen interdum omnibus tam clericis, quam laicis turpiores. Quæ enim defensione, quibusue argutiis tueri sese possunt hi ut improbißimi omnium non habeantur sint, si quando post tantam abdicationem reuersi rursus ad uoluptatum luti, depræhendantur In omni foeditate impudentius quam ceteri uolutari? In officio continendi multum laboris ac difficultatis sæcularibus clericis affertur mulierum frequentia, tum hominum, sæcularium assidua, atque necessaria conuersatio: quod potissimum in excusationem fragilitatis solent ipsi adducere, quamquam nihil horum illos propterea à turpitudine fornicationis excuset. At his nulla ferme datur extrinsecus occasio peccati: nulla uel rara opportunitas fornicandi, nisi quam solicite, et longo studio, ac labore uentur: attamen dicere de his amplius quam dictum est de clericis, & sacerdotibus in communi mihi non uidetur expedire. Non enim diuersa ullo iure censenda sunt præmia seruata castitatis aut supplicia uiolata pudicitia, regulariũ, & sæculariũ clericorum, qñ quidẽ utroq; nõ tantũ impolluto corpore, sed & mēte incorrupta esse oporteat, atq; ab ipsa uenere tā ope, q̃ desiderio cõtineat: qđ interdũ tanto apeti solet ardētius q̃to eius usus est arctius interdictus. Nā sæpe quo magis facultas peccandi intercipitur, eo magis animus malis desiderijs irritat quatenus plerunq; contingat, ut cui peccare licet, peccet minus, elanguescatque libidinis impetus licentia. Ha

DE MALE PROFITEN. RELIGIO.

bet siquidem hanc naturam humanum ingenium, ut ferè
ad ea quisque ardentius feratur, quæ fuerint interdita:
contra uero moueatur ad data, & cõcessa tepidius. Quæ
obrem, horum continentiam & incontinentiam æquo
iure uel laudandam, uel damnandã censemus nobiscum
etiam si tutiori loco degant: q̄ seculares, nec tanta habe
ant occasionem neque opportunitatem peccandi. Mens
nanque humana, ubicunque corpore existat carnalibus
insultibus carere non potest: q̄ et Apostolus affirmat di
cens, Caro concupiscit aduersus spiritum, spiritus autem
aduersus carnem. Hæc enim inuicem aduersantur sibi, ut
non quæcunque uultis, illa faciatis. In hoc ergo confli
ctu constituta est humanæ mentis captiuitas, pariter & tri
umphus. Quare nihilo plus est in cõspectu, ac frequẽtia
fœminarũ, q̄ in solitudine, aut in consortio uirorum incor
rupta mente cõsistere atque pari laude censendum est in
tegritatem castimoniam animo, sicut & corpore custodire.
Cõtinẽtia. n. de qua hic loq̄mur, nõ tm̄ e nõ coire uolup
tuose, sed nec e carnis motib⁹ assentiri libidinose: in quo
sane facilis est unicuique ex æquo lapsus: siue is in frequẽ
tia, siue in solitudine maneat. Non enim pudicitie ratio
ei constare ullo modo potest, qui sit animo impudicus:
quoniam (ut dixi) castitas non tam corporis, quàm me
tis integritate pensatur: nec ferè opere ipso magis, quàm
consensu, & deliberatione uiolatur. Extat memorabile
beati Basilii cæsariensis episcopi dictum. Mulierem igno
ro, et uirgo non sum. Existimauit homo castissimus uir
ginitatem non tam abstinentia libidinis, quàm mentis in
tegritate compensanda esse quando nec corpus ipsum,
ut Lucia uirgo dicebat, corrumpi potest, nisi de consensu
mentis. Et quis potest dicere mundum est cor meum, ut
in diuinis literis legitur. Oportet ergo si uolumus intel
gritatis fastigium attingere, eleuare nos supra corpus, &
mentẽ nostram omni prorsus sorde purgare: et quanto
facilius, & pronius est in eo delinquere, tanto maiorem

Gal. 5.

custo
dis late
pharisi
cens: V
datis q
ni estis
us quo
est mu
nus tan
& ideo
suscitat
sentitu
tur extr
postre
tio etia
pressus
placet,
qui ne
petuo
post pe
compl
tificatu
re pot
ergo in
est, qui
hachis
est cur
brico,
nos, &
tuentu
consta
quam
diuide
tibus i

custodiam, diligentiamq; adhibere, ne quid in imo cor-
 dis lateat fœditatis, et ne forte habeamur de numero *Prou. 20.*
 pharisæorum, quos dominus in euangelio increpauit di-
 cens: Vah uobis scribæ & pharisæi hypocritæ, qui mun-
 datis quod foris est calicis, & paropsidis, intus autem ple-
 ni estis rapina & immunditia. Pharisæe cœce mûda pri-
 us quod intus est calicis, & paropsidis, ut fiat quod foris
 est mundum. Tres differentias peccati ponit. D. Augusti-
 nus tanq̃ tres mortes, in corde, in facto, in consuetudine, *Mat. 23.*
 & ideo tria genera mortuorum in euangelio a domino
 suscitata memorari. Primum in domo suscitatur is, qui af-
 sentitur peccato in corde, sed opere non deliquit: suscita-
 tur extra portam is, qui ad effectum produxit assensum:
 postremo in sepulchro fœtidus is qui post peccatum, ul-
 timo etiam malæ cōsuetudinis, quasi sepulchri mole com-
 pressus, & uelut alligatus diutius iacet. Addas modo si
 placet, & diuitem illum purpuratum quartū defunctum,
 qui nequaquam legitur suscitatus, sed apud inferos per
 petuo incendio damnatus per quem significatur ille, qui
 post peccatum nunquam respicit: sed in suo sibi delicto
 complacens peccata peccatis accumulat: is nunquam ui-
 uificatur, nec ullo munere amplius adiuuari aut resurge-
 re pōt destitutus à gratia et obstinatus in peccato. Virtus
 ergo integræ, illibatæq; castitatis illis duntaxat tribuenda
 est, qui & corpore, & mēte casti perdurant: in quo & mo-
 nachis, & clericis negociū par est. Quam ob rem non
 est cur hos, uel illos inuicem separemus quasi illi in lu-
 brico, & hi in prærupto uersentur. Mihi namque par ho-
 nos, & æqualis uirtus esse uidetur, & eorum, qui fortiter
 tuentur mœnia repugnando: & eorum, qui obsidionem
 constanter substinēt tolerando, vnde legimus prædam,
 quam de Malechitarum manibus Dauid redemerat, sic
 diuidendam mandasse, ut æqua pars esset, & descenden-
 tibus in prælium, & remanentibus ad sarcinas.

DE MALE PROFITEN, RELIGIO.

Monachos & clericos pari reprehensione dignos
si turpiter uiuant. Cap. XXIII.

Quomodo res ergo sic se habeat: quid refert hos, uel illos separatim ponere: & communem professionem secare in partes: quasi monachi alterius sint religionis, quam clerici, & non potius idem in Christo: ut nihil dicatur in clericos, quod referri non possit ad monachos, qui, ut uulgo nominantur, fratres sic & re ipsa fratres habendi sunt clericorum. Minime ergo conuenit, quæ ita coherentia sunt natura, oratione, seu opinione distinguere, ac separare: quandoquidem Christianorum ordines in unum quasi corpus coalescant, ut dissolui sine magno flagitio non possint: quamquam inter se cognomine, cingulo, calceo, colore, aut alio quouis modo uideantur uulgo differre. Euenire mihi quidam in hac re uidetur idem, quod in humano corpore, in quo quamquam aliud sit pes, aliud manus, oculus, uenter, lingua, & cætera id genus membra, ita tamen singula corpus efficiunt, ut uni capiti cuncta subdantur: & cohæreant cum reliquo corpore. Nullus itaque esse debet disfidii locus, ubi unus animus omnibus esse debet, idemque uitæ modulus. Nam quantum ad Christianæ religionis sacramenta pertineat, eadem professio est omnibus, similis character, eadem potestas ligandi, atque soluendi, idem Deus, et dominus Iesus Christus, haud dispar gratia, equale præmium una fides, unum baptisma: item omnibus pariter dictum est. Sancti estote, quia ego sanctus sum dominus Deus uester. Dicat fortasse quispiam monachos ob sanctioris sequestrationis propositum, si fornicentur, grauius peccare quam clericos, qui in sæculo sunt: quoniam sicut magnæ laudi datur bonum extitisse inter malos: sic contra magno dedecori esse malum, & improbum effici inter bonos: atque quâto longius relicto sæculo a foedis uoluptatibus recesserunt, tanto foedius eas ipsas uerso retro pede reposcere. At ego utcumque sit, hos ab illis seorsum

LIBER QUINTVS. 198

aliter castigare nō ausim, ne sub orta inde suspitione uel calumniæ uel destractionis (quod absit à me) ad contumeliam omnia accipiant, & exacerbentur ex eo magis, quàm corrigantur. Eos tamen nequaquã ferendos esse cæleo, qui recedentes à collegio ac uotis monasticis, ad sæculum internos prætenſa quauis ratione, trãsfugint, quū pro comperto habeatur ferè eiusmodi homines improbos esse, atq; uel ex eo in primis male audire: et ab omnibus uulgo fœdisſimæ cuiuspiã turpitudinis & occulte fraudis suspitione traduci. Verum si quis forte bonus inueniatur ex his mihi nihil imputetur: sed potius laudetur Deus & ei maiorè in modū de tā rara auī, quæ (ut aiūt) nigro ē simillima cygno laudū uota soluamus, sed nec illi similiter sustinēdi sunt, qui cōtractis supciliis, & frōte cōficta, & obtorto collo singultātes p̄ uiam psalmos diglutiāt, ut inuidiā cæteris faciāt, & sibi captēt ex aliorū cōſceptu auctoritatē: qua postmodū securi reliquos sacerdotes seu monachos impie & inhumane detrahendo dilacerēt, quasi ipsi soli sint amici Dei, alii uero et neq; et reprobi et inutiles serui: quū tñ pleriq; ex his (ut in omni ordine hominum est uidere) tanq̄ tragicā p̄sona uultu, habitu, et uerbis tantūmodo ui: ū bonū agāt, in reliq; uero improbiſſimi sint: non in ueritate ābulātes, sed in fictione, et mēdatio, tanq̄ hypocritæ tristes, ut laudētur ab hoībus. Hic uero de his loq̄mur, qui quū iniq; in se ipsi sint de aliena p̄bitate sese iactāt, quasi ex eo iusti esse possint honesto in collegio cū iustis uersantur: nec miseri intelligūt qd̄ dū supbe introrsus in seipsis incedūt, pituri sunt in humilitate sua tā arrogāter inflata: q̄ qd̄ nō disciplina Christi, sed spiritu Antichristi p̄uehitur. At q̄to rectius illi, q̄ nihil sibi arrogant, neminē incessunt, nulli contumeliā dicunt: sed qua gratia quisque præcellit, eam in medium conferunt, et ad communē Christianæ religionis gloriā transmittunt, non suam, sed ubique Christi laudem procurantes. Nam illius, duntaxat monachi uita laudatur: (ut ait

DE MALE PROFITEN. RELIGIO.

D. Hieronymus) qui uenerationi habet sacerdotes Christi, nec detrahit gradui, per quem factus est Christianus, Sed monachorum claustra relinquentes, ad nostros in seculum reuertamur.

Minime tutam esse conscientiam, ubi suspectæ mulieris cohabitatio arguit impudicitiam, Cap. XXIIII.

SVnt autem quidam ex nostro ordine adeo parum curantes bene, male uero de se dicatur, ut nullis legibus, et nullo uel famæ, uel honestatis amore, ab interdictionum mulierum consortio subducere sese uelint. Quin imo patrocinia turpitudinis sub honestis nominibus aut charitatis, aut necessitatis, aut cognationis improbe sibi effingunt atque uideri uolunt honeste, & caste uluere, quum tamen ab omnibus uulgo habeantur impudici. Quanta uero, & quam turpia ex eiusmodi suspecta cohabitatione quotidie pululent opprobria, et quam mala in populis concipiatur opinio propterea contra clericos, nemo est qui nesciat, nisi qui ex assuetudine mali obduruerit ad obtreptantium uoces, & didicerit probra, & contumelias nihilo plus facere, quam aut manes crepitus, aut uoces balbutientis infantia. At qui uero si recte sapimus, tam æquum est nos recta facere, quam facile carpere nos uulgo solet, atque huic morbo pro se quisque nostrum mederi maxime debet, et ea prestare, quæ non tantum culpa quacunque insigni uacet, sed etiam uel tenuissima suspitione turpitudinis: ut (iuxta illud) Beneficientes obmutescere faciamus imprudentium hominum ignorantiam. Sed nec princeps quoque apostolorum Petrus omnem conscientiam probat: sed eam tantum quæ cum modestia, & timore bona esse cognoscitur. At enim conscientiam habentes bonam, ut ex eo quod detrahunt de uobis confundantur. Nam nihil iniquius murmure, & iudicio populari: quod proli-

1 Pet. 2

1 Pet. 3.

bito in quemq; grassatur, & rumore quantumlibet uanum effuse pro comperto publice, palamq; disseminat. Quo circa nullum est aduersus calumniantium morsus magis presentaneum remedium, quam minima quaq; non solum culpa, sed et suspitione culpe uacare. Propterea procurandum nobis est, non tantum ut pudice uiuamus, (et si id imprimis omnibus praestandum est) uerum etiam ut bonum habeamus testimonium ab eis qui foris sunt: ut quicquid a nobis agitur, tum optimi cuiusque iudicio, tum etiam multitudinis testimonio comprobetur. Populo enim scenaeq; (ut dicitur) seruiendum est. Conscientia quidem satis est nobis: sed pro aliis etiam fama boni nominis necessaria est. Vtrunque ergo habendum, pro nobis quidem conscientia, pro aliis uero honesta, & sincera fama: quam, quicumq; tantum sibi, conscientiaeq; suae confidit, ut negligat, crudelis certe est, atq; inhumana: et is praesertim, qui apostolicum locum tenet: cuius dictum est: Luceat lumen uestrum coram hominibus: ut uideant opa uestra bona et glorificent patrem uestrum, qui in caelis est. Spectaculum nanque facti sumus mundo, angelis, et hominibus: ut ait Apostolus. In formoso quidem corpore, non ulcus, aut struma solum, sed & naeuis, & exigua quaeuis macula solet esse dedecori. Parum profecto prodest nos castos esse nobis, si interim nostra culpa impudici habeamur uulgo ab omnibus. Nempe oportet (ut scribit Apostolus) prouidere bona non solum coram Deo: sed etiam coram omnibus hominibus. Et rursum alibi. Bonus inquit, odor sumus Deo in omni loco. Quantum uero enitendum nobis sit, ne quid scandalum nostra causa fratribus nostris occurrat, idem nos optime suo exemplo docet his uerbis. Si esca (inquit) fratrem meum scandalizat, non comedam carnem in aeternum, ne fratrem meum scandalizem. Non enim tam refert quid, aut qua mente quicquam faciamus: quam quomodo hoc factum alii, & praesertim uulgo accipiant.

Math. 5.

1 Cor. 4.

2 Cor. 8.

2 Cor. 2.

DE MALE PROFITEN. RELIGIO,

8 Cor. 8

Siquidem parum momenti affert ad ædificationem populi, si probus, ac castus tibi sis, nisi talis etiam habearis. Nam longe sane præstat, quo ad negocium fidei, eos, à quibus exempla recte uiuendi sumenda sunt, esse opinio- nis honestæ, et à cunctis laudari: quam rem ipsam habe- re bonam, atque uulgo damnari. Quam ob rem tum demum scias conscientiam tuam tutam esse, quum occa- sionem male de te sentiendi nullã præstes alicui: quum- que ita uiuas, ut ne scintilla quidẽ ex moribus defiliatuis quæ sinistri cuiuspiam rumoris tibi confiare possit incen- dium: alioqui iniqui irasceris obtrektoribus, quum eis ipsis obtrestandi tu ipse fomitem sumministras. Expedi- ergo si quid mali dicitur de nobis, omnes occasiones mali illius quodcunq; illud fuerit, præcidere: statim: con- tra uero si quid boni dicitur, occasiones omnes omni no- stro studio ac sollicitudine augere ad dei gloriam. Nam esto, quod conscientia tua nullum peccati uulnus habeat: habet tamen sparsus rumor ignominia: cicatricem, quam ostentat pro uulnere: quoniam difficile est homini uel iusto eos, qui foeminarum consortio delectantur, non iudicare impudicos. Consule ergo famæ, et salua sit tibi undecumque et continentia, et integritatis opinio, ut ea cui- etis tam foris, quam domi luceat. Lucebit autem ut uol- lumus, si bene nota, ac probata æquis simul atque iniquis fuerit tuæ uitæ ratio: ac si cunctis ita publice, palamque co- stiterit, ut ne fingere quidem quisquam audeat de te cõ- men, quod nulli putet posse esse probabile.

Quam uolentam pariat suspitionem uiri mulie-
risque consortium Cap. XXV.

Hic fremat, & murmuret qui uis licet, dicam tamen quod sentio, et quod negari ulla ratione non po- test. Quoniam modo queso poterunt illi ipse si aut excusare culpam, aut dissimulare flagitium, qui

una cum suspectis mulieribus unas ædes cohabitant & uni mense accumbunt: ad unam lucernam uigilat et uno denique igne calefcunt: Quis nam precor te rursus in tanta familiaritate, et tam obuiò mulieris aspectu oculos quandoque ad concupiscendum non flectat? mentem non traducat ad turpia? Et tamen ex saluatoris nostri sententia non tantum facere in his quicquam turpiter, sed etiam concupiscere est criminofum, sed iuxta illud uel qui uiderit mulierem ad concupiscendam eam, iam moechatus est in corde suo. Constat enim *Math. 5* ad perfectionem castimonie, non sufficere continentiam corporalem, nisi iungatur etiam mentis integritas: quoniam corrupta et contaminata mente corpus ipsum syncerum esse nullatenus potest. Sed quæ tam solida mens in tam lubrico, ac præcipiti lapsu hinc manæ: fragilitatis stare poterit, ut aliquando non subuertatur et corruat? Flamma (ut alunt) fumo proxima est. Nunquid ait Salomon: potest homo abscondere ignem in sinu suo ut uestimenta illius non ardeant? *Prou. 6.* David sanctus Viriæ uxorem se lauanti longe conspicatus, exarsit in concupiscentiam, et pertrauit adulterium. Num tu illo sanctior: ut sceminas et intueri proplus, et cum eisdem confidere, colloqui, ridere, et commorari tuto sine fornicationis periculo. Non est, id (mihi crede) uelle seruare castitatem, sed prostituere: non spiritui seruire, sed carni, non denique aliis exemplum recte uiuendi præbere, sed scandalum. Quidnam mirum si tantopere uiri, et mulieris consuetudini male fidentur: quum soleat uel ex lapidum ac tritu ignis elici? Quid est ista mulier tibi? mater nè? soror? amita? aut neptis? uxor certe esse non potest. Quid quæso opus est assidue obicere te periculis sine causa? atque de industria ultro hostem tibi intra cubiculi limen inducere? Maxima profecto dementiæ est, atque ignorantia, id appe

DE MALE PROFITEN. RELIGIO,

tere, quod semper nocuerit: nec cauere uelle, ne tu inde
pereas unde tot alios perisse cognoscis. Quid necesse ti
bi ita frequenter pugnare, ut te quotidie oporteat certo
cum danno, & dedecore aut cadere, aut dubie cum solis
citidine, & labore superare? Lubrica sane spes eius est, et
peruersa cōfidentia certis sese periculis exponere quum
possit securius abesse, et saluari absque ullo discrimine.
Ecquis negligens, & incautus euadet, ut à rot, tantisq; la
queis non capiatur: quādo (ut ait Comicus) qui cauet ne
decipiatur, uix cauet: et iam quum cauisse ratus est, saepe
ipse ipse cautor captus est. Nempe sani hominis nō est col
stituere sese in lubrico, ubi insistere, aut ingredi, sine calu
aut prolapsione uix possit: quū liceat, si uelit, esse et uiuere
re in tuto. Nolite inquit Apostolus, locum dare diabolo
quod est, non committere sese temere tentationibus, ac
tradere seipsum dæmoni superandum. Nam si hostis ho
ris obsidens nos oppugnet, uix muris, & munimentis at
cetur quāto is præualebit acrius, si intra muros coeperit
incurfare: atq; si multi qui in ea re melius cauent, et com
tra eiusmodi hostes portas claudunt, quandoque super
rentur: quid illis quæso erit, qui ultro patefecerint ingressu
sum? Multo tutius, atq; melius est (mihi credite) procul
esse a periculo, et perire nō posse, quāam temere dormi
entem in ripa, uel circa puteum saltantem (ut aiunt) stare
casurum. Nemo tutus esse durius potest qui periculo est
proximus. Non erubescit beatus Hieronymus toties in
eo certamine probatus, fateri formidinem suam. Fateor
inquit imbecillitatem meam: nolo spe pugnare uictoria
ne perdam aliquando uictoriam: si fugero, gladium de
uitaui: si stetero, aut uincendum mihi est, aut cadendum.
Quo circa ait, D. Augustinus. Qui cum mulieribus
habitantes putant se castitatis obtinere triumphum, igno
rant se apud Deum dupliciter reos esse, & q; seipso in
periculum mittant, & aliis exemplum peruersæ familiar
tatis ostendant.

Nihil

Nihil referre quo quis animo domi habeat mulierem, quum habeatur propterea à cunctis impudicus. Cap. XXVI.

Non est ergo ut excuses factum, & conscientia te absolvas tua: quasi bene tibi cōsciū sis: quum nihil referat quo animo facias, quod factu turpe est, & plenum scandalis ut perire possit infirmus frater in tua conscientia pro quo Christus est mortuus, ne periret. Si quidem facta cernuntur, animus autem uideri non potest. Et propterea legitur, quod quum Lysander Lacedæmonius quendam militem grauiter increpasset, qui de uia flexerat, eiq; excusanti quod ad nullius rei rapinam ab agmine recessisset, ita respondit. Ne speciem quidem rapturi præbeas cuiquam uelim. Hinc etiam Aristippum philosophum legimus à sapientibus uiris fuisse acriter redargutum: quod quum Laidem formosissimum scortum impensius coleret, suum uitium hoc argumento, uel cauillatione potius defendebat: ut diceret, multum interesse inter se, & cæteros Laidis amatores, quod ipse haberet scilicet Laidem, alii uero à Laide potius haberentur. Attamen nihilo propterea minus infamis est à cunctis habitus, quam cæteri qui insano amore capti tunc ad Laidem confluebant. Quid nam refert (ut ad te redeam) quo animo mulierem domi teneas, quum te uulgo omnes habeant pro lenone? Vulgus nanque quum ignorat uerum, opinionem, rumoremque uulgi spectat: ei quod fauet pro uero. Proinde uniuersæ suspitiones etiam falsa, & que cauendæ sunt, ac ueræ, quum ex eis non falsa sed uera pariatur infamia. Quis enim de ea qua cum tam familiariter uersaris bene sentire poterit: quum ipsam ætas, forma, sexusque ualde suspectam reddat ac eiusmodi excusationi tuæ reclamitet ipsa natura? Audi quid ad uitandam tantam suspitionem, ipse quoque Apostolus sentiat. Volo inquit iuniores nubere, filios procreare, mar-

DE MALE PROFITEN. RELIGIO.

1 Tim. 5.

tres familias esse, nullam occasione dare aduersario ma-
 ledicti gratia. Antiqui uero quum saepe de muliere ab-
 sente, atq; de aliqua uix conspecta cogitare ex nostra fra-
 gilitate compellimur: quid de ea, quae semper in oculis
 sit in sinu, & manu, & qua quum libuerit, uti possis? Vix
 singulariter degentes clerici ualent carnales concupiscen-
 tias sustinere, quid facient, qui associatis sibi foeminis, ex
 utroq; latere concupiscentiarum stimulis uel potius gladi-
 diis dextra leuamq; petantur? Aspectus quidem foeminae
 uel transiens uenenatas sagittas in praecordia spectan-
 tis affigit: quid si sermo, si risus, si assidua consuetudo hanc
 accesserit? Nimirum etiam si in peragendis sacris, ubi mul-
 la libidinis species est, nihilq; nisi sanctum, piumpq; uerbis
 factisq; molimur, inest tamen eo ipso congressu naturalis
 quaedam quasi titilatio: quatenus uix possit effugi, ut uir-
 gor ille, ac propositum continentiae non oppugnetur, ac
 sexus diuersitatem non sentiat. In cassum sane dissimulat
 quicumq; salua fide continentiae, in tali comercio, inter tol-
 incitamenta libidinis uersari tuto se posse contendit, ne-
 que in tam paratas plagas ueretur impingere, ne in ta-
 dubiam aleam sine causa seipsum, famamq; suam dare
 ullo pacto formidat. Tam contra naturam est profecto,
 in mediis aquis siti periclitatem potu sese abstinere: q; pra-
 rientem coitu in tam parata copia exaturandae libidinis
 sese a uenere continere. Quo circa censeo quoad nobis
 fieri licet, nullum commercium, nullam prorsus con-
 suetudinem, nullam denique amicitiam iungendam esse
 cum foeminis, quibus curae est caste, & continenter uiuere
 ne diabolo insidiantis & seuire cupienti detur aliqua oc-
 casto ad perdendum nos. Hanc dico non q; natura, & se-
 xus sit odio habendus: quum in adiutorium uiri sit datus,
 sed ut periculum uitemus, & absque suspitione uiuamus
 nam graues & multas rufnas hinc per eiusmodi illicitas
 & periculosas coiunctiones quotidie fieri uidemus. De
 hoc ultimo libro copiosius dicemus. Sed quidnam est,

q; quu
 beat, ta
 te incor
 reus sis
 ut olim
 lierem o
 nino re
 ueheme
 quide si
 dae libi
 demen
 maluit a
 re insidi
 rem po
 dignitat
 is Antio
 non iuu
 nec nim
 consuler
 tionem,
 cument
 si te fort
 omnium
 non suspi
 libus str
 contemp
 diciae le
 non pos
 ut tali a
 sensus u
 nitium
 firmi ua
 uadem
 de te, st
 discrimi

Quod quum in primis maxima tibi cura boni nominis esse de-
 beat, tam obstinate in eo proposito perseveras, ut neque
 te Incontinentiæ periculo exoluas, neque procul à te, quum
 reus sis omnibus, depellere suspicionem cures: uel saltem
 ut olim Leontius quidam illustriſſis presbyter, qui quum mu-
 lierem quandam, cum qua habitabat, repellere a se om-
 nino recusaret, & suspicionem tamen libidinis effugere
 uehementer uellet, genitalia sibi miser abscondit. Depulit hic
 quidem sic ex ætatis uirilibus à se omnem suspensionem paran-
 tæ libidinis: at non fuit deinceps sine magna suspensione
 dementiæ, atque amoris insani: quippe qui sic immaniter,
 maluit abscondi, quam ablegare à se, & extra tectum pone-
 re insidiantem sibi in ea fœmina diabolum. Quam ob-
 rem postmodum, & dementiæ merito damnatus est et
 dignitate depositus, licet postea Constantii Cæsaris studi-
 is Antiochiæ fuerit præful ordinatus. In hac re autem
 non iuuenes tantum, sed etiam senes sibi cauere oportet:
 nec nimium ætati fidere, sed potius humanæ imbecillitati
 consulere: ne uel ipsi pereant, uel inducant alios in perdis-
 tionem, qui sibi ab eis utpote à maioribus uluendo do-
 cumenta constituunt. Postremo autem (ut tandem finiam)
 si te forte in tanto periculo persistere castum posse, contra
 omnium sententiam confidas quid est, quod tu de illa saltim
 non suspiceris, ne quando ex imbecillitate muliebri furia
 libus stimulis cõcita debacchetur in alium quempiam te
 contempto, et inscio, & suggeras uel imprudens, ei immu-
 ditiæ lenocinium, ut quum te fornicatorem interim facere
 non possit, faciat te lenonem? Nunquid & pro ea spõdes
 ut tali ætate & eo sexu possit carnis stimulos cohibere?
 sensus uincere? demonem superare: Nimis certe audes,
 nimium certe confidis, si quum de teipso in ea re nihil
 firmi ualeas polliceri, etiam pro fœmina præsumas te
 uadem, & fideiussorem idoneum constituere: et quum
 de te, stabilitateque tua nihil certi habeas, in tam certo
 discrimine uelis de tam instabili natura fœminæ quicquam
 CC ii

DE MALE PROFITEN. RELIGIO.

quam solidi, aut certi promittere. Quare ut dicam, quod sentio, et si falli possim, uel ex tuo illo suspitionis infamiaeque contemptu, uiolenta mihi iniscitur suscipio, subesse in ea consuetudine aliquam libidinis fraudem. Nam si pro custodia domus: aut pro re familiaritanda iuuenem mulierem domi habens: multo fidelius prudens famulus dispensat, obsequentius parat, sollicitius prouidet, studiosius custodit, tenacius denique rebus parcat. Si forte aegritudinis metum, aut alia officia summae necessitatis obtendas. Aegrotanti sane tibi maiori fide, ac attentiori cura aspidere possunt ea necessitate sorores, neptes, amici, cognati, & si tibi sint alii aliquo officio maiore deuincti: atque etiam anus potius quam piam honesta, quam iuuenis suspecta, aut petulans ancilla: quae eo praesertim tempore, quo intendere tibi maxime debet: rebus tantum asportandis intendet animum: atque exclusis tuis inde cognatis in te expilando aduersariorum tuorum, si quos habueris fauoribus abutetur: & cum his coniurabit hostiliter quatenus in te uelut pestem, antequam moriaris, efferant ad sepulchrum. Quo circa nihil uerendum hic incommodum aliquod perferre in uita, ut saltem nobismetipsis in morte uacare possimus. Ceterum si forte rei domesticae angustia sumptum serui perferre comode nequeat: & aegre feras uiuere in solitudine: habetas tibi amitam, seu materteram, aliamue ut diximus honestam aniculam: uel si minus haberi id potest, bonam potius indolis, quam formae, quaeas tibi adolescentem quam piam erudiendum, qui mutua opera tibi seruiat, & te erudiat: uel si tu forte docere nescias, aut nolis, cures ut aliunde erudiat tua gratia. Verum nec etiam in hoc quicquam temere agendum puto: sed pro ingenio quibusque suo, inde diuertat, ubi sentit sibi imminere discrimen. Haec non ab re equidem adicienda putauit, quando satis exploratum habeam, pluresque mortalium procliuem esse se ad quodcunque flagitium.

In quor

Q

lasciuis
am exci
iam can
piloqui
ui iuuen
fectum
re, quam
ducit pe
uire pla
qui in se
amens in
Cato (at
maturae
nectiter
rum ma
quid tul
ba alter
intendis
sum ad o
modo r
petere a
& multo
In ista a
gitare, q
perpetu
us cogit
seis meli
li, mutato
tem, mal
faciem n

Quid uero senes quosdam nostri etiam ordinis
 commemorem: qui ipsa sua cum ætate luctan-
 tes, ita iuueniliter miseri ineptiunt, atque inhiant
 lasciuis, ut libidinem senio frigescentem, ac penè mortuam
 excitent, atque incendunt æstibus potionum: et quum
 iam canis operti sint, corniceq; (ut aiunt) annosiores, tur-
 piloquio tamen, & amatoris salibus, perinde atque lascio-
 ui iuuenes ludant: neque attendunt hominem, qui iam cõ-
 fectum ætate corpus ad libidinem trahit, non secus faceo-
 re, quam qui putrem, ac ueterem nauem in procelosum ad-
 ducit pelagus, primis statim fluctibus obruendam. Lasci-
 uire plærunq; adolescentes minus mirandum est: uerum
 qui in senili ætate id facit, dignus est planè, ut insanus &
 amens iure, meritoque ab omnibus habeatur. Censorius
 Cato (auctore Plinio) dicebat senilem iuuetam esse præ-
 maturæ mortis signum, at nos sic uertamus: iuuenilem se-
 nectutem esse æternæ mortis indicium. O inueterate die-
 rum malorum (ut te diuinæ scripturæ uerbis alloquar)
 quid tui oblite agis: confinis es fossæ, & in charõtis cymo-
 ba alterum iam pedem tenes, & lasciuia adhuc securus
 intendis: Non est ut credulus speres à calce remeare ruro-
 sum ad carceres, iam metæ es proximus, nec datur ullo
 modo recursus. An nõ uides tuos istos mores non cõ-
 petere ætati: nec ad istiusmodi ludicra quadrare senem?
 & multo minus religiosum: Abstineret utique uel saltem
 in ista ætate istis oportet iusibus: atq; de morte potius co-
 gitare, quàm de uoluptatibus. Tempus est sanè te de illa
 perpetua iam, non de hac exigua uita, quæ restat ampli-
 us cogitare. Adeas quæso speculum, si aliter uidere te ne-
 scis melius, & ibi contemplare, si quid lasciosi cernunt ocu-
 li, mutatos crines, albicantem barbam, sulcatam rugis frõ-
 tem, malas pendulas, attenuatam, atque attritam pellem,
 faciem male affectam, & mortui hominis uerius, quàm

DE MALE PROFITEN. RELIGIO.

uiuentis imaginem: ut iam non magis uideare ad inferos
properare, quam ab inferis rediisse. Non est ꝑ ætatem
ignores tuam, facies tua computat annos, & rugæ & ca
ni tui cōtra te dicūt testimonium. Eia tandem (si quid reli
quum mentis est) ad te reuertere, & ascisce uel ad extre
mum sapientiam, & subduc iugo tritam ceruicem, & a tā
ta morum peruersitate desiste, quodque olim ratione di
ce præstare debueras, facito nunc in fine tandem admo
nente imò cogente senio Par est quidem te in hac ætate,
quæ retro reliqueras, obliuisci, & ad ea quæ ante te sunt
& quæ te expectant, totis uiribus aniti: fœdus ꝑ quod
cum Christo a principio misti, deinceps inuiolatum serua
re, & uetustam libidinis notā nouo studio castitatis ab
stergere. Vendica iam te tibi, & ad te redi, qui fuisti hacte
nus alienus: ac nullius certe minus proprius, quam tuus:
et quicquid adhuc superest temporis eo nunc tu tibi red
ditus utere, componens te ad extremum illum diem, qui
iam instat, nec abesse procul potest. Nunc tempus agites
ut Maro ait, Peccauimus iuuenes, emendemur senes, do
nec uel pusillum superest uitæ. Quid tibi iam cum fœ
deribus aut ueneris lusibus? hi sanè ut iam pridem mi
nus tibi decori sunt, ita & tu eis iam pridem magis ineptus.
Nempe tam apta est senectus ueneri, quam bruma
messi, aut asinus (ut aiūt) lyra. Nū tu potes repubescere
ulla ratione, quum sis senex? Nō enim ea natura est ho
mini, quæ serpenti, qui cum tunica exuere senectutē pos
sit: aut aquilæ quæ, (ut fertur) resecto rostro ad pristinam
restituatur ætatem. Non tu intelligis ex multis rumoribus,
& nunciis prope adesse tibi in foribus mortem? ac
ita iam hæere ceruici, ut afflet occipitis canos? Non ne
incōmoda senectutis ferre satis graue est, absq; eo ꝑ æta
tis malis addas etiam turpitudinem? Ferunt Catonem
conspicatum quempiam senem deprauatis moribus ui
uentem, ita placide monuisse. Te magnopere, inquit, ro
go, ut quum plaracꝑ turpia circumueniant suoꝑte inge

nio sen
etiam a
senem, s
ris, anim
ras & d
gere sar
hic tibi e
Qui fu
ad uolu
dētē: R
se uideri
dici esse
ser gaud
cut. n. lib
nur, sic se
depositu
gere ex h
tis ore re
te. Dedi
gnus ad
res sint, c
iuuentute
ætatis gr
pueritate
uixerunt
nectute: q
mi spe po
sastico, d
tum indu
da, quasi
per quod
non desir
bene pot
panis dul
& reliqua

nō senectutem, des operam, ne te auctore malignitatis
 etiam accessio fiat Hæc ille. O stupidum atq; dementem
 senem, si te id ætatis hominem, atq; in hoc tanto corpo-
 ris, animæq; discrimine, libidinis nondū piget nihilq; pas-
 ras & domui tuæ nondū disponis. Ah quāto satius colli-
 gere sarcinulas, atq; accinctū stare, & parare interim ut
 hic tibi egresso nō desit, unde p̄ uectura charōti soluas.
 Qui furor cano capite, & oculis lippietibus respectare
 ad uoluptates iuueniles, & in vestibulo mortis sedere lu-
 dete: Rides: Morbus hic certe est, nō risus: nec p̄cul abes-
 se uideris a morte hoc risu: nam letalia signa dicunt me-
 dici esse pro certo in egritudine graui ridere: Quid mi-
 ser gaudes: pyrausta sane (ut dicitur) gaudes gaudium. Si
 cut, n. libidinosa adolescentia senectuti proxima esse dici-
 tur, sic senectus sepulchro. Ah quanto ergo satius esset
 depositus iā ineptis, extricare te ex his laqueis, atq; emer-
 gere ex hac cōsuetudine pessima: et uel in ipso penē mor-
 tis ore reminiscere quæ tua persona digna sint, respisce-
 te. Dediscere quidē stultitiam, uel sero & in ea ætate ma-
 gnus ad sapientiā gradus est: atq; eo maior, quo paucio-
 res sint, qui curent penitus ueneris desyderium, quod in
 iuuentute cōplexi sunt, in senectute deponere. Id, n. licet
 ætatis gratia in corpore iam extinctum sit morum tamē
 puerilitate adhuc in animo p̄seuerat. Hinc est q̄ senes q̄
 uixerunt in iuuentute lasciuī, dupli poena afficiantur in se-
 nectute: q̄ ardeāt scilicet cupiditate uoluptatū, & q̄ omo-
 ni spe potiundi priuentur. Et propterea legitur in eccle
 siastico, duo genera hominum peccatis abundare & ter-
 tum inducere iram, & perditionem. Anima inquit calis-
 da, quasi ignis ardēs, nō extinguetur, donec aliqd glutiat:
 per quod notatur iracūdis. Homo neq; in ore carnis sug-
 non desinet, donec incēdat ignē: p̄ q̄ intelligitur homo
 bene potus, cibiq; intēperans. Homini fornicario omnis
 panis dulcis nō fatigabitur transgrediēs usque ad finem,
 & reliqua quæ ibi leguntur contra fornicarios. Itaque

Eccle. 23.

DE MALE PROFITEN. RELIGIO.

fatis patet ex sua perseverantia fornicationem esse pessimum vitium: quod nec deponitur impotentia nec transgrediens fatigatur usque in finem. Vulpes enim (ut vulgo audio dici) pilum mutat, vitium non mutat. Ita siquidem affert senium canitiem quibusdam, ut interim tamen nihil immutent de interioribus vitiis: maneantque in eadem animi mollitie atque concupiscentiæ ardore: qui iam pridem illis adolescentibus fuerat. Non sic Annæus Seneca uir modestissimus, qui quum esset ætatis iam fractæ, diis suis gratias eo nomine agebat, quod nullam sentiret in animo ætatis iniuriam, sed in corpore tantum uitia, & uitiorum ministeria senuisse, exultareque iccirco animum dicebat suum, quod unam cum corporis uiribus magnam quoque partem sui oneris posuisset: eo quod ea ætate quicquid decebat nolle facere, etiam si uellet ipse facere non posset: affirmans eum tandem bonum uirum esse, qui eo iam suum proceperat affectum, ut non tantum peccare nolit, sed etiam non possit. Inuertamus hanc modo, si libet, sententiam de se uelne christiano: ut eum demum bonum uirum, & continentem senem dicamus esse, qui non tantum peccare non possit, sed nec uelit.

Non esse à senibus differendam conuersionem, quum illis omnino sit cito moriendum. Cap. XXVIII.

Quid tu ergo piger dormis quando tandem de somno isto tuo lethargico surges: ex pergitte miser, quando hic non de re uili, & pusilla, sed de tua & uita, & salute agitur: quæ uere iam dudum in extremum est deducta discriminè: et si id parum animaduertas. An possunt ardentiores faces admoueri, quæ te excitent tuo tanto discrimine dormientem quàm quas tibi admouet mors? Quid tu miser ergo in tam formidoloso tempore, quasi in alta quiete securus Epimenidis somnum

dormis? Dormitū, atq; iam cessatum est satis: Vide quāto
 so quātum transferit lucis, dum dormis. Numera annos
 tuos, & (nisi frontem penitus perdidisti) pudebit sane te,
 eadem nunc uelle senem, quę iam dudum uolueras puer
 atq; eadem parere decrepitum, quę olim paraueras ado-
 lesens. Tua hæc etas alios mores, aliam uitam affert. Ti-
 bi nanq; hoc tempore, non tam cogitandum est, quomo-
 do uiuendum sit, quā prouidendum potius, quo pa-
 sto sit tibi moriendum. Siquidem in iuuentute curandum
 nobis est, ut bene, & laudabiliter uiuamus: at in senectute
 tandem ut pie, sancteque moriamur. Tria sunt (ut Cicero
 dicit) quę ab amore animum ex terreant: facietas, pus-
 dor, cogitatio: Verum si te nondum facietas ueneris cœ-
 pit, nec fastidium: saltem impotentia exterreat, pudorq;
 & cogitatio. Pudeat te ergo in hac ætate, ita iuueniliter
 ineptire, ut omnibus iure esse possis derisui, & uulgi fabu-
 la. In super cogita quid sibi tua hæc ætas uelit, & illud
 satyricum dictum.

Quid sumus: quid nam uicturi gignimur? ordo.

Quis datus: quā mollis flexus: & unde?

Quid fas optare?

Haud multum restat hic tibi (mihi credas) operis per-
 gendi. Vigilandum itaq; & enitendum acriter, ne quid
 post hac abste temere fiat, & occasio operandi quę tran-
 sierit in cassum postea requiratur. Iudicium sane mortis
 non cedit appellanti: non differtur uadimonio, non ui ali-
 qua fauore uel cuiusuis hominis corrumpitur, Quum ci-
 tamur accedendum est: quum iudicamur pereundum.
 Eia quæso respice ætatem tuam, & rugosa tibi tandem
 senectus afferat, qd' uel mollis debuerat præstitisse ado-
 lescentia. Lasciua profecto in omni ætate turpis est, at
 in senibus foedisima: in omnibus item hominibus foeda
 sed in religiosis etiam execrabilis. Vtrinq; duplex ma-
 lum est: & q' ipsi met recipiunt dedecus, & q' suo exem-
 plo faciunt, hi quidem sæcularium, illi uero adolescentiū:

DE MALE PROFITEN. RELIGIO.

impudentiorem intemperantiam . Surge ergo grādis tibi restat uia, præceptūq; declinat i occasum dies, & Oceano properant se tingere soles . Ecce tempus adest, & si serius quā par fuerat homini christiano, attamen idoneum adhuc, atq; ita maturum ut iam nec hora quidem possit sine maximo tuo periculo, damnoq; differri, satis, immo nimium tēporis amisisti: utere quod reliquum est et consilia in melius referens, receptui uoluptatibus canas. Nullum quippe graue peccatū est æque atq; in peccatis perseverare quod diabolicum esse beatus Augustinus affirmat. Instat profecto tēpus tibi, ut quod ultro iam faciendum fuerat, facias iam coactus . Vixisti in pelago da operam ut in portu moriaris, iam iam flecte ratem, uerso q; relabere uento . Imminet (mihi crede) de proximo naufragium , nisi propere uela contrahas , & opportuno ad terram legas . Etenim quemadmodum in putri nauigio , & iam ex multa uetustate rimis laxius fathiscente, quam ut succurri possit amplius , nihil præterea trepidus uector attendit, quā quo pacto saluus euadat; ita & senex quando instare mortem u det, quā nullo uitare ingenio potest, nihil curare quicquam debet, nisi qua ratione tutus abscedat atque de hoc mortali corpore expurgatus, & innocens migret ad dominum: quum iam iam hinc sibi pro certo sciat esse omnino migrādum. Cætera quidem mortis genera incerta sunt & spei plena, at senibus mors præsentanea est: & citra omnem spem formidolosa ac sola expectatione terribilis . Morbus quilibet potest desinere: naufragium quantumuis præsens euitari, incendium extinguī, uulnus, & ulcus sanari , gladius tam hostis quā iudicis ab ipsa etiam ceruice reuocari: at ille nil habet, quod speret , quem senectus uelit nolit , ducit ad mortem . Que ergo insania tua est in tam imminenti, discrimine tā dubiis rebus fidere, & negligere tam graue, & tam manifestum periculum: et ad ueritatis, & salutis monita sic absurdescere, ut nihil omnino percipias eo-

rum, quæ tibi & salubriter & amice dicuntur. Verum tamen & si tibi minime fidendum esse confirmem, nihil est propterea quod tuæ salutis diffidas, aut de conuersione desperes quod iam circa uitæ exitum te esse conspicias: potes si uelis, uel sero, & in exitu respiscere: quoniam omne tempus, & omnis ætas idonea est ad poenitentiam: neque ullum ferum consilium habendum quod salubre est neque quicquam desperandum, quod Deo auctore promittitur. Dicit, n. in quacumque hora ingemuerit peccator, iniquitatum eius non recordabor. Extat & illud Cæsaris dictum. Satis cito, quod satis bene. Et præclarissimus philosophus Plato. Beatus est inquit, cui uel in senectute contigerit sapientia. Non est sane ullo pacto cur desperes, quum non tantum respicit dominus qualis hic quisque uixerit, quantum qualis hinc quisque ex hac luce recesserit. Quinimmo usque adeo neminem respuit poenitentem Deus, ut soleat etiam quod diuinitus expectauerit quempiam ad poenitentiam, eo blandius ueniens excipere, & festiuus amplexari. Sed si id solum uerere, quod sero coeperis ad hanc metam currere, facito quæso, quod facere uiatores solent, quum aut tarde exierunt domo, aut forte intereundum cunctantes alicubi moram duxerunt: nam contendunt hi subinde, equis uelisque (quod aiunt) obnixæ ut festinatione refartiant tarditatem, ac mature perueniant, quo tendunt: & quocumque in principio statim itineris destinauerat peruenire. Quid quod nulla ætas aptior est ad emendationem: & ad bonam mentem magis idonea quam ætas senectutis? Deseruit tunc sane istus ille adolescentia, & solita carnis perueritas ætate confecta ita elanguet in senem ut parum omnino supersit uincendi. Verum si quis forte ita puer se afficiatur, ut nec ad id quidem ætatis perducatur, aut commissum flere, aut ægre meminisse uoluptatum suarum possit, id saltem doleat quod quem uelit dolorem suorum peccatorum sentire nequit: affligatur quæ, uel et eo, quod non affligitur animo, sicut exoptat: quod ex nimia peccandi consuetudine solet peruenire: qui morbus est animæ, et cor

DE MALE PROFITEN. RELIGIO.

poris perniciosissimus. Solet enim in morbis, quibus sepe afficimur, usu uenire, ut quo se quis pelus habeat, eo minus sentiat grauitatem languoris. Ad curandam autem hanc ægritudinem animæ diuturna cōsuetudine iam stupentis, nulla aptiora medicamenta sunt, quàm quæ à salutaribus ipsius salutaris nostri Iesu uulneribus hauriuntur. Ex ea enim meditatione, anima quantum uis languens ac stupida, insurgit aliquando, atque ex eo discit flere peccata sua, pro quibus talia, ac tanta passus est pius, atq; innocentissimus Iesus. Quod si quis adeo duro sit corde, ut nec eo quoq; remedio excitetur, & nullum sensum doloris accipiat, quid ei afferam medicamenti ultra non habeo: Non enim uideo quæ possit esse in tali pectore cōpunctionis spes, aut conuersionis, siue emendationis expectatio. Quare orandus est dominus ut faciat, q; hi alii quando cognito errore suo resipiscant: ac uel fœtentes tandem, tanquam quatruiduanus ille Lazarus resolutis uinculis rediuiui de sepulchro æternæ mortis resurgant.

Quàm anxia sit uita improborum hominum ex redargutione conscientia: & quàm mendaces sint omnes corporeæ uoluptates!

Cap.

XXIX.

HAtenus dictum est de moribus improbis, & nefaria uita quorundam clericorum, deinceps uideatur mihi conducibile fore & huic nostro instituto conueniens ut explicetur latius anxia, & erumnosa uita in continentium: quod certe quicūque sibi sub oculis ponet, uidebit quoquoersum lumina flexerit, offerri sibi densissimam nebulam exurgentium undiq; incommotodorum, magnoq; impetu irruentium ad peruertendam omnem simul & animi, & corporis tranquillitatem: atq; inde aperte, uerèq; unusquisq; cognoscet suas omnes libidines, quibus tantopere inhiat, ærumnas, atq; miserias

esse meras. Nam sic pfecto sese habet libido ad homi-
nem, ut ebrietas, uel crapula, quæ nisi post factum absur-
ditatis, & turpitudinis suæ magnitudinem non ostendit.
Ebrius enim & si nimium bibat, nullum tunc sentit a uino
incommodum, sed uoluptatem, at qui tunc demum sen-
tit, quum digesta crapula sobrius, et sui cõpos factus fue-
rit. Idem uidetur facere ueneris uoluptas, actu quidem ip-
so delectat: sed ubi præterit mox insurgit ipsamet contra
delinquentem, & facta quouis accusatore molestior tra-
hit animum interiori testimonio conuictum ad propria
conscientiæ iudicium: ubi homo usq; adeo perfecte cog-
noscit errorem suum ut ipsi sibi nil ex eo amplius nisi
pœnitere, sit reliquũ. Quis unquam tã contumeliosus
hostis in quenquam fuit, aut quæ usquam immanior caro
nificina, quam in suos amatores illicitæ eiusmodi uolup-
tates: quibus illi ipsi uoluptarii planè seruiunt magis quã
fruantur, & tanto miseres læpe sint, quanto foeliciores
uulgo creduntur. Putãne dum eiusmodi libidinibus ho-
mines occupantur, ita constanter lætari, ut mortis interea
metu, & supplicii expectatione non terreãtur, non horre-
scant futuri iudicii questionem: non gehæne incendia cõ-
temiscant? Quilibet enim tantum ueretur quantum
desiuit, dat pœnas quisquis expectat: expectat autẽ qui
cunq; meretur. Nunquam sane desunt, quæ malos exa-
gitant pœnæ, nec usquam secuta est conscientia impura:
at qui eos, aut perpetrati flagitii, pœnitudo, aut iudicio-
rum legumvè metus semper exagitat et ob oculos ipso-
rum, & peccatũ, & ultio futura peccati presens semper
oberrat. Vnde propheta. Peccatum, inquit, meum con-
tra me est semper. Et enim quoties iniquus de alterius ini Psa. 50
qui supplicio cogitat, toties cum graui horrore impens-
dentiũ supliciorum suorũ cogitur reminisci. Nocens (ut
ait Seneca) habet aliquando lætandi fortunam, sed nun-
quam fiduciam. Ita pfecto natura constitutum est, ut
tuta scelera esse non possint, nec unquam transeant impu-

AD MALE PROFITEN, RELIGIO.

nita: qñ uel ipsa neq̃tia p̃œna sui sit, & grauis ultio peccati
sit, peccasse. Et. n. nihilo fere tristiora sũt torm̃eta carnificũ
q̃ ipsa asidua formido, & horribilis expectatio imminẽ
tium tormentorum. Tot namq; crucibus, quot criminibus
distrahuntur iniqui immo quo maior uis est animi, quã
corporis, eo atrociora sunt supplicia, quã itroforũ debet
chantur in m̃ete: quã quã exterius sentiuntur in corpo
re. Potest quidem impunitũ ex humanis iudiciis aliquid
crimen esse et culpam sc̃elliciter cessisse uideri, sed re ue
ra non cessit: quim in ipso scelere suppliciu sit ipsum pec
se scelus, nullumq; repiatur grauius tormentum, q̃ latens,
& internum uulnus conscientia: nullumq; seuerius iudici
um, q̃ p̃prium: & quo uere sibi quisq; e reus. Neq; est, n.
aliud censendu esse illas ultrices furias, quibus terreri im
pios poetã fabulantur, q̃ sua cuiq; scelera, libidines, frau
des, flagitia, & omnes eiusmodi tabificas mentis perturb
bationes: quã improborũ corda, ceu Tici lecur audivisti
mi uultures asidue crudeliterq; dilacerant: et quã eorũ
ceruicibus molestiores, grauiorẽsq; Sisyphi saxo, semper
impendent.

Nam diri conscia facti.

Mens habet attonitos, & surdo uerbere cãdit.

Vt ait iuuenalis Aquinus Verum. n. uero sicut nihil est
improbis cõscientia facinoris molestius, sic bonis, nihil be
ne actã uitã, & bene impensũ laboris recordatione suau
us. Magna p̃fecto res est ac pene diuina tranquillitas m̃i
dã, purãq; conscientia: quippe quã tanq; optima, & per
petua nostrã uitã comes, & letum, & iucundum animũ
semper habet, Vita. n. (ut ait Plato) eadem & iustissima,
et iucundissima est: nullaq; potes res esse bona, quin eadẽ
dem sit, et iucunda, sed redeamus ad conscientia impiorũ
rum, Est. n. flagitiosus quilibet sicut qui uinctus tenetur
in carcere: de suis cito criminibus p̃œnas daturus: qui in
terim etiam si delitiis omnibus uitã affluat, longe tamen
tristiorẽ uitã agit, ob impendẽtis expectationem in

dicti, quàm qui rerum omnium egenus, per omnes angu-
 stias duriter: extra tamen expectationem necis suam in-
 terim uitã agat. Trepidatio siquidem assidua supplicii, in-
 famiæ, et dedecoris, ut mala, et turpis est, ita grauis, et sem-
 per anxia. Quam ob rem si boni ratiocinatores munda-
 narum uoluptatum fuerimus: et de ratione dati, et accep-
 ti adducere, et deducere recte calculũ uelimus aperte co-
 gnoscemus, quæ ex utraq; parte uel boni, uel mali sum-
 ma sit. Sed quoniam pauci uoluptate illam animi puram
 sinceramq; degustant, ideo ad corporeas uoluptates
 pronius faciliusq; rapiuntur, non tam, q̄ optabiliores
 sint natura, quàm q̄ sic esse falsa opinione credantur: ceu
 in pueris solet euenire, quibus ea tantum uidentur bona,
 quæ eorum moribus arident, et quæ illorum adolescen-
 tiæ ætatiq; conueniunt: sed ea ipsa postea, ubi sunt gran-
 diores effecti, rei ueritate cognita, damnantur. Vnde
 Apostolus ait: Dum essem paruulus cogitabam ut paru-
 uulus sapiebam ut paruulus, loquebar ut paruulus: ubi
 ait factus sum uir, euacuaui quæ erant paruuli. At qui uer-
 ro ea tantũ sunt iudicanda esse uera bona, quæ solida,
 firma, ac perpetua manent, et quæ à sapientibus in uirtute
 animi, et non in corporis uoluptate constituuntur. Quod
 autem tam multi aberrant uero nihil mirum: quum ita
 sit fere hominum ingenium, ut recta laudent, et semper
 peiora sectentur. Id ipsum autem uidemus contin-
 gere etiam ægrotis: qui: quæcunque profunt respue-
 re consueuerunt, et appetere pro his, quæ noceant: q̄ ea
 in præsentem plus illis, et gratiæ et uoluptatis habere uide-
 antur, nihil interim quid in his rebus sit commodi uel
 incommodi discernentes. Hinc Epicuri disciplina (ut
 asserit Firmianus Lactantius) multo celebrior semper est
 habita, quàm cæterorum: non q̄ uerius aliquid afferret,
 sed q̄ multos ad eã populare nomẽ uoluptatis attrahe-
 ret. Verũtamen (quicquid multifaciant) unica certe for-
 licitas hominis est, hilaritas castæ, puræq; conscientiæ.

1 Cor. 13

DE MALE PROFITEN. RELIGIO,

cum despicientia rerum externarum, atq; fragilitum, et in
contemptione uoluptatum. Sed nequaquam huius for-
licitatis dulcedine capiuntur, qui ex uitio male affecti pal-
lati, nihil nisi carnem sapiunt. Sicut enim uidemus eueni-
re iis, qui uitio aegritudinis tanto plerumq; gustus stupore
afficiuntur, ut nullam sentiant suauitatem ciborum, & dul-
cia sibi uideantur amara: ita & libidinosis & improbis
euenit: quibus nullus omnino ueri gaudii, & uera uolup-
tatis est gustus. Non ergo quod alicui nostrum uel ama-
rum uel dulce sapit, est protinus aut amarum, aut dulce
censendum, sed id quod tantum sano palato sapit. Idem
iudicium de reliquis sensibus corporis habendum est:
qui non imperfectione rei q; opinionis falsitate, et sensu
um uitio falluntur. Itaq; si recte sapias, purga aures, purga
oculos, purga palatum, & quod magis necesse est purga
cor tuum: & dulcescent hæc protinus tibi, quæ nunc a-
scunt: & sonabit melos, quod uitio aurium fragor appa-
ret, & quod atrum, atq; obscurum uidetur, ut aurum geni-
mæq; fulgebunt. Minus autem mirum est si plurimis uo-
luptas corporis dulce sapiat: quoniam est sicuti uenientia
quod nisi conspersum dulcedine, & conditum suauis si-
mo obstruxæ calamitatis sapore non hauritur: nec eius pe-
nicies non nisi epota grassatur: ut tunc demum letalis sui-
cus pro certo sciatur, quum ei mederi quis nequeat, nec
euomi illa amplius possit. Et enim sic est natura compa-
ratum, ut sicut amaritudo permixta est uirtutibus, ita quo-
que uoluptas permixta sit uitiiis: quo fit, ut illa offensi, &
his delinuti: stulti mortales, mala pro bonis sæpius ample-
ctantur, falsis iudiciis, & rerum specie decepti. Quomodo
autem improbi falsa opinione ab ipsa uoluptate falli-
tur, & non boni, Plato in Philebo de amicis, & inimicis
Dei egregie disceptauit: sed multo enucleatius, atq; ex-
pressius fidelissimus eius interpret Marcellus Ficinus in ep-
istolis suis. Bonus inquit uir à Platone censetur qui in
quidem temperatus, ad Deum autem pius est, ad homi-
nes uero

Et. 103

nes ue
ne De
dinem
& ubi
nes, s
dunt, n
menda
sapius
tamen
tū, & i
ergo q
pecudi
eis tam
stables
curas, &
afferent
rel, sam
natura,
euolent
per der
nre: sec
gna ni
per infa
mox iu
tatio on
les pro
nibus
sime ca
strorum
profund

nes uero iustus. Animus. n. elusmodi propter similitudine
 ne Deo præ cæteris est amicus: malus aut per dissimilitu
 dinem inimicus. Itaq; quæ Deus, & moueat intrinsecus,
 & ubiq; prouideat, nimirum opiniones, & imaginatio
 nes, spesq; bonorum uirorum ueræ frequenter euas
 dunt, malorum itidem falsæ. Hi nãq; tanquam sibi ipsis
 mendaces, sicut frequenter opinione falluntur, ita falsa
 sapius oblectameta cõsingunt, ac recipiunt pro ueris: quæ
 tamen ea similia sint falsis gaudiis egrotantium, somnian
 tiũ, & insanorũ. Hec ille profecto elegatissime. Quid est
 ergo & tantopere respiciamus ad has falsas, uoluptates,
 pecudibus dignas magis quã hominis excellẽtia? Quid
 eis tam facile quicquam credimus? Infidæ sunt, breues, in
 stabiles, fluxæ fucata, uana, fallaces, & quæ anxias semp
 curas, & innumeras undiq; sollicitudines post se trahant:
 afferentes semper, quo quomodo hauriantur, magnum
 rei, samãq; dispendium. Ea est. n. omnium uoluptatum
 natura, ut quum ipsæ cito, & momento ferme temporis
 euolent, longã tamen perniciem quampiam post se sem
 per derelinquant. Neq; id tãtum uoluptatibus solet eue
 nire: sed & cæteris rebus humanis, quibus cito aut ma
 gna mutatio, aut certus imminet interitus. Ecce qui nus
 per infantes, pueriq; fueramus, ilico adolescentes sumus
 mox iuuenes repente senes, subinde decrepiti: et que mu
 tatio omnium maxima est, una sæpe hora miseri mortæ
 les prospero aliquo successu lætamur, altera sepulti uer
 mibus destinamur. Inuigilandum est ergo, ac studiosis
 sime cauendum, ne tam perniciosas uoluptatũ no
 strarum pendamus aliquando: ut pro breui gaudio in
 profundo baratro æternis supplicis destinemur.

DD